

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

23

DACIA ROMANĂ

(Paginile 12, 13, 14, 15)

CONGRESUL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

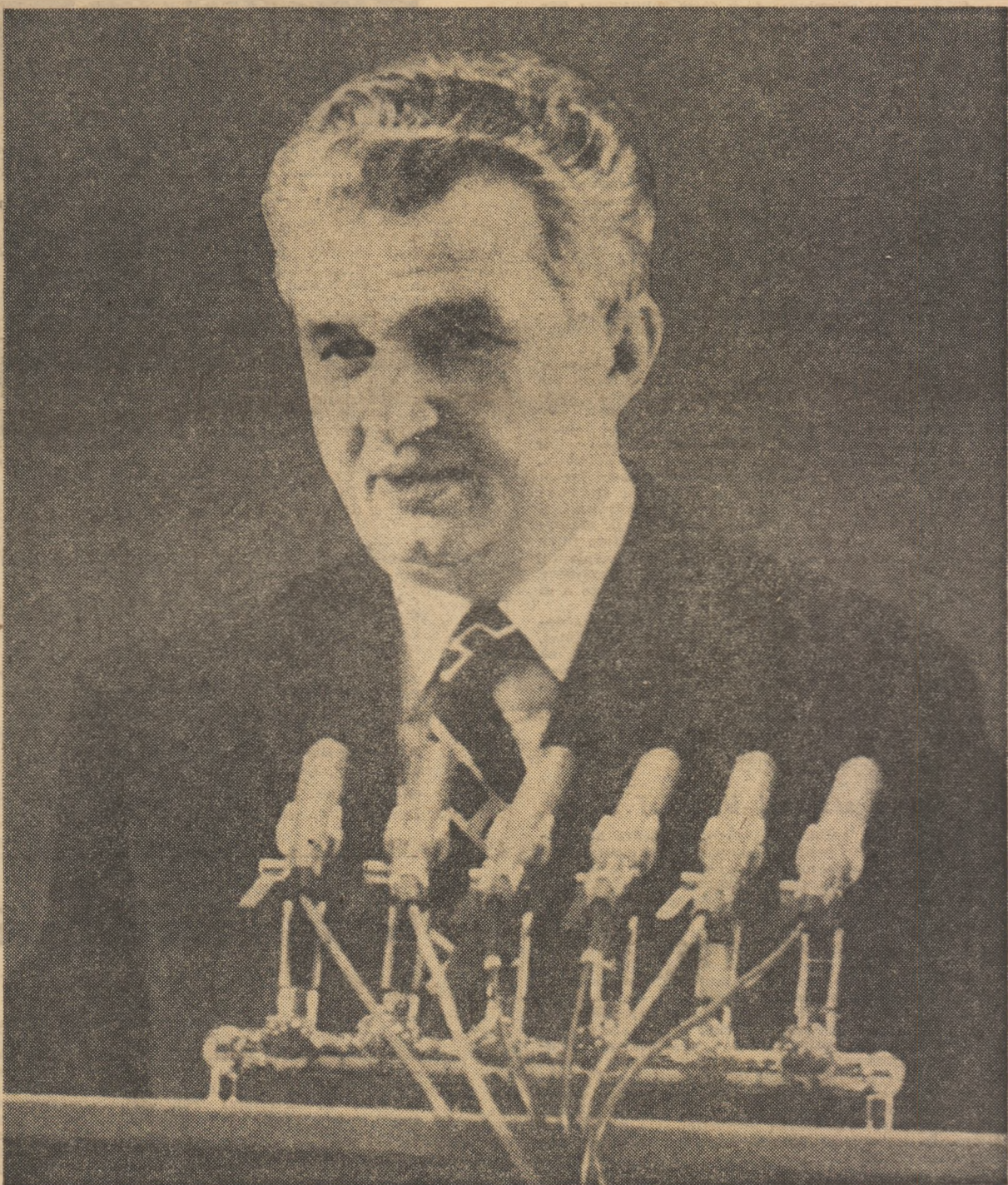
PRIN ampla expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, străbătută de cea mai intensă vibrație a contemporaneității, inspirată de sentimentul trăirii în adâncul ființei poporului român, și tocmai de aceea atât de pregnantă în afirmarea certitudinii propășirii noastre în aura idealului suprem al omenirii, comunismul, — acest forum de uriașă dimensiuni în viața spiritualității noastre, care e Congresul educației politice și culturii socialiste, s-a inseris pe spirala dialecticii vastului orizont de conștiință în lumina căruia cu toții năzuim a ne identifica drept pălăși activi obștești folositori.

Aceasta, în freamătul aceluși devotament unanim pe care-l implică structural unitatea desăvârșită dintre Partid și Popor, unitate exemplară pentru fiecare dintre noi și pentru toți împreună, ca expresia celei mai dinamice dintre forțele-motrice ale revoluției noastre socialiste. Revoluție implicând, atât de semnificativ, fenomenul total al „unirii în euget și simțiri” cu cel personalitică în gradul cel mai înalt chează realizării plenare a năzuinței afirmate încă cu peste un secol în urmă, în 1872, când luase ființă Asociația generală a lucrătorilor din România, în editorialul primului număr al ziarului *Lucrătorul român*: „O națiune trăiește când puterile sale sînt puse în activitate, lucrează”. Ca atare: „Să dăm o direcțiune utilă activității noastre, lucrători cu brațele, lucrători cu eugetarea, căci numai atunci națiunea românească, marea familie din care facem parte, va prospera, va merge către mai bine”. Profetice cuvinte, ce vor fi confirmate mai apoi de organismul intruchipind avangarda Istoriei marcînd evoluția conștiinței de sine a întregului popor român!

Adică — peste timp — Partidul Comunist Român. Perioada acestui eflorescent deceniu, începută sub aurgii Congresului al IX-lea al Partidului și plenar sintetizată în Programul și Directivele de perspectivă ale Congresului al XI-lea, a înțeles într-o măsură decisivă realitatea a ceea ce — după Plenara din noiembrie 1971 — am putut numi, an de an tot mai eficient, educație politică și cultură socialistă, în înțelesul pe cit de cuprinzător pe atât de variat al aspectelor specifice celor două pirghii de convergență militantă întru aceeași finalitate: ridicarea pe noi culmi de progres material și spiritual a unui popor atât de inzestrat, într-o țară de veche și trainică civilizație avînd — cum spunea Sadoveanu (într-un articol salutînd „Primul 1 Mai liber”, din 1945) — a propăși în biruință „soarelui nou”.

Acest soare nou strălucește acum cu sporită energie, luminînd puternic ceea ce am construit în aceste trei decenii, dar, cu atât mai insuflețitor, ceea ce ne-am propus a înfăptui de pe treapta izbinzilor inserise prin cincinalele dintre 1965 și 1975. La asemenea dimensiuni, în perspectiva dezvoltării socialiste multilaterale pînă în pragul mileniului ce vine, trebuie gîndit și procesul de constituțizare a maselor largi, trăirea în spirit și, ca atare, chează transpunerii în faptă a programului asumat de către oamenii acestui pămînt, cu fruntea scaldată în razele soarelui lor de libertate, de independență, de suveranitate națională, ca deplin stăpîni pe propriul lor destin, destin ce și-l îmbrățișează în orizontul istoriei de ei înșiși făurită. Acest proces de educație politică și cultură socialistă constituie unul și același univers prin structură ideologică — tot mai desăvîrșită în unitatea ei dialectică, tot mai eficientă în finalitatea ei constructivă.

Dă aici uriașă — unică în istoria culturii noastre — afirmare a capacității de participare a întregului popor, de toate categoriile muncii sale și la toate nivelurile de răspundere, de pe întreg cuprinsul țării, participare demonstrată la reuniunile atât de insuflețite în întîmpinarea actualului Congres. O nemaiîntîlnită, ca proporții și ca profunditate, efervescență cultural-educativă a conferit o semnificație de trăire la cei mai înalți parametri conștiinței revoluționare — rod al unei activități marcînd gradul de perfecționare a condițiilor, a mijloacelor, a climatului general de îmbogățire și, totodată, de dinamizare a spiritualității contemporane. Se însumează aici, mai întîi, activizarea aparatului de propagandă al Partidului, al Frontului Unității Socia-

Este un adevăr bine cunoscut că socialismul și comunismul se construiesc cu poporul și pentru popor, că în edificarea noii orinduirii rolul hotărîtor îl au masele de oameni ai muncii — făuritorii tuturor bunurilor materiale și spirituale ale societății, ai propriei lor istorii. Tocmai de aceea, partidul nostru pune în centrul atenției făurirea omului nou, folosirea deplină a tuturor mijloacelor de care dispune societatea pentru ridicarea continuă a nivelului general de cultură — profesional, politic, științific — al maselor largi populare, pentru înarmarea temeinică a constructorilor socialismului cu cele mai avansate cuceriri ale geniului uman, cu cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării sociale. Numai cunoscînd aceste legi, adevărurile universale valabile, oamenii muncii vor putea acționa în mod conștient pentru transformarea națiunii și a societății, vor putea fi cu adevărat stăpîni pe soarta lor, realizînd acel salt, cu adevărat revoluționar, de care vorbea Engels — saltul din „imperiul necesității în imperiul libertății”.

La baza întregii activități educative trebuie să stea concepția revoluționară despre lume și viață a partidului — materialismul dialectic și istoric, atotbiruitoarea învățătură marxist-leninistă, Programul Partidului Comunist Român — Carta teoretică, ideologică și politică a comuniștilor români, expresia marxism-leninismului creator în România. Partidul trebuie să asigure conducerea și îndrumarea nemijlocită a întregii munci ideologice și teoretice, a întregii educații politice și culturale.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul educației politice și culturii socialiste)

George Ivașcu

(Continuare în pagina 2)

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpăanu.

Din 7 în 7 zile

Conferința Națiunilor Unite pentru așezările umane

● LUNI la Vancouver (Canada) și-a început lucrările Conferința Națiunilor Unite pentru așezările umane. Este o amplă manifestare internațională la care participă 5.000 de delegați, reprezentând circa 140 de țări, inclusiv România. Destinată să examineze o problemă din cele mai complexe, de a cărei soluționare depinde crearea unor condiții superioare de viață pentru toți locuitorii planetei noastre, în special pentru cei din țările în curs de dezvoltare, reuniunea capătă dimensiuni multiple semnificative ca efort colectiv al popoarelor pentru coordonarea — la scară mondială — a ceea ce e mai adecvat în grija — care trebuie să fie unanimă — pentru supraviețuirea speciei umane.

Ca atare, Mesajul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu participanților la această conferință se înscrie ca o subliniere de înaltă principialitate a promovării unei politici noi, de largă colaborare și conlucrare între state. Cităm : „România sprijină orice inițiativă sau acțiune menită să contribuie la unirea și intensificarea eforturilor popoarelor pentru soluționarea constructivă a marilor probleme ale lumii de azi”. De unde și aprecierea că actuala conferință de la Vancouver „poate aduce o contribuție deosebit de pozitivă la dezvoltarea și la găsirea căilor de soluționare a unor probleme cu profunde implicații asupra existenței popoarelor, asupra progresului și civilizației întregii umanități”. „România consideră — afirmă mesajul — că evoluția așezărilor umane, ridicarea gradului lor de civilizație depind în primul rând de eforturile proprii ale fiecărei țări, de felul în care se realizează dezvoltarea economică și socială a fiecărui popor, de modul cum se asigură utilizarea resurselor materiale și umane proprii, răspunderea și valorificarea eforturilor științei și culturii în întreaga viață socială. Totodată, noi considerăm că, în soluționarea acestor probleme și în ridicarea generală a gradului de civilizație și bunăstare al popoarelor, un rol însemnat revine dezvoltării și diversificării colaborării pe plan internațional, stabilirii unor relații echitabile, de deplină egalitate între state, bazate pe principiile respectării independenței și suveranității naționale, neamtec în treburile interne și avantaj reciproc, pe dreptul fiecărui popor de a fi deplin stăpân pe destinele sale”.

În acest spirit, acordind o mare importanță problemelor ce constituie obiectul dezbaterilor Conferinței, președintele țării noastre își exprimă „convincerea că lucrările ei vor pune bazele unui program de acțiune pentru unirea și armonizarea eforturilor tuturor statelor în vederea abordării constructive și eficiente a acestor probleme de mare însemnătate pentru viitorul și bunăstarea popoarelor, pentru însăși civilizația omenirii”.

Incheierea sesiunii U.N.C.T.A.D.

● AFIRMAREA solidarității țărilor în curs de dezvoltare în eforturile pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale — în acest sens și în această perspectivă trebuie apreciată încheierea, luni, 31 mai 1976, a Conferinței de la Nairobi. Aceasta justifică, în primul rând, solidaritatea deplină a țărilor în curs de dezvoltare în susținerea și promovarea principiilor și măsurilor cuprinse în Declarația și Programul de acțiune de la Manila, care trasează liniile fundamentale și măsurile concrete pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Aprobarea — în unanimitate — de către delegați a rezoluției referitoare la programul integrat privind materiile prime are o deosebită semnificație, întrucât finalitatea acestui document este reglementarea, pe o bază globală, a comerțului cu aceste produse. Elementul esențial al Programului îl reprezintă instituirea unui fond comun de finanțare a unor stocuri de rezervă de materii prime, pentru asigurarea stabilității prețurilor și a piețelor acestora. În genere, se apreciază că, cu toate dificultățile ivite pe parcurs, țările lumii a treia au demonstrat un spirit de concertare și de dialog ca preludiu al succeselor viitoare ale conferinței. S-a hotărât, de altfel, în spiritul consolidării U.N.C.T.A.D., ca viitoarea conferință să aibă loc peste trei ani, în loc de patru, consiliul respectiv urmând a se reuni la fiecare doi ani, la nivel ministerial.

Pe agenda internațională

● LA ALGER au luat sfârșit lucrările Biroului de coordonare în vederea pregătirii Conferinței la nivel înalt a țărilor nealinierte, ce va avea loc la Colombo în august 1976. LA DAMASC a sosit Alexei Kosighin, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., după o vizită în Irak. LA BEIRUT, luptele distrugătoare continuă, cifra victimelor din noaptea de luni mareind 114 morți și 216 răniți. LA TOKIO, guvernul japonez a decis să ratifice tratatul de neproliferare a experiențelor nucleare, aprobat de Dietă. PREȘEDINTELE R.F. GERMANIA, Walter Scheel, a declarat într-un interviu acordat cotidianului „Bild Zeitung” că „alegătorii din fiecare țară și nimeni altcineva sînt cei care pot decide asupra participării sau neparticipării comunistilor la guvernele din Europa occidentală”.

Cronica

Viața literară

Dezvelirea unei statui a lui Eminescu

● Luni, la Cluj-Napoca, a avut loc festivitatea dezvelirii unei statui a lui Eminescu, operă în bronz a sculptorului Ovidiu Maitec.

La festivitate au participat tovarășul Ștefan Mocuș, prim-secretar al comitetului județean de partid, alți activiști de partid și de stat, oameni de știință, cultură și artă, oameni ai muncii români, maghiari și de alte naționalități, elevi și studenți. Statuia a fost dezvelită de primarul muni-

cipului, Constantin Crișan.

În cuvîntul său, prof. univ. Mircea Zăciu a spus, printre altele : „Niciodată ca astăzi Eminescu nu a fost mai apropiat sufletului nostru. Venerîndu-și trecutul, omagîndu-și înaintașii, România socialistă dă un răspuns încercat de noblete nelineștitoare în treburile a poetului : O, nație iubită ! / Vei înțelege dorul, vei ști să-l prețuiești ? Monumentul înălțat astăzi, acum și aici, în inima țării, este și el un răspuns”.

Festivaluri de poezie patriotică

● La Casa de cultură din orașul Mizil a avut loc un recital de poezie patriotică la care au fost prezenți Virgil Carianopol, Dinu Ianculescu, Ion Fotopin, Al. Raicu și Petre Strihan. În cadrul unei festivități separate, Agatha Bacovia a fost proclamată cetățeană de onoare a orașului Mizil. Despre viața și activita-

tea literară a scriitoarei a vorbit Emil Manu.

● La Întreprinderea „Electroaparataj” din Capitală, Vasile Băran, Alexandru Clenciu, Paul Lampert, Aristide Mircea, Ștefan Firvu și Gheorghe Zărafu au citit din lucrările lor și au răspuns întrebărilor puse de cititori.

La Hunedoara

● În întîmpinarea Congresului educației politice și culturii socialiste și aniversînd douăzeci de ani de activitate literară neîntreruptă, Cenaclul literar „Flacăra” din Hunedoara, în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă, a organizat în zilele de 22 și 23 mai a.c. un festival de poezie la Ghelari și Hunedoara, cu participarea scriitorilor Valeriu Bărgău, Neculai Chiriac, Dan Constantinescu, Eugen Evu, Ioan Radu Igna, Tania Luxandra, Io-

sif Lupulescu, Iv. Martînovici, Vasile Nicorovici, Otto Starek, Dan Tărbălaș și George Timeu.

La festivitatea jubiliară au luat parte dr. Ilie Rădulescu, secretar al Comitetului județean P.C.R., cadre de partid și de stat, reprezentanți ai organizațiilor de masă și obștești și ai instituțiilor de artă și cultură.

Corul de cameră al Combinatului siderurgic Hunedoara a încheiat festivitățile printr-un scurt concert.

„Salonul cărții” la Ploiești

● La Casa culturii a sindicatelor din Ploiești a avut loc deschiderea „Salonului cărții”, în cadrul căruia sînt prezentate lucrări ale editurilor din întreaga țară.

La deschiderea salonului au luat cuvîntul Dumitru Ionaș, secretar al Comitetului județean de partid Prahova, și prof. univ. dr. doc. Jean Livescu. Au fost prezenți academicienii Geo Bogza și Eugen Jebeleanu.

„Continuitate daco-romanică”

● Comitetul județean de cultură și educație socialistă și Biblioteca „V. A. Urechia” din Galați au organizat în sala școlii inter-județene de partid simpozionul „Continuitate daco-romanică”. Au prezentat comunicări Dan Zamfirescu, Corneliu Dima Drăgan, Dumitru Berciu, Gheorghe Mihăilă, Adolf Armbruster, Constantin Șerban. A urmat un recital de poezie „Coloană în timp”, susținut de cenaclul „Lupta cu inerția” al bibliotecii „V. A. Urechia”.

„Constelația Eminescu”

● Sub titlul „Constelația Eminescu”, Muzeul literaturii române a organizat, în colaborare cu revistele „Amfiteatru” și „Viața studentescă”, o seară dedicată poeziei tinere românești. Participanții, reprezentanți ai cenaclurilor „Amfiteatru artelor” și ai cenaclurilor

studentești din Capitală, s-au întrunit într-o competiție lirică dedicată Epopeii Naționale. Între invitați au fost prezenți Constanța Buzca, Radu Căncă, Adrian Motiu, Al. Oprea, Mihai Tatuliș și poetul chilian Omar Lara.

Calendar

● 28.V.1906 — s-a născut Ion Popescu-Pupuri
● 28.V.1913 — s-a născut George Macovescu
● 28.V.1918 — s-a născut Werner Bossert
● 28.V.1921 — s-a născut Mircea Jilcovici
● 28.V.1919 — a murit Barbu Nemțeanu (n. 1887)
● 28.V.1963 — a murit Ion Agârbiceanu (n. 1882)
● 29.V.1905 — s-a născut Dinu Bondi (m. 1972)
● 29.V.1912 — s-a născut Anisoara Odeanu (m. 1972)
● 29.V.1930 — s-a născut Gh. D. Vasile
● 29.V.1945 — a murit Mihail Sebastian (n. 1907)

● 29.V.1948 — G. Călinescu devine membru al Academiei Române
● 30.V.1921 — s-a născut Traian Ubu
● 30.V.1966 — a murit Oscar Walter Cisek (n. 1897)
● 31.V.1883 — s-a născut Onisifor Ghibu (m. 1972)
● 31.V.1910 — s-a născut Paul Langfelder (m. 1974)
● 31.V.1938 — a murit M. Blecher (n. 1909)
● 31.V.1938 — s-a născut Adriana Iliescu
● Iunie — se împlinesc 100 de ani de la apariția lucrării filosofice a lui Vasile Conta — „Teoria evoluției universale”.

Congresul educației politice și culturii socialiste

(Urmare din pagina 1)

Iste, apoi, pe linie de stat, al Consiliului Educației și Culturii Socialiste, contribuția Uniunilor de Creație, prin stimularea și valorificarea roadelor activității lor — atât de pregnante la Salonul Național al Cărții, în marile expoziții de arte plastice, în seria de turnee teatrale, în ansamblul concertelor simfonice sau de operă ; îmbogățirea și totodată exigența sporită a emisiunilor de radio și televiziune, belșugul spectacolelor de folclor, de dansuri și muzică populară. Se înțelege că marcînd asemenea progrese, analiza atât de profundă în cadrul Exponerii de ieri a relevant totodată critic și acele puncte la care se cuvine a medita ca aspecte de neîmplinire, ea lipsuri așteptîndu-și încă remediarea.

Toate acestea, în parte și cu atât mai mult împreună, au constituit și constituie o vie, tot mai dinamică realitate într-un mers continuu ascendent, ca salt cantitativ și calitativ. Realitate care, într-o dialectică specifică revoluției noastre, integrînd, adică, în mod activ întreaga gamă a unor asemenea elemente, demonstrează că ceea ce se degajă din complexitatea politico-ideologică și, evident, culturală a acestor 5 ani a fost ecoul adînc, stăruind creator în spirite, al succesiunii de manifestări, la scara națională, prin care conducerea superioară a Partidului, secretarul său general, au mers direct la inima acestui popor, în atîtea și atîtea prilejuri : de la Conferința Națională a Partidului din iulie 1972 pînă la Congresul al XI-lea, de la sărbătorirea a 20 de ani de la înființarea P.M.S.D.R. pînă la aniversarea a 55 de ani de la fondarea P.C.R. Și acest efervescent climat ideologic a fost încă potențat prin acele — atât de frecvente — întîlniri cu oamenii muncii la locul lor de producție, prin acțiunea umăr la umăr cu ostentivitatea egoarelor pentru stringerea recoltei de sub furia stihiei inundațiilor ; prin răsuna-toarele cuvîntări de proslăvire a trecutului istoric al acestui pămînt, în cadrul acelor mari adunări populare

de la Cluj-Napoca, de la Drobeta-Turnu Severin și din alte locuri purtînd nobilul însemn de origine și de esiride civilizatorie, de-a lungul mileniilor și veacurilor, ale poporului român ; prin emoționantele evocări ale faptelor de glorioasă istorie națională, precum actul Unirii de la Alba-Iulia a lui Mihai Voievod-Viteazul, prefigurînd marele eveniment al împlinirii idealului național la 1 decembrie 1918. Iar la toate asemenea manifestări la care o țară și un popor au participat tot mai frecvent în ultimii ani s-au adăugat — cu o consecvență și o forță morală tot mai semnificative, ca expresie a marelui lor adevăr istoric, sub sigiliul celei mai înalte responsabilități revoluționare — afirmarea pertinentă, în fața forumului mondial de la O.N.U. ca și a celui european de la Helsinki, în reuniunile partidelor comuniste și muncitorești, în întîlnirile bilaterale, în vizitele efectuate în diferite țări ale lumii sau cu prilejul primirii în țara noastră a atîtor conducători de state, fie ele mari sau mici — imperati-vele fundamentale ale respectării principiilor independenței și suveranității naționale, ale dreptului fiecărui popor de a-și făuri orînduirea internă și a-și exprima opțiunea în viața internațională fără nici un amestec, fără nici o ingerință din afară, în deplinătatea, deci, a voinței sale.

Manifestările unei asemenea vaste acțiuni de afirmare a conștiinței de sine a poporului tău, a drepturilor de bimilenară existență a patriei tale, ca și dăruirea zi de zi, clipă de clipă, construirii revoluționare a viitorului oamenilor acestui pămînt au sensibilizat, au nutrit astfel fluxul prodigioasei aluviuni de componente ale educației politice și culturii socialiste concretizate în roadele atât de valoroase în multiple domenii ale spiritualității românești.

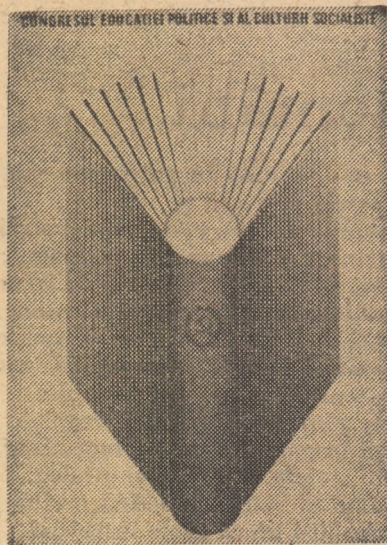
E ceea ce constituie dimensiunea majoră a evenimentului istoric trăit aici și acum, cu sentimentul duratei și al prelungirii lui în universul umanismului revoluționar pe care acest Congres îl semnifică și-l promovează.

Avem nevoie de o literatură și o artă care să redea cât mai colorat și cât mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sintem revoluționari și nu dorim opere care să infrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentându-le în negru, înfățișând în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru. O asemenea artă are, de asemenea, un caracter bolnăvicios și ca atare este profund dăunătoare.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul educației politice și culturii socialiste)

Cultură națională, cultură socialistă

OTRASATURA definitorie a culturii române e, de la primele ei începuturi, înrădăcinarea pasionată în realitățile neamului, în problemele societății, în efortul de înălțare spre lumina unui viitor mai senin, mai liber și mai ferit de izbeliști. Poporul nostru, atit de încercat de vitregia veacurilor, a găsit dintotdeauna refugiu într-o ordine superioară de valori (mai puțin supusă distrugerilor produse de năvăliri și bejanii decit cea întrupată în construcții somptuoase, în așezări bine chivernisite și în bogății, pe care furtunile istoriei le risipeau pe aceste meleaguri cu atita nepăsare). În implantarea încăpăținată în pământul străbunilor, în încrederea nebiruită în caracterul vremelnice al viforelor vrăjmașe, în biruința pe care o dobîndește pînă la urmă cumpătul înțelept, în cristalizarea dramaticii sale experiențe, în orizontul de înțelepciune capabil să arate sub vălmășagul suferințelor osatura statornică a încrederii în adevăr și dreptate. Marea vrednicie a poporului nostru nu a constat, adică, numai în rezistența în fața puhoaielor revărsate asupra sa de istorie sau în capacitatea de a le înfrunta cu sabia sau cu inteligența, ci și în forța cu care a transformat viforele, suferințele, biruințele și speranțele în meditație asupra rostului lumii și al omului, adică în cultură.

Nici o sofistică nu poate nega un adevăr esențial, care spulberă toate cirpeliile teoretice ale unor preinși cărturari: unitatea culturală statornică de poporul nostru de la începuturi, cristalizată într-o unitate de limbă, de simțire și de idealuri pe care nici o vitregie a istoriei, nici o despărțire de lungi veacuri și nici o prigoană deșănțată nu au putut-o clinti. Monumentele nepieritoare ale acestei unități, Coresi sau Neculce, Dimitrie Cantemir sau Șincai, Budai-Deleanu sau Bălcescu, Andrei Mureșianu sau Alecsandri, Creangă, Eminescu sau Caragiale, Slavici, Sadoveanu, Camil Petrescu sau Rebreanu, Bacovia, Blaga sau Arghezi, își înalță mesajul peste timp, afirmînd răspicat și pe vecie continuitatea neîntreruptă a unei limbi, a unui mod de a vedea lumea și de a măsura valoarea omului, a unui fel specific de a situa vremelnicia omului în veșnicia neamului.

Cea mai trainică pecete a caracterului național, unitar și inalienabil al culturii noastre prezintă adică o dublă față: una pe care e înscrisă comunitatea și unitatea acestui neam în înfruntarea vitregiilor trecutului, și una vestind unitatea mesajului transmis de creatorii născuți din acest popor despre necazurile timpului în care au viețuit și despre forța lor de a se înalța deasupra lor, în eternitate.

ACEST dublu semn luminează conștiința scriitorilor români în aceste zile de dezbateri pasionată, de meditație gravă prilejuite de Congresul educației politice și culturii socialiste.

Problemele supuse acestor discuții și meditații sînt multiple, complexe, stimulatoare. Peste multiplicitatea lor plutesc însă două imperative: acela de a continua marile tradiții de răspundere istorică statornice de înaintașii noștri și promovate cu tărie, abnegație și consecvență în cele mai aspre timpuri de cumpănă și de viforită, și acela de a cuprinde în mesaje însuflețite de forță unită a societății noastre socialiste, de idealurile pe care le înfăptuim muncind fără preget și de ideile marxist-leniniste care ne luminează drumul, marea epocă de transformări, de eforturi și de împliniri pe care o trăim.

Într-o faimoasă pagină a amintirilor sale despre Lenin, Gorki sublinia că Lenin a zdruncinat cu o incomparabilă putere lenea mic-burgheză care-i face pe mulți oameni să nu dorească altceva decit să trăiască așa cum s-au obișnuit. Epoca pe care o străbatem împlinește pe scară mondială năzuința lui Lenin de a-i scoate pe oameni din fogașul somnoros al inerției, al modurilor învechite de a trăi, sfărîmînd forme de viață, impunînd o forță implacabilă consecințele revoluției tehnico-științifice, impunînd modificări radicale ale structurilor sociale, ale obiceiurilor depășite, ale formulelor

anacronice de viață. Epoca noastră e plină de-o aspră și uluitoare măreție tocmai prin fermitatea implacabilă cu care impune orizonturi noi, moduri existențiale înnoite, cadre și perspective schimbate de gîndire și de acțiune. Și vedește o bogăție extrem de interesantă de surprize și de pitoresc tocmai prin coexistența și lupta dintre formele depășite și cele încă insuficient conturate, configurînd un peisaj de contradicții, de ciocniri de moravuri, de moduri de a fi și de a concepe viața, de o complexitate pe care rare momente ale istoriei au cunoscut-o.

Toate aceste fenomene — caracteristice pentru întreaga lume contemporană — se desfășoară cu o putere sporită, cu semnificații puse mai limpede în relief, în forme mai palpabile și cu o rapiditate crescută, într-o țară, ca a noastră, care nu se mulțumește cu corectarea și, pe cît e posibil, adaptarea unor structuri vechi la necesitățile și condiționările unei realități radical modificate, ci luptă pentru făurirea structurilor noi, crescute din însăși realitatea nouă, dinamică, aflată în permanentă creștere, a unei societăți în plină ascensiune spre socialismul dezvoltat multilateral.

DATORIA noastră, a scriitorilor, este de a pătrunde cu tot curajul și cu toată răspunderea în multiplicitatea uluitoare de procese și fenomene în care se intrupează această transformare fundamentală, de a asuma, așa cum au făcut-o fără ezitare marii noștri înaintași, partea noastră de răspundere în punerea dreptă și cinstită în lumină a izbînzilor și a erorilor, a reliefurilor de strălucire și a depresiunilor de umbră.

Viitorul unei țări, al unui popor, se făurește prin vrednicia cu care știe să continue munca grea a înaintașilor, să le apere cuceririle în întemeierea țării și în progresul ei, și să se ridice spre noi culmi de dezvoltare economică și socială, spre noi trepte de civilizație, spre forme tot mai înalte de afirmare a libertății și independenței sale, spre înțelegerea constructivă și activă a locului său în lume, a rolului pe care-l are în dezbateră și rezolvarea problemelor contemporaneității, în fluxul necontenit al schimburilor de valori materiale și spirituale desfășurate pe plan mondial.

Rostul culturii constă tocmai în descifrarea semnificației perene cuprinse în experiența unei epoci, în descoperirea — în frământările și preocupările ei, în multitudinea de probleme, sarcini, greutăți și reușite care-i alcătuiesc praxiul cotidian — a procesului fundamental marcat de efortul uman de înălțare spre imperiul libertății, spre omul total, deplin conștient de existența sa, visat de Marx și Engels.

Deslușirea acestei ascensiuni prometeice implică înțelegerea reală și profundă a trecutului și prezentului poporului nostru, a vicisitudinilor care i-au modelat felul de a fi, concepția despre lume, a transformărilor prin care trece, a idealurilor care-l însuflețesc.

Făurirea culturii noastre socialiste este marcată, în toate eforturile ei de pînă acum, de adîncirea necontenită a caracterului conștient al modului său de a înțelege ascensiunea istorică a poporului nostru și perspectivele ce-i diriguiesc mersul spre viitor, efortul de a se făuri pe sine ca realitate vitală a societății socialiste multilateral dezvoltate, ca forță a urcușului spre comunism. Datoria de bază a scriitorilor noștri e de a ridica această înțelegere conștientă a trecutului și a viitorului pe o treaptă nouă, îmbogățind literatura noastră cu opere pline de profunzime de gîndire, de modernitate în construcție, de măreție umană și de deslușire clară, convingătoare, a optimismului trainic și a lucidității netulburate cu care poporul de la Carpați și Dunăre, călit de suferințele veacurilor trecute, sigur pe experiența istorică dobîndită, unit de aceleași neînfîrte năzuințe, se ridică — printr-o muncă eroică și grea, prin strădani neprecupețite, prin încrederea neclintită în puterile sale creatoare — spre lumina comunismului.

Francisc Păcurariu

Stanțe

Pădure, fluviu, mare, munte,

șes, —

Sint plămădite toate nu din haos,
Ci din visare, luptă, din repaos,
Și toate au un singur înțeles,

Pe care-n orice clipă îl încerc :

Aceleași năzuinți și-aceeași vrere,
Nebiruita patriei putere
Unificată-n spațiul unui cerc.

Asemeni unei flori în care-aleargă
Seva împlinirilor din vară-n vară,
Mereu un răsărit o înconjoară
Și aurora, pe cimpia largă,

Se-alcătuieste din multipli sori,
Ce contopiți într-unul sînt în stare
S-alunge, risipind din zare-n zare,
Aglomerări de nouri călători.

Virgil Teodorescu

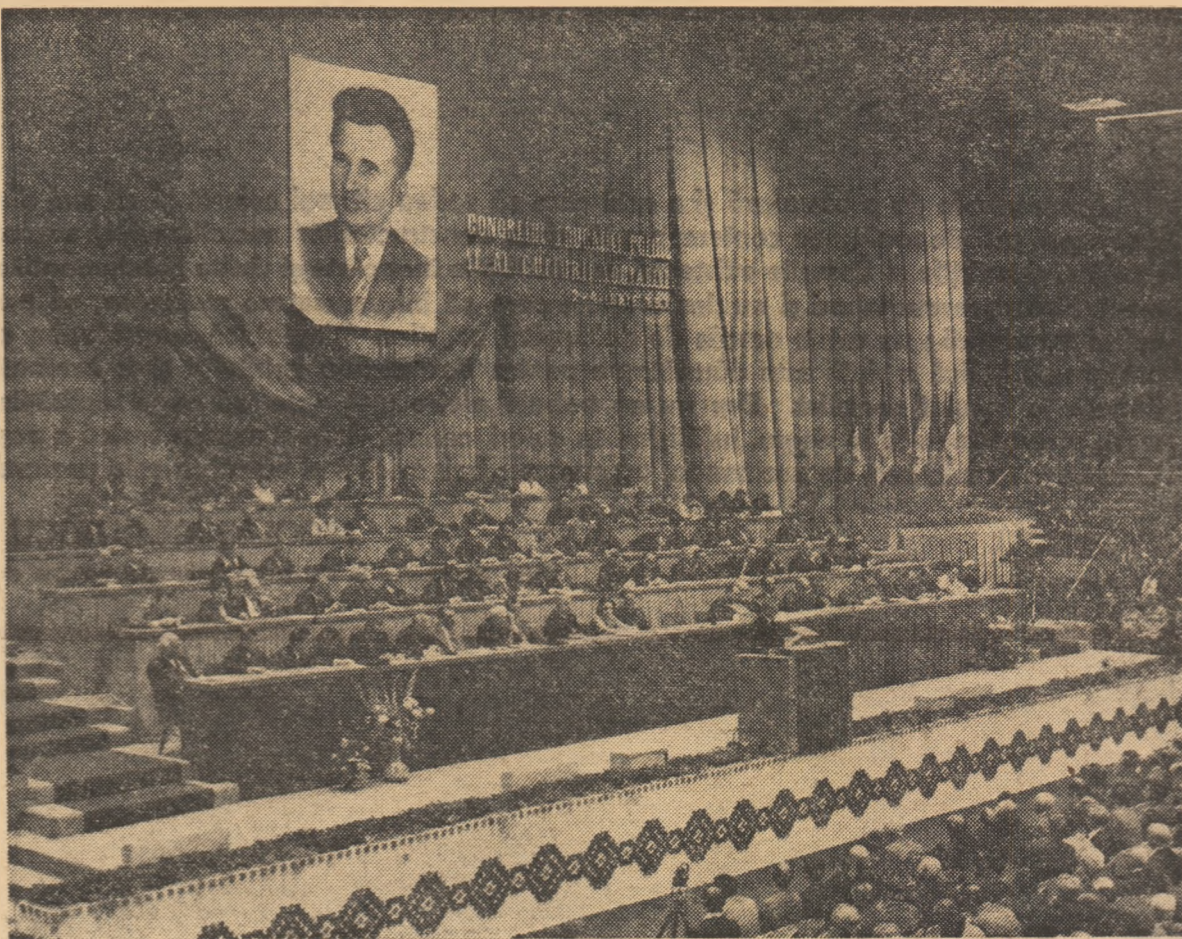
OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE : ȘANTIER, grafică de Theodor Bogoi (Holul Teatrului Național)

Români

Români, cîntăm în patria vitează,
Și patria ne cîntă pe noi toți,
Români, cîntăm, cum nu se-nstrăinează
Bătrînii mari de marii strănepoți,
Români, de la copii doriți de mume,
Pînă la sfîntul pîntec de pămînt,
Români cu nume, și fără de nume,
Români de geniu, și români de rînd,
Moștenitori ai griului fierbinte
Și ai pămîntului iubit întreg,
Cînd leagănele leagănă morminte,
Cînd stelele cu brazii se-nțeleg,
Și cînd mereu o cumpănă revine
Punîndu-i lumii grele întrebări
A căror pace dreaptă se cuvine
Să stea în capul mesei la serbări,
Și-a căror dreaptă lege povestește
Și soarelui, și mării, neam de neam
Istoria, care își odihnește
Vitejii lingă rîu și lingă ram,
Cîntăm, români, cum ne-am zidi-nt-o carte,
Și cartea s-ar deschide fără vînt,
Să apărăm în viață, și în moarte,
Spre nemurirea lui, acest pămînt.

Constanța Buzea

Prezidiul Congresului educației politice și culturii socialiste

MĂRTURISIRE

SA MI se îngăduie, ca scriitor, cu toată emoția de care sînt acum stăpînit, să fac elogiul profesiei mele. Dacă aș mai fi soldat, aș elogia omul în uniformă. Dacă aș fi tractorist, sudor, laborant, miner, inginer, profesor — aș face elogiul fiecăreia dintre aceste brătări de aur, pe fiecare implicînd-o în aura marelui eveniment. Fiindcă nu este vorba, în primul rînd, de atributele unei meserii sau ale alteia, care toate își au locul foarte propriu în procesul de construcție socialistă, ci, mai ales, de valorificarea conștiinței noastre, a gândirii noastre politice, afirmată pe tărîmul de activitate al tuturor categoriilor sociale ale acestei țări. Educația politică și cultura socialistă nu se înscriu în teritorii abstracte, și cu atît mai mult deosebite unul de altul. Există între ele o interferență de concept atît de legitimă și o interdependență atît de continuă, încît nu se poate conveni asupra dezvoltării multilaterale a personalității umane, nu se poate închipui eliberarea conștiinței umane de atîtea avataruri străvechi, în beneficiul unei lumi superioare, decît prin apărarea acestei osmoze permanente și nealterate între educația politică și cultura socialistă. Importanța rolului pe care ele trebuie să-l joace astăzi mi se pare că trebuie cu atît mai subliniată, cu cît sarcini noi vin să încarce și să innobileze acest rol. Sarcinile la care mă refer privesc însăși ființa Patriei și răspunderea pe care toți lucrătorii din aceste domenii sînt chemați să și-o asume, azi mai ales, și stărui asupra momentului istoriei actuale, în numele acestei Români și pentru destinul acestei Români. Respectînd toate funcțiile și profesiile care și conjugă sudoarea și inteligența, pentru ca nimic să nu se piardă din ceea ce legea străbunilor ne-a lăsat și pentru ca să ne prezentăm viitorului cu un adaus de certitudine, respectîndu-le deci, și omagiindu-le pe celelalte, să mi se îngăduie să aduc laudă truditonilor scrisului și locului pe care opera lor o ocupă în această revoluție.

SE ȘTIE că orice literatură se constituie din suma valorilor, la o anume etapă a istoriei, valori totdeauna inegale și capricioase, stînd, cel puțin pe alte meridiane ale planetei, sub semnul unor reguli și circumstanțe care n-au de ce preocupa judecata noastră de azi. Eu altceva aș dori să relev, mai presus de toate, și anume că literatura noastră, oricît de deosebite i-ar fi valorile și oricît de mai strălucitoare sau mai puțin strălucitoare le-ar fi steaua care le guvernează, este o literatură unitară în conținutul ei ideologic, în structura ei fidelă Partidului Comunist Român. De la marii clasici în viață la ora Augustului 1944,

care au pătruns în noua istorie a României însuflețiți de ideile comunismului și a căror contribuție exemplară a influențat profund idealurile și viziunea generațiilor următoare, parcurgînd trei decenii de căutări și de statorniciri ale adevărului comunist, și pînă la cei mai tineri debutanți ai zilelor noastre — literatura s-a așezat totdeauna de partea ideologiei promovate de Partidul Comunist Român, iar slujitorii ei s-au simțit onorați a fi denumiți ajutoare de nădejde ale partidului, aflînd în această apreciere și dovada respectului ce li se poartă, dar și dovada condițiilor optime ce li se oferă pentru afirmare. Greu de spus cu ce parte vine fiecare eveniment al istoriei, sau fiecare component al ideologiei, la formarea unei alte conștiințe umane, incomparabile cu aceea tributară trecutului sau lumii exterioare nouă. Dar nu se poate nega partea de efort, în această atît de complicată acțiune, și partea de influență pe care, hotărît, literatura și oamemii de litere din România le-au determinat.

Fără îndoială că s-au înregistrat și slăbiciuni, s-au înregistrat și erori și eșecuri, la urma urmelor inerente și firești într-o ordine a lucrurilor destul de complexă și unde saltul calitativ nu suportă întotdeauna rigiditatea programatică. Mai de preț însă mi se pare să vedem lumina de sus a literaturii, fruntea cu care ne înfățișăm la orice raport de partid, decît pulberea micimilor omeniești. Fiindcă la fel de știut este că orice viitor se consideră fericit cînd, pentru a fi pe deplin stăpîn pe sine, are cu ce se mîndri din datele trecutului, nu cu adunarea tristeților de la subsol, care și așa se spulberă, nu rezistă judecății supreme a timpului. Și chiar dacă n-am făcut altceva decît am pregătit pămîntul ferm din care să se nască și să se afirme genul, sau geniile, care să-l egaleze, să-l întrecă pe cei mari din nemuritoarele monumente de ieri și pe cei mari care și așteaptă monumentele azi, tot se poate spune că munca și lupta și succesele reale nu ne-au fost în zadar. Fiindcă un adevăr sfînt străbate această muncă și luptă, aceste succese reale: tot ce s-a făcut, s-a făcut în numele singurului partid pe care și viitorul țării îl vrea.

IATĂ de ce scriitorii din România Socialistă socotesc prilejul ce li se oferă astăzi de a vorbi despre strădania muncii lor din ultimii cinci ani ca pe un adevărat examen. Vorbînd țării despre ei, vorbesc deopotrivă timpului prezent și istoriei al cărei făuritor este Partidul Comunist Român. Grijă pe care totdeauna conducerea superioară a partidului nostru, personal secretarul său general au manifestat-o față de domeniul creației

literare și față de problemele scriitoricești ne obligă la a da partidului și țării cel puțin pe măsură. Faptul că și opera noastră, oricît de specifică ar fi, a stat și continuă să stea permanent în atenția imediată a conducerii superioare de partid ne impune o conștiință a răspunderii și o utilizare a vocației și mai ferme decît pînă acum, și la fel de neobosită pe cît neobosită îi este președintelui țării energia. Într-o lume care se zbate între atîtea filosofii nefaste și acuzînd chiar dreptul condiției umane de a fi, de a mai crede în cultură, luciditatea cu care președintele Nicolae Ceaușescu gîndește destinul României moderne constituie și pentru literatură certitudinea duratei și a implicării ei profunde în desfășurarea acestui proces ireversibil. Martori ai timpului prin care partidul și strălucita sa personalitate fac totul pentru ca România să dăinuiească între coordonate de zidire comunistă, noi, scriitorii, le sîntem cu atît mai atașați și dăruiți sufletește. Asemeni tuturor celorlalți constructori ai socialismului pe această străbună vatră românească, în vastul și vizionarul program adoptat la cel de al XI-lea Congres al Parti-

dului, noi, scriitorii, ne dorim, cu întreaga noastră literatură, drept pietre unghiulare ale viitorului care se pregătește azi. După cum, asemeni celor douăzeci de milioane de suflări ale acestei țări, care-l însoțesc pe Președintele României în front indestructibil pentru tot ce știm că-i este flacără sub frunte și Românie în piept, asemeni și noi, scriitorii, ne vrem și îi sîntem.

Scriitorii din România se angajează să-și spună cuvîntul plin de pasiune dreaptă prin Epopeea Națională, pe care n-o considerăm ca pe o campanie limitată în timp, ci ca pe un obiectiv statornic pentru toate generațiile de azi și de mîine.

Străbătută de fiorul unor astfel de legități ne voim creația literară, mesageri ai unor astfel de principii dorim a fi. Aici, în inima fierbinte a Patriei și a cetăților sale, ca și pentru umanitatea din toate largurile zării. Lucrători ai culturii socialiste, factori determinanți ai educației politice, de o seamă cu tot ce este astăzi conștiința românească.

Laurențiu Fulga

Dăinuire

Atita timp cit vor exista ape,
riuri vor curge, șerpuitoare ;
atita timp cit vor exista riuri,
vor exista țarmuri pînă la mare.

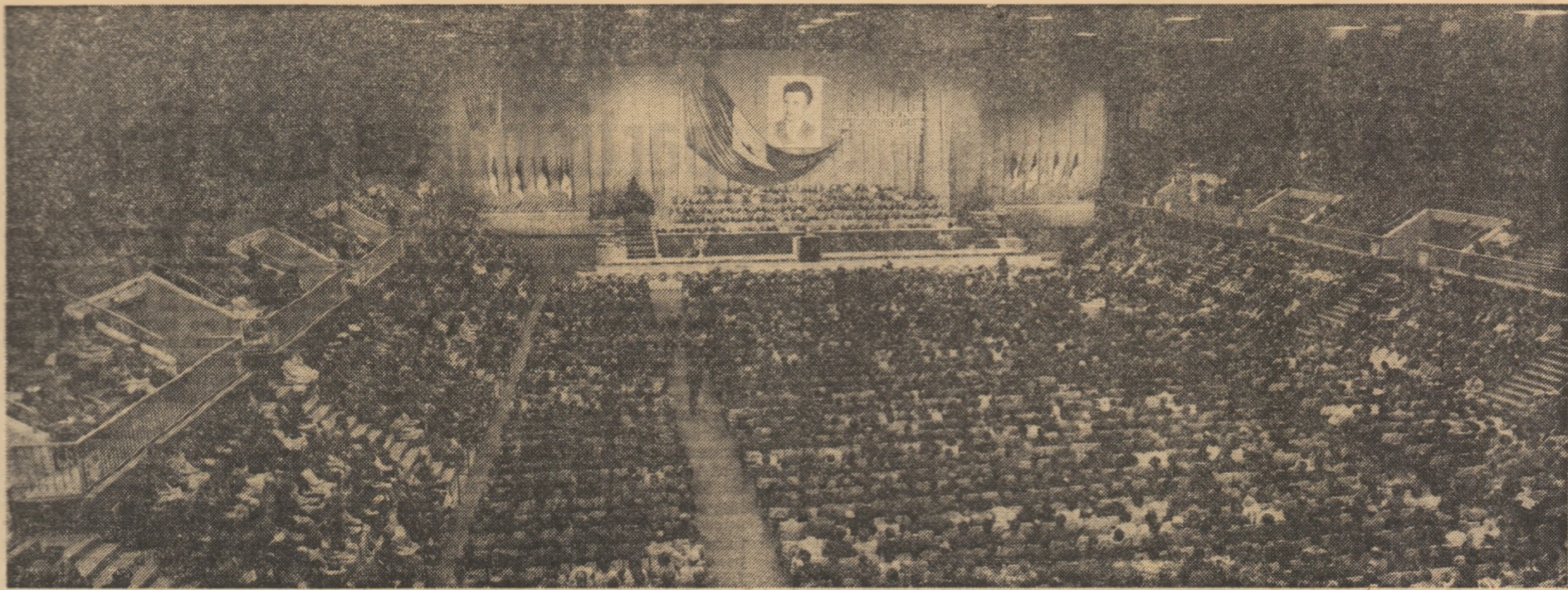
Atita timp cit vor exista mări,
Ceruri se vor bolti albastre peste ele ;
atita timp cit vor exista ceruri,
se vor aprinde sus făclii de stele.

Atita timp cit stelele vor arde,
grădinile speranței fi-va să-nflorească ;
atita timp cit va exista speranța,
vor exista oameni să o sădească.

Atita timp cit vor exista oameni,
va exista lumea și cu ea,
cu ape, cu riuri, cu ceruri, cu stele,
vei exista tu, pămînt românesc, patria mea.

Darie Novăceanu

Aspect din sală

Gură de rai

IUBITA mea Patrie Românie, leagănul de aur al moșilor mei, îți ascult răsuflarea de ființă vie, de maică iarăși în chinurile facerii cu broboanele de sudoare pe imaculata frunte, îți mângii cu ochii sufletului chipul neprihănit, îți aud durerea transfigurată în tânguirea bocetului după fiii tăi cei mai buni, pe care a trebuit de atâtea ori să-i deștepti din sălașele tale cu strigătul tău de îmbărbătare în miez de nopți la năvala dușmanilor, iubita mea Patrie, maică și soră, îți aud vocea în aceste zile de început de vară, îți urmăresc cu sufletul la gură drumul tău pornit spre cea mai tainică stea prin sbuciumata, năvalnică și necruțătoarea ta istorie.

Pentru că tu, iubita mea Patrie, n-ai fost robită de trufie în mersul legănat al holdelor tale, pentru că nu-i semeție în azurul senin al Carpaților, pentru că veghea ta în nopți la stîni n-a însemnat niciodată pîndă față de cel ce dorm, să-i cotopești prin vicleșug, pentru că-i Gură de rai întreaga ta istorie și alcătuire și nădăjduire, pentru că ești ancorată dintru începutul ființării tale întru această umanitate transfigurată, pentru că te-ai socotit o fiică a soarelui, iubita Luceafărului de ziuă, pentru că graiul tău este o Gură de aur, pentru că acest pămînt de la Marea Pontică pe fluvii, roată peste Putna pînă la nunțile Maramureșului, din virful Bucegilor pînă la zbuciumul Du-

nării prin porți, din raiul Deltei gurilor de vărsare la plaiurile Transilvaniei, pentru că, după toate silniciile și prigonirile și nedreptățile strigătoare la cer, ai avut bucuria biruitorului pecetluind într-un cuvînt nemuritor această Patrie, strigînd-o pe numele ei de taină, anume *Gură de rai*.

Da, nu te-ai rușinat, nu te-ai sfiit, n-ai avut teamă și spaimă și îndoială, ci cu bucurie ai spus-o într-un amurg senin, pe plaiul Carpaților, ai spus-o din vremi imemorabile, pe bătaia singelui odihnind după luptă, ai spus-o definitiv, pentru vecii vecilor, aceasta : Gura raiului, acest pămînt al moșilor moșilor mei, al maicii maicii mele.

Și dacă ai spus-o odată, nu se poate să nu ți-o repeți zilnic, ceas cu ceas, din generație în generație, să ți-o însemni la ziuă pe ușorii ușilor, pe frunte și mîini, pe soare și-n fîntîni, pe case și pluguri, pe vite și bucate, neam din neam, om din om, din tată-n fiu, de la Geții cei nemuritori, cît licări-va Luceafărul de ziuă pe cerul înstelat al sufletelor noastre.

Cu lumina Lacrimii îți scriu numele și drept și nepieritor, nume ca tot numele, dar, mai presus de toate, pentru că-i carne din carnea mea și oase din oasele mele, nume blind, transfigurarea pămîntului, Patria mea din veac spre veșnicii — Gură de rai.

Ioan Alexandru

Civilizație românească

CRED că unul din fenomenele cele mai caracteristice și mai pasionante de observat din ultima vreme este efortul sistematic spre sinteză al civilizației românești, impulsional și organizat lucid — aș spune aproape strategic — de partid.

E un proces uriaș, în care Congresul educației politice și culturii socialiste se înscrie ca un moment necesar și semnificativ. De altfel chiar denumirea dată Congresului indică stabilirea unor raporturi organice între factori și valori tratate de obicei mai mult sau mai puțin independent.

Aș mai face observația că asocierea frecventă și constantă a anumitor termeni definitorii și de importanță capitală pentru politica noastră internațională, ca și pentru practica vieții noastre sociale : libertate, suveranitate, independență, respect reciproc, echitate, etică, educație, cultură etc., reprezintă nu numai o înșirare de principii programatice, ci o voință integratoare, o aspirație deliberată spre un tot omogen și organic.

Vorbeam despre un efort spre sinteză al civilizației românești, dar însuși acest efort reprezintă un stadiu superior, e un act creator de civilizație menit să

ne autodefinească și să ne definească în contextul valorilor universale.

De la conștiința culturii căreia îi aparține, scriitorul român urcă la conștiința limpede a integrării lui într-o civilizație proprie, românească. De unde, o responsabilitate infinit crescută.

Horia Lovinescu

PAGINI DE ISTORIE : INSURECȚIA ARMATĂ, compoziție de Dimitrie Grigoraș (Sala Dalles)

Țării mele

Pe lujerul de crin al dimineții,
pe-nțîia mușcătură-a copilului din măr,
pe svonul cărăbușului în paltini,
pe versul sîngerînd de adevăr,

pe pleoapa orchideii ațipite,
pe risul florii pale de secară,
pe pleoapa ta sub care cîntă cerul,
pe brazii mei cu rădăcini sub scară,

pe nara antilopei plutitoare,
pe clipocitul care abia se-aude,
pe gușa porumbeilor de piatră,
pe licuriciul din frunzare ude,

pe nesfîrșita frăgezime-a ierbii
și pe mîndria gliei ce mă poartă
și pe copaia legănării mele,
pe apriga copilăriei poartă,

pe amfora cu platina furtunii,
pe valul care rotunjește perle,
pe zidurile Sarmisegetuzei,
pe broderia unui trîl de mierle

pe dulcea cavatină a luminii,
pe marea ta întunecat de-albastră,
pe munții tăi cu margini de poveste,
pe zborul tău de pasăre măiastră,

pe toate-ți scriu și mă imprim cu-aldine :
inima mea de foc îți aparține !

Vasile Nicolescu

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE: STEMA PĂCII,
grafică de Paul Erdős (Holul Teatrului Național)

Unanimitate

Ca să putem desăvirși lucrarea părinților
ne-ai dat, partid, lumina ta cea mare,
orice materie inertă atingi
pilpiie-n noi ca gușa de privighetoare.

Oriunde aș fi ! Născut, sau doar zăpada pură
a dragostei dintre Carpați și vulturi,
eu Zburător îți sint. Cu dreapta seamăn
cuvintul tău aprins. Fintini nu tulbur !

Eu doar în raza ta exist ! Neliniștea
mi-e soră.

Am sentimentul mugurelui crud
care țîșnește liber într-un popor de muguri
cu setea potolită de ploaie și de sud.

Inima ta bate în inima mea. Aprinsul puls
al vieții mele ridică aripi la cetate
și nu există clipă-n România
să simt că-s singur. Sint unanimitate !

Ovidiu Genaru

Constanta politică în opera de artă

CALIPSO i-a oferit lui Ulise toate incităriile și, pe deasupra, nemurirea, dar Ulise a fugit de darurile ei fiindcă prețul lor ar fi fost insingurarea. Este o dovadă că definiția om — animal social — a fost preluată de Aristotel din observații ce-și au originea în adîncul existenței omenești. Omul nu a putut și nu va putea trăi vreodată fără societatea semenilor săi. De aceea cred că arta, întreaga artă, ca manifestare și mijloc de comunicare, a fost, este și va fi în esența ei o expresie a relației dintre creator și ceilalți semeni în mijlocul cărora acesta viețuiește.

Multe demonstrații, unele enunțate cu sclipiri dialectice, confirmă adevărul. Mie, care nu fac parte dintre acolii muzei numerotată de Voltaire a zecea — Critica —, nu-mi rămîne decît să-mi așez mina pe inimă și să mărturisesc o totală neîncredere față de cei ce încadrează operele lor sau ale altora în categorii suprapămîntești, denumite cîndva : artă pură, artă pentru artă, iar mai încoace : onirism, non-lingvism ș.a.m.d.

Etichetele de apolitism, de evadați din social, aplicate unor care căznesc în subsolurile iraționalului sau care se pulverizează dincolo de parametrii biologici, eu nu le socotesc valabile. Dimpotrivă, părerea mea este că astfel de autori sînt ei înșiși eroi-victime distribuiți în dramele politice ale timpului lor, care se joacă pe scenele alcătuirilor omenești ticăloase pentru mulțimi și folositoare doar citorva ce au binevoit a rezerva pentru fericirea omului obișnuit numai paradisurile sfintelor scrieri. Tocmai de aceea mințile limpezi și curajoase ale puternicilor creatori de artă au mili-

tat întotdeauna pentru dreptate și bine, iar în panteonul omenirii nu au fost rezervate locuri decît celor ce-și pun talentul în slujba libertății și dreptății sociale.

Exacerbarea exploatarea omului de către om a determinat și înăsprirea opresiunii stăpînilor împotriva purtătorilor de idei înaintate. Această opresiune se manifestă în game felurite, rafinat nuanțate. Între violența fizică și captația fracului academic există un ambitus de o mare întindere. Creatorul de forță și curaj izbuteste să se smulgă din orice capcană spre a-și croi drumul cu tirnăcopul minții sale de constructor al progresului. Uneori oamenii de artă au fost nevoiți să recurgă la parabolă subtilă, au șlefuit metafore surpriză spre a-și manifesta oprobriul față de împilare.

Așadar, cred că orice creator, atunci cînd prin opera sa ne transmite gândiri filtrate prin experiența și imaginația propriei gândiri, avîndu-și sursa în polisul în care trăiește, exprimă — deliberat sau nu — un mesaj sau măcar o informație politică.

Adesea m-am gîndit la miozotica aventură de inteligență înregistrată de literatura noastră în jurul anului 1930, cînd un grup de tineri făcea să apară efemeride și scăpărătoare publicității suprarealiste. Fenomenul, pe lîngă seducția propeșimii, avea în subtextul său și un grav accent protestatar împotriva oligarhiei care nu ostenea să înăbușe firavele drepturi democratice existente în epocă.

Insolențele spirituale ale suprarealiștilor români erau percutante și, la vremea lor, se conjugau cu antipatia populară față de burta-verzimea guvernamentală. Repede, repede, supra-

Despre participarea creației

PRIN finalitatea ei, orice formă a artei tinde să adauge neîncetat valorilor consacrate, devenite termeni de referință, orizonturi originale, creația fiind o luptă fără sfîrșit cu complicatul și necunoscutul, iar creatorul un purtător de campanii vizînd descifrarea omului în raport cu sine însuși, cu natura și universul. Chiar atunci cînd, pentru clarificări interioare, creatorul se retrage în atelier, el practică o izolare sui generis ca mijloc de concentrare maximă, încît singuraticul Brăncuși e în fondul său întîm un militant încordat, rebel și vizionar. Teatrul lui Eschyl și Euripide, invitînd la dialog, sancționînd sau exaltînd, era opera unor reprezentanți ai cetății. Renascențistul Michelangelo propunînd contemporanilor profilul unui om încărcat de forță, Cervantes și Shakespeare, mai tirziu Victor Hugo, Eminescu sau Tolstol, diferiți ca orizont artistic, sînt voci ale conștiinței umanității, conștiință care nu încearcă să uite de sine, ci, dimpotrivă, își scrutează lucid posibilitățile. Pentru a reveni la ideea de originalitate, să precizăm că ea nu ține de virtualitățile subiectului, ci de perspectiva din care sînt considerate faptele. Indiferent de meridiane, oamenii tind să-și amintească mereu despre ei, de unde interesul pentru artele care mediază această căutare; sau, ca revers, deziluzia în fața operelor propagînd ideea eșecului. Ce vrea să spună o formulă ca „literatură de fugă”, decît că problemele fundamentale ale omului sînt eludate în avantajul altora, ne semnificative, în timp ce marile opere sînt expresia omului în luptă cu propria-i condiție. Eliberat de spaima forțelor obscure, omul modern, protagonist al întrebărilor logice, se privește într-o infinitate de oglinzi (altfel spus, în opere care-i angajează conștiința), atașîndu-se simpatetic de oglinzile nedeformante. Cînd omul de artă nu stă deoparte, cînd împotriva impasului el aduce argumente tonice, atunci cînd sentimentului limitelor i se opun accente energetice, arta lui se încorporează organic existenței, dîndu-i noi rațiuni de a fi. Orice am face, la orice rezultate am ajunge, sîntem neconținut în situația de a ne reconsidera. Creatorul de artă poate acționa felurit, ca martor, dar și ca sfătuitor. El constată și trage concluzii, făcînd ca tonul și limbajul operelor sale să suscite analogii fertile în alții, sugerînd așadar o fericită complicitate : mai exact, o morală a reflecției. Militantis-

mul estetic trebuie înțeles ca un stil al vieții, care, construindu-se prin luptă, își caută puncte de sprijin în artă : — expresie, concentrată a omenescului. O artă văzută exclusiv ca formă de ceremonial, dominată de repetiție, va sfîrși, inevitabil, într-o stare de saturație, contrarie ritmului existenței înseși. Fiindcă în realitate, Viața și Destinul se determină reciproc, alcătuiind, cum remarcă André Malraux, nu un spectacol, ci o luptă.

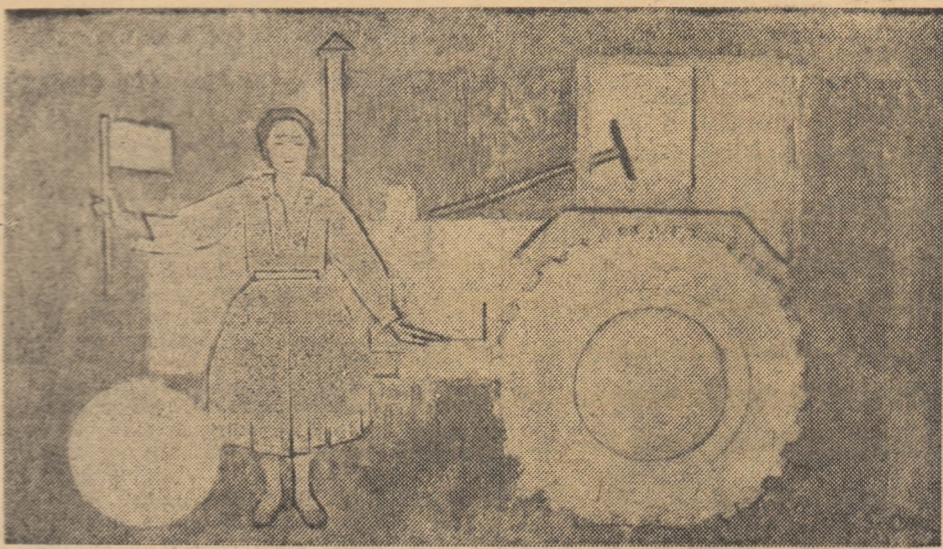
INTELESUL dinamic, activ, al condiției noastre ca popor, transpore în zeci de moduri, la niveluri temporale variate, în toate domeniile creației artistice, încît ideea luptei pentru afirmarea „lucrurilor de casă”, prin care Costin cronicarul înțelegea fenomenul românesc, reapare orchestrată la toții marii făuritori de cultură. N-a fost suficient să declarăm : „de unde sîntem?” și „cine sîntem?”, ci să demonstrăm și „ce vrem”. Toată opera savanță sau literară a trinității Cantemir, Hasdeu, Iorga e în același timp emanație a unei națiuni și expresie a unor personalități exponențiale, aliaj de creație constatare și forme modelatoare, trimitere la arhetipuri exemplare și ridicare la noi adevăruri. Adică o amplă demonstratio militans. Strălucită pleoară pentru afirmarea specificului național în literatură, creația lui Eminescu are sub raportul demonstrației o valoare axiologică, trasînd directive mereu utile pentru a ajunge la o conștiință a întregului. La douăzeci de ani, poetul național scria această frază de gînditor matur : „Artele și literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie pe bina cea mare a lumii...” Iorga, Ibrăileanu, Sadoveanu, mulți alții sînt eminescieni nu ca partizani fără personalitate, ci ca demonstratori în continuare ai unui topos românesc în care s-a cristalizat timp de două milenii sufletul național. Pleoara lor pentru revelarea acestui suflet în forme coerente, atitudine astăzi cu valoare de statut spiritual, se sprijină pe date ale rațiunii. Noi preluăm ca problemă de mult rezolvată ideea că în conceptul de organicitate a artei intră de drept, normal, funcția modelatoare. Față de teoria valorii estetice „pure”, Tudor Vianu argumenta în *Estetica* sa că forța unei „arte superioare nu poate veni decît din resolidarizarea acesteia cu tendințele heteronomice ale societății contemporane”. Rămînînd principiu focalizator, esteticul nu se poate manifesta plenar decît în măsura în care dă expresie aspirațiilor de ordin social, etic, psihologic, istoric și celorlalte, prin care arta se integrează conștiinței generale. Dacă una din dimensiunile ce conferă audiență largă artei este în suferință, aspectul de sfericitate al maxilor opere apare incomplet.

Studiul capodoperelor artei naționale și universale probează că acestea nu sînt niște „monade” izolate, desprinse de scheletul vieții, ci construcții totale, cu rotație proprie, în spiritul mișcării dialectice a lumii. Că nici o mare operă nu se poate sustrage timpului, — iată un fapt ce nu mai trebuie demonstrat. Mărturie ale scriitorilor noștri contemporani provenind de la Sadoveanu, Arghezi și Zaharia Stancu pînă la reprezentanții celor mai noi generații subliniază datorită de a participa la viața epocii, — observație valabilă pentru toate artele. Cîteva reflecții pîrînd semnătura G. Călinescu ni se par deosebit de actuale, acum, în plin Congres al educației politice și culturale socialiste. Le transcriem : „Toți marii creatori au scris pentru ziua de «azi». Trăim mereu în prezent. Infinitul este o categorie de care avem trebuință în calculele matematice și care este necesar și vieții spirituale spre a-i da o vastă perspectivă. Dar el e neantul pur, dacă nu prinzi în brațe viața, față de care infinitul nu reprezintă decît nota nelimitării. Trăiește pe pămînt, în cetatea ta, cu oamenii vremii tale, acesta e singurul chip ca mine să fii al tuturor cetăților [...]. Admirăm pe Ahile fiindcă este un luptător, pe Hamlet care, deși năpădit de ceturile sentimentului de zădărnici, pedepsește implacabil crima. Dacă Ahile s-ar pîti în toiul luptei într-un tufis, iar Hamlet s-ar plimba într-una pe scenă delirînd ca Ofeția, Homer n-ar fi Homer și nici Shakespeare, Shakespeare”. Se vede de aici că G. Călinescu se aliniază marilor înaintași, ca exponent al epocii socialiste.

Al. Voitin

Constantin Ciopraga

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE : COOPERATIVIZARE,
ulei de Alexandru Ciucurencu (Holul Teatrului
Național)

Ființa culturii

INTRĂM din nou în vară urmărind cursul timpului, cu sentimentul că podoabele pământului sînt metafore ale sufletului în ipostazele culturii. Oamenii țării au grijă să adauge la zidirile ei articulații durabile. Pe cei ai culturilor cîmpului, soarele îi prinde pe hotare, în grădini și în livezi, la straturi și la gurile apelor. Ploi se succed amenințînd floarea salcimilor, dulceața și bunătatea bucatelor se simt în înșinarea zilelor, din aburul ușor, de rouă, care leagă o zare de alta. Din lumea de sub straturi adînci, oameni fără odihnă întorc naturii voluptuoase elementele severe de echilibru, cărbunele și minereul, ceea ce adaugă flăcării vegetale focul real, transformator, energia care se înscrie în definiția forței sociale.

Cu sentimentul acesta intrăm și în tărîmul culturii, din zarea căruia lucrarea de artă pare o metaforă a pămîntului în ipostazele sufletului său deprins cu succesiunea culturilor. Nu-i o simplă joacă a cuvintelor aceasta, ci încercarea de a înțelege corespondența exactă, de cînd lumea, a tuturor faptelor frumoase, necesare, de viață, ale omului. Căci ce altceva este cultura, cu întregul ei spectacol, în feluritele expresii, dacă nu piinea zilnică și vinul de viață lungă al firii oamenilor? Rămîne o mirare pînă la capătul lumii apariția formelor culturii din acele trepte ale civilizațiilor, cînd firul grîului se îmblînzea lingă malul riurilor, și pește fulgera, nu departe, și cîntarea păsării ademenea, atunci cînd se alcătua imaginea lumii în sufletul omului.

Acum, în înțelegerea acestui miracol, aparținem prin tot ce sîntem culturii, învățăm cum să fim oameni dreți și demni în societate, ne contopim în marele suflet al țării, însumăm toate veacurile ei, ne creștem copiii arătîndu-le lumea, învățătura timpului nostru, cu măreția și cu umilirile lui. Sîntem creații ale culturii, iar conviețuirea noastră sub normele sociale este metafora politică și realitatea ei, este înțelesul grav a ceea ce se cheamă politică și educație în viața generațiilor.

Ce poate să însemne, așadar, un Congres al educației politice și culturii socialiste, cum poate fi înțeleasă menirea lui, dacă nu ca un anotimp al verii, ca un tărîm al culturilor, o vedere asupra a ceea ce se face în cultivarea naturii sufletului, în structurarea sub semnul acesta a societății în care trăim?

O înaltă răspundere îndeamnă gîndul către oamenii țării, o prețuire fără margini pentru comoara graiului și a podoabelor de artă venite din străvechime, o iubire colosală pentru cărțile părinților noștri, o cunoaștere și o înțelegere pentru valorile pe care noi înșine le dăm astăzi țării, în ceasuri de muncă, de neliniște și de căutare a ființei noastre, de îndoieli și de certitudini în privința scrisului nostru. Stăruie sentimentul înfrățirii cu aceia pentru care scriem, în fața cărora ne deschidem sufletul, în apele lui să se vadă și să se recunoască.

Ion Horea

Spații mai vaste

DOGMATISMUL n-a fost numai aplicarea neștiințifică a unor teze asupra menirii literaturii, ci și vocația secretă a unor scriitori care își găseau astfel rațiunea existenței, posibilitatea de a își da în vileag anemica înzestrare. Nimeni nu te poate face dogmatic cu sila, pentru asta trebuie să fii născut, nu făcut. „Victimele” dogmatismului au prosperat o vreme, infuzia de realism le-a găsit însă nepregătite, „programele analitice” de altădată au devenit figuri pitorești. Spre cîntecul criticilor marxiste din acele timpuri, dogmatismul n-a avut o existență liniștită, a fost cu înverșunare hărțuit, obligat să-și vadă ridicolul. Și, spre cîntecul prozei române, dogmatismul a fost încă de la început sinonim cu netalentul, cu nechemarea, a înflorit numai la periferia literaturii.

Cînd vorbim astăzi cu legitimă satisfacție de succesele prozei, aceste citeva precizări ni se par obligatorii: lupta pentru realism a fost o bătălie incununată pînă la urmă de izbîndă. Nu întotdeauna în această bătălie proza a simțit ajutorul criticii, existența prozei și a criticii au fost uneori paralele, fără nici o șansă de comunicare. Critica limfatică își are propriile ei dogme — în această privință n-are importanță dacă sînt primitive sau subtile, — realismul unor opere a trezit mai multe suspiciuni decît schematicismul altora. Complexul de superioritate apărut prin nu știu ce miracol a frustrat pe unii critici de modestia atît de indispensabilă înțelegerii. Modestia nu este pentru un critic o trăsătură de caracter, ci o metodă de lucru. Un critic orgolios își distruge posibilitățile de investigație. Dar acesta e la drept vorbind un accident lipsit de importanță. Cînd cu sprijinul criticii, cînd împotriva criticii, proza și-a continuat drumul ei spre descoperirea unei fabuloase lumi a veacului.

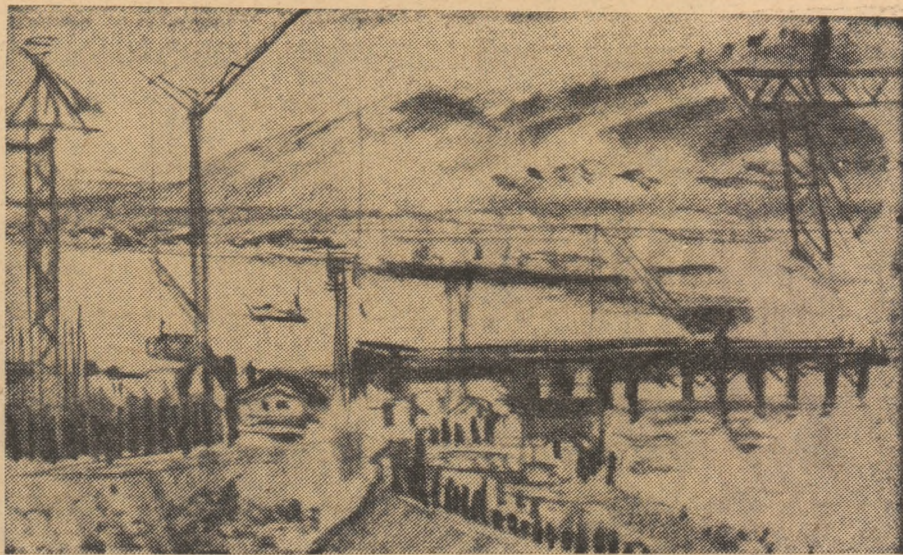
Setea de realism, de adevăr, de adîncire, de echilibru e foarte veche, însă abia acum și-a găsit împlinirea pe un front atît de larg. Cînd vorbim despre proza din ultimii ani nu ne gîndim la eliberarea ei de clișee — ar fi fost un progres prea modest, știm că cine se eliberează de un clișeu pune altul la loc —, ci la maturitatea artistică și morală cu care s-a îndreptat spre temele fundamentale. Proza a descoperit cu mai multă vigoare și poetică ingenuitate legătura dintre individ și istorie, dintre viața personală și mișcarea Revoluției. Spațiul prozei a devenit astfel mai larg, n-a cîștigat numai în rafinament stilistic, ci și în rigoare și adîncime, în înțelepciune și echilibru, tinzînd spre o firească clasicizare. Remarcabilele romane din ultimii ani nu sînt experimente, tatonări, căutări, ci opere definitive care marchează cu forță o etapă sau alta a Revoluției noastre.

Vigoarea unei literaturi nu se judecă numai după operele de virii, ci și după cele pe care, din considerente științifice sau subiective, le considerăm opere de nivel mediu. Nivelul mediu a crescut considerabil, o carte mijlocie în sensul cel mai pur al cuvîntului, apărută în 1976, risca să fie confundată acum cuiva ani cu o capodoperă. Slavă domnului, de această confuzie am scăpat pentru totdeauna. Eu nu susțin teza atît de dragă unora potrivit căreia capodopera ar fi sinteza critică a unor romane modeste, nu cred că titanii se înalță devorînd lucrările armatei de scriitori conștiințioși, dar trebuie să recunoaștem că ridicarea nivelului mediu mătură și maturizarea de ansamblu a unei literaturi.

E foarte tonic spectacolul de azi al prozei românești, energia cu care asaltează temele majore; așa se și explică dragostea cu care cititorii de astăzi o înconjoară.

Dragostea cititorilor e o mare cucerire a prozei noastre contemporane.

Teodor Mazilu

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE: ȘANTIERUL PORȚILOR
DE FIER, desen de Gy Szabó Béla (Holul Teatrului
Național)

Marea familie

ȚARA, intruchipînd un complex național unitar, o structură armonioasă a gîndurilor — ne incîntă astăzi, pe noi, care-o slujim, zi de zi, cu toate aspirațiile noastre, nu numai prin edificiile noi orînduiri, nu numai prin trîncicia și monumentalitatea zidirii, ci și prin echilibrul — rămîind în termeni de arhitectură —, prin armonia trăsăturilor sale, vîdînd chibzuința matură, viața limpede a înțeleptului său arhitect — Partidul Comunist Român.

Națiunea este, după cum se știe, o formă a comunității umane, un fenomen deosebit de complex, rezultat al unor condiții istorice determinate. Astfel, dezvoltarea vieții naționale a constituit și constituie și astăzi un proces legic în evoluția unui popor. Ideea unității de neam, caracterul unitar în muncă și gîndire au intruchipat de-a lungul secolelor năzuințele cele mai nobile ale oamenilor — români, maghiari, germani și alte naționalități —, ce au conviețuit pe meleagurile străvechi ale Transilvaniei, ale Maramureșului, ale Bucovinei și ale Banatului; ideea unității oamenilor muncii români cu cei aparținînd diferitelor naționalități a fost factorul determinant al procesului istoric.

Una din caracteristicile fundamentale ale națiunii socialiste o constituie, după cum se știe, omogenitatea socială; iar factorul de cimentare a unității națiunii este, evident, rezolvarea deplină, în spiritul marxist-leninist, a problemei naționale.

Astăzi cînd, așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „...asigurarea unității intereselor fundamentale ale tuturor membrilor societății, a concordanței dintre aspirațiile individuale și interesele colectivității, au creat condiții optime pentru cimentarea și înflorirea națiunii socialiste, au deschis perspective largi pentru afirmarea nestîinjenită a aptitudinilor, talentelor și energiilor creatoare ale tuturor cetățenilor fără deosebire de rasă, sex sau naționalitate”, astăzi, așadar, națiunea, ca formă de comunitate umană, joacă un rol progresist, de uriașă forță în procesul dezvoltării societății pe drumul socialismului și comunismului. Opera de construire a socialismului, de continuă înflorire a economiei și culturii este, deci, o operă comună, realizată de oamenii muncii români împreună cu cei aparținînd naționalităților conlocuitoare.

Această luptă umăr la umăr și conviețuirea comună au dus la înfrățirea în spirit și muncă a oamenilor acestei Țări milenare, astfel că poporul român și naționalitățile conlocuitoare alcătuiesc astăzi o familie strîns unită în jurul Partidului, în jurul conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o comunitate ce alcătuiește marea familie a României socialiste.

Claus Stephani

Aici și acum

UN VECHI și fidel prieten al marilor mișcări revoluționare de totdeauna a fost și textul scris, claritatea lui, enunțarea principiilor într-o formă simplă, directă și expresivă, — formă cerută de forța conținutului nou de idei și a noilor relații sociale stabilite. Declarația drepturilor omului, sinteză strălucită a limbii franceze a secolului XVIII... Declarația de independență de la 4 iulie 1776, redactată de Jefferson și în care un autor vede baza națiunii de mai tîrziu (și chiar un punct de plecare al romanului american modern...). Manifestul Partidului Comunist, de la 1848, semnat de Marx și Engels, text fundamental al lumii moderne... Proclamația românească de la Islaz, cu stilul ei dezbătut între Heliade și Bălcescu și în care expresia stufoasă a primului, venind în contradicție cu limba vorbită a epocii, s-a optat pentru sintaxa și vocabularul celui de-al doilea, a cărui limbă suplă și energică o vorbim astăzi cu toții, în mod firesc... Primul decret — Decretul Păcii — al tinerei Uniuni a Republicilor Socialiste Sovietice, ieșită din focul revoluției, cu stilul direct, riguros, dar și pasionat al lui Lenin, în care se putea distinge și stilul Decembriștilor de la 1825 și al literaturii lui Pușkin... Textul documentelor Partidului Comunist Român, expunerile secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, folosind limba literară fixată de Bălcescu și de Eminescu — mod de comunicare a cărui clarviziune se împletește cu felul de a vorbi al poporului român și al personalităților sale creatoare... Toate acestea atestă acordul, dialectic, dintre conștiința politică și conștiința estetică.

Expresivitatea textului scris, așadar, a decis și decide totdeauna asupra evenimentului politic și asupra puterii sale de convingere, după cum evenimentul politic, bine înțeles, bine asimilat, intră în mod activ în existența oamenilor, ca apa și aerul, influențînd la rîndul lui dezvoltarea întregii vieți. Printre atîtea secțiuni de producție ale societății moderne, literatura se distinge ca unul dintre cele mai receptiv pentru direcțiile politice și omenești, asumate, iar instrumentul nostru de comunicare și de gîndire este această „miraculoasă” limbă română — cum spun istoricii străini — în care ne exprimăm azi, aici și acum. E limba vie a făuritorilor noștri de bunuri materiale și spirituale pe care artiștii mari ai cuvîntului nostru au cizelat-o prin vremuri. Iată ce scrie despre ea, la sfîrșitul secolului XVII, severul Stolnic Constantin Cantacuzino:

„Însă nu puțină mirare iaste la toți (istoricii, n.n.) cîți scriu de aceasta, nici la cîți bine vor socoti de acești rumâni, cum s-au ținut și au stătut pînă astăzi așa, păzindu-și limba — și cum au putut și pot și pămînturile acestea lăcuiesc...?”.

E foarte important, este capital, pentru noi, ce punem noi azi în tiparele acestor minunate limbi, atît de clară și care numește atît de sensibil și de rațional ființele și lucrurile existenței noastre. Este esențial, mai ales, ce gîndim și cum gîndim și cum acționăm noi, întrebuițînd vocabularul scump al limbii noastre, pentru binele întregii țări. Conștiința noastră revoluționară și realitatea noastră revoluționară trăiesc și se manifestă prin nervul veșnic viu al limbii române.

Mesajul marilor înaintași e să învingem pururi inerția și să vorbim și să scriem strălucit și substanțial, în raport cu aspirațiile poporului nostru eroic.

Constantin Țoiu

PAGINI DE ISTORIE: NAȘTEREA POPORULUI ROMÂN, tapiserie de Vladimir Șetran (Sala Dalles)

Cultura și socialismul

A FOST poate una din iluziile superbe ale istoriei credința iluministilor că este de ajuns să gindești bine, rațional, fără prejudecăți, ca să construiești o lume dreaptă și rațională, fixată pentru totdeauna în tiparele dreptei judecăți naturale. Educația, cultura, descoperirea adevărilor fundamentale, care sînt atît de clare, încît pot fi exprimate convingător și pot convinge pe oricine, sînt adevăratele soluții ale transformării în bine a lumii. Eroarea acestor ginditori — cu mare rost istoric — a fost că au considerat cultura, ca și rațiunea, o normă și nu un mijloc de cunoaștere dialectică a adevărului, independentă și nu rezultat al structurii însăși a societății.

Gîndirea materialist-dialectică, apărută în condițiile în care revoluțiile burgheze nu și-au realizat decît parțial promisiunile, izvorită din gîndirea hegeliană, dialectică, și dintr-un alt nivel al dezvoltării științei, inclusiv a economiei politice, a corectat erorile sau mai exact iluziile iluminismului, dezvăluind sursele gîndirii care nu vin numai din obiectul de cunoscut, dar și din subiectivitatea istorică, din limitarea ei obiectivă, din structura de clasă și din numeroase alte limitări. Cunoașterea lumii nu este un proces liniar și ea se poate realiza nu prin contemplație, ci prin transformarea lumii, prin înlăturarea istorică a piedicilor judecății adevărate. Numai justa așezare a societății permite gîndirea justă.

Aceasta nu înseamnă însă că iluminismul, rolul culturii, al științei, al unei vaste dezvoltări a gîndirii au fost negate. Ma-

terialismul dialectic a corectat raționalismul iluminist, așa cum a corectat și hegelianismul, așezîndu-l „pe picioare”, dîndu-i un fundament real, fără să-i nege ideea fundamentală, necesitatea de a da o bază rațională societății, care, oricît de complexă, ar fi, nu are desfășurări numai spontane și, deși supusă determinismului, tocmai pe baza cunoașterii lui poate și trebuie să fie modificată conștient.

De aceea, societatea socialistă, fundamentată ideologic pe o doctrină științifică, nu poate fi concepută în afara unei continue dezvoltări culturale, în sensul complex al acestei noțiuni. Forțele de producție, cu creștere exponențială, modifică structurile spirituale, determină și fac posibilă o înflorire a culturii, după cum fără o ridicare a nivelului cultural dezvoltarea producției materiale, a productivității, nu sînt de conceput. Tocmai această condiționare reciprocă, ideea interdependențelor, face marxismul să fie în acord cu ultimele descoperiri ale științei contemporane, cu noul tip de cauzalitate care domină gîndirea modernă.

Nu numai știința, dar și cultura, nu se rezumă să fie un corp de cunoștințe sau de valori, un rezultat al contemplării lumii, ci o armă de transformare a societății, o condiție a progresului — nu numai a cunoașterii și sensibilității —, nu numai o plăcere intelectuală, dar și o condiție a progresului general, un mijloc de participare la istorie, atît a producătorului de cultură cît și a celor ce, în mod dialectic, sînt modelați de știință și cultură. Mi-

litanismul nu poate și nu trebuie înțeles ca o instrumentalizare, ca o limitare a scopurilor creației, ci ca un mijloc și scop al continuei autocreații a omului și a societății, care au nevoie de uriașe forțe de diversificare a cunoașterii pentru a se ridica la înalte ritmuri de progres. Conștiința este un factor activ, nu un receptacol pasiv de cunoștințe, ea este o forță istorică, o condiție a trecerii „din imperiul necesității în imperiul libertății”, scop ultim al dezvoltării socialismului.

Există turnante ale istoriei cînd rolul ei crește, cînd autodefinirea identității unei societăți e mai necesară ca oricînd. Noi trăim o asemenea turnantă în România socialistă. Importanța care se dă culturii, ca factor activ, istoric, este o probă a recunoașterii acestui rol. Oamenii de litere nu pot decît să cîștige fundamentîndu-și istoric și ideologic chiar cele mai îndrăznețe viziuni, fără de care literatura și arta nu pot exista. Confruntarea cu istoria vie, efortul de a o înțelege, nu ca spectator ci ca participanți, este nu numai o sursă de inspirație, dar și un motiv de îndreptățită mîndrie. Pentru că a ajuta la transformarea lumii este suprema formă de realizare a unui individ, puțința sa de supraviețuire, nu numai prin operă, dar și prin rezultatul său viu, modelator de conștiințe, modificador de structuri.

Cultura militantă, deci activă, deschisă, întrebătoare, și socialismul sînt indisolubil legate.

Alexandru Ivasiuc

Militantismul poeziei

U NA DINTRE DIRECȚIILE cele mai constant exprimate ale poeziei românești este aceea a militantismului social și politic. La începuturi, poezia noastră s-a aflat sub semnul imperativ al militării pentru recunoașterea originii reale a poporului și a limbii române; evoluția ei de pînă în zilele noastre o statuează, datorită capacității de a da expresie patetică celor mai scumpe idealuri ale poporului, ca formă specifică de luptă ideologică.

În spiritul unor vechi tradiții, ale căror origini se află în poezia populară, marii noștri poeți clasici au sprijinit prin operele lor ideile progresiste ale diferitelor epoci. Prin creații reprezentative, ei au intuit direcțiile esențiale ale dezvoltării sociale și istorice și le-au fixat, în formele artei cuvîntului, momentele cruciale. Militantismul lor materializat în versuri ce au sintetizat profilul istoric, spiritual și psihic al unui popor eroic, care a străbătut nenumărate adversități în cursul evoluției sale. Ei au făcut să răsune în operele lor accentele unei profunde comuniuni cu evenimentele prin care trecea societatea românească, extrăgînd din trecutul glorios al patriei simboluri definitorii și mobilizatoare.

Participanți lucizi și pasionați la viața actuală a patriei noastre, poezii perioadei contemporane au dat glas sentimentelor lor de adăziune față de politica înțeleaptă a partidului, militantismul lor îmbogățindu-se prin dimensiunea educativă a civismului. Cunoșcînd multiple nuanțări, în funcție de diferitele sensibilități ale creatorilor, poezia militantă a exprimat participarea afectivă, dar și responsabilă, la actualitatea socială și politică a țării, sentimentul împlinirii și al legăturii cu trecutul, cel al viitorului patriei și al răspunderii fiecăruia pentru edificarea lui, cel al unității deplină a poporului în jurul partidului său comunist. Împlinirea poetică a acestor sentimente a devenit, mai ales printr-o serie de realizări ale ultimului deceniu, din ce în ce mai convingătoare sub raport artistic. Spre deosebire de o anume poezie declarativă din trecut, care se caracteriza adesea prin prezența unor note retorice, poezia militantă actuală se îndreaptă mai mult spre transfigurarea lirică, spre filtrarea semnificativă a evenimentelor importante și a unor sentimente generalizate ale întregului popor, prin sensibilitățile autentice ale poezilor. Resursele estetice ale genului s-au dovedit inepuizabile.

E XPRIMAREA sentimentului istoriei patriei este deosebit de semnificativă pentru evoluția poeziei noastre actuale. Cîntînd istoria, poezii noștri contemporani leagă într-o viziune unică, epopeică, grandioasă unor tradiții multiseculare cu perspectiva luminoasă a viitorului comunist. Incandescenta constructivă a zilei de azi unește trecutul și aspirațiile lui cu prezentul și cu presimțirea lucidă și entuziastă a treptelor de aur ale comunismului. Cele mai valoroase realizări ale liricii pornite din sentimentul istoriei noastre unesc, astfel, într-o sinteză fulgurantă, timpurile patriei. În diferite registre de sensibilitate, concretizările lirice ale acestui sentiment se fac auzite în mod impresionant.

Comuniunea spirituală și afectivă a întregului popor, mai puternică astăzi decît oricînd, și sentimentul unității întregii umanități a patriei în jurul partidului răsună de asemenea în versuri memorabile. O nuanță lirică demnă de a fi menționată este și cea corespunzătoare sentimentului profund al dăruirii sincere, al responsabilității sociale.

În peisajul atît de complex al liricii noastre actuale poezia militantismului social și politic și-a cîștigat, mai ales prin intermediul unor realizări ale ultimului deceniu, un loc de prim ordin. O veche tradiție este continuată cu strălucire. Reușitele prevalează în chip evident asupra eșecurilor și ne îndreptătesc să constatăm o mișcare ascendentă către perfecționarea poeziei, către înregistrarea tot mai autentică și mai vibrantă a vremurilor contemporane și a realizărilor lor. Poezii noștri sînt datori să mențină și să amplifice prin creațiile lor această mișcare ascendentă spre expresii lirice tot mai concordante grandorii constructive a epocii pe care o trăim.

Voicu Bugariu

Curcubeul

Aș vrea să-l pot crede pe bolțile-albastre
O predicțiune încinsă-n culori,
ușor rușinînd micimile noastre.

Încins încă-n noapte, un mugur de zori
în zări, depărtate suspine orbea
cu licăre-n codru, sub stropi lucitori.

Și parcă-nvăînd înfloririle, toate
luminile noaptea le strînse în ea,
doar citeva stele păstrînd agățate.

Și, scoase deodată din liniștea grea,
grămezile beznei, gonite, ne scapă
de amenințarea jilavă și rea.

Lumina, pe cîmp alergînd, izbucni.
În mijlocul țării, ca semnul de soartă,
înalt, curcubeul. Din streșini-tării,
botezul naturii, de foc și de apă.
Și-n ziua cea mare intrarăm pe poartă.

Georg Scherg
În românește de
VERONICA PORUMBACU

Elogiu

Partidule, te cînt —
Tu mi-ai dat priviri să pătrund
Prin diamantul timpului și prin spații,
Pinzele gîndurilor, îndrăznețe,
Prin tine le-am desfășurat,
Călătorînd cu inima pe sonorele mări ale lui
Orfeu.

Apele le-am colorat
Cu frăgezimea singelui meu de luptător
Și cu flamurile sufletului.
De pe fruntea ta,
Peste albastre talazuri stirnite în larguri,
Aproape, zăresc arcuindu-se
Răsăritul
Pe care atît de arzător l-au căutat
Străbunii
Prin furtunile și nopțile veacurilor.

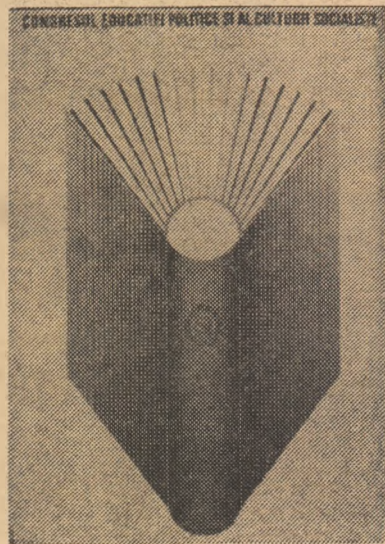
Al. Jebeleanu

Creația artistică la baza căreia se află dialectica materialistă, filozofia noastră revoluționară despre lume, trebuie să-și tragă seva din realitatea social-istorică în mijlocul căreia se naște, ea fiind incompatibilă cu instrăinarea de viață, cu lipsa de țel, cu gratuitatea, cu așa-zisul principiu al artei pentru artă infirmat de întreaga dezvoltare a culturii universale. Reamintesc și la acest congres spusele lui Leonardo da Vinci: „Acela care poate merge la izvor nu trebuie să meargă la ulcior”. Noi avem izvoare nesecate care, dacă bei din ele, te întineresc, îți dau noi puteri de viață, îți stimulează forța creatoare. Renunțați deci, dragi tovarăși scriitori și artiști — dar și lucrători din alte domenii — să căutați sau să alergați după tot felul de ulcioare care de care mai smălțuite, dar de cele mai multe ori cu o băutură fără gust, stătută și deci dăunătoare. Sorbiți apa limpede, răcoritoare și veșnic vie a izvoarelor patriei noastre socialiste.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul educației politice și culturii socialiste)

Breviar

Cîntece bătrînești

ALĂTURI de doină, specifică folclorului nostru liric, și făcîndu-i un spectaculos „pendant”, în genul epic, cîntecul bătrînesc n-a murit. Vitalitatea sa neobișnuită ne-o atestă culegerea masivă de *Cîntece bătrînești*, alcătuită de cunoscutul folclorist Al. I. Amzulescu (Ediții critice de folclor — genuri, Editura Minerva, București, 1974, în-8°, LXI + 592 pagini) și conținînd 107 titluri, unele balade însă în mai multe variante, culese de la diverși lăutari. Domeniul geografic, ca să nu spună aia folclorică pe care a explorat-o alcătuitoarea acestei importante culegeri științifice, este alcătuit din Oltenia și Muntenia. Folcloristul este dintre acei ce lucrează pe teren, investigînd și înregistrînd „zicerea” și cîntecul pe bandă de magnetofon. Afară de o substanțială prefață, care pune în temă pe nespecialiști, autorul ne-a dat o impresionantă anexă de „biografii și repertorii ale informatorilor principali”, un „indice tipologic al variantelor din colecțiile Institutului de Etnografie și Folclor” și un glosar. Acesta din urmă începe cu interjecția, notată în paranteză ca învechită, *aba*, — cu accentul pe a final — care, ni se spune „exprimă mirarea sau atrage atenția cuiva cînd i se vorbește”. Cuvîntul se găsește în *Năpasta* lui Caragiale. La noi, în Mehedinți, îl folosesc adesea bătrîni, cu sensul „a propos”, cînd un vorbitor vrea să treacă de la un subiect la altul, oarecum învechit sau care-l preocupă și de care-și aduce aminte. *Dicționarul (sic) limbii românești* (1939) al lui August Scriban nu-l menționează, pentru că acest cuvînt nu are circulație în Moldova și Transilvania. În balada *Mizilca*, fata mijlocie a lui Mizil-Crai, anume Dalindarda, adresîndu-se tatălui ei, „începea / d-a-l întreba: / — *Aba* taică-tăiculiță / Cu milă și cu credință, / Ce ție ț-a venit / Dă trei zile dă cînd ți pi, / Leși afară plîngînd, / Într-o casă suspînînd, / Fața albă zgîrînd, / Ce ție, taică, că ț-a venit ? !” Tălmăcirea noastră, credem, se potrivește. Cuvîntul, de altfel, a intrat în limbă și *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975, îl dă în fonetica noastră: *apropo* ca adverb și substantiv neutru în forma plurală, *apropouri*. Autorii dicționarului nu au făcut însă apropierea de autohtonul *aba* !

M-au interesat foarte mult biografiile informatorilor principali, paisprezece la număr (patru din Dolj, cîte trei din Teleorman, Ilfov și Olt, și unul din Argeș). Autorul le-a alcătuit cit se poate de complete fișe personale, cuprinzînd localitatea de origine, instrumentul, date biografice, repertoriu, nota calificativă și chiar caracterizarea temperamentală. Astfel Neagu Ștefan (Piroi), din Sadova-Dolj, e recomandat ca „cel mai bun deținător” contemporan de cîntece bătrînești din Sadova (odinioară important centru lăutăresc în zona folclorică a Jiului de jos)”, și totuși, un tip epigonic, deși posedă încă ceva din vigoarea stilului tradițional local, interpret șters, fără strălucire. Unui alt lăutar, Pucă Florea, din Cerătu-Dolj, i se dă data nașterii, 1883 (?), deoarece înregistrarea, făcută în 1959, a lăsat îndoieli asupra vîrstei sale adevărate. Caracterizările sînt foarte nuanțate, conciliînd uneori contrariile (ceea ce se întîmplă atît în natură, cît și în artă !). Un „cîntăreț mediocru ca posibilități (instrumentale și vocale) posedă un stil epic foarte expresiv mai cu seamă pentru imbinarea recitativ-

vului melodic cu pasajele *parlato*” (așa zisa „zicere” din gură, fără cîntec). Altul, născut în preajma primului război mondial, este „recunoscut pe plan local ca bun păstrător de cîntece tradiționale” și ca atare „e adesea solicitat de convivi să cînte la petreceri (uneori chiar împreună cu lăutarii)”.

Desigur, nu mai beneficiem de existența cîte unui fenomen, ca brăileanul Petrea Crețu Șolcanu, care a furnizat lui G. Dem. Teodorescu, în 1883—1884, mii de versuri, dovedind o memorie uluitoare. Cu toate acestea, de la teleormăneanul Matei Burcea, născut în 1886, Institutul de etnografie și folclor a înregistrat în anii 1937 și 1951, nu mai puțin de 36 balade: o adevărată comoară ! Alt teleormănean, Marin Dorcea, născut în 1895, deține un repertoriu de 45 balade, înregistrate de Ov. Birlea în 1962, pentru același institut. Orice superlativ este de prisos, mai ales cînd aflăm că unul dintre cîntecele epice, *Aguşîă turc sărac* e „unicat”.

OCLASIFICARE a baladelor e greu de stabilit. Cele istorice ne dau referințe vagi sau controversabile, dar atestă a mare vechime. Astfel balada *Gerul*, dată în două variante, se referă la un fapt de armă al lui Ștefan cel Mare, de la sfîrșitul secolului XV, cînd a zdrobit în puterea iemii, armata pașalei Mălcoci, care se întorcea din Polonia. Imaginația populară a transferat isprava asupra unei stihii, *Gerul*, provocat de Marcoș la o luptă singulară: „Lej”, *Gerule*, din fîntînă / Venii să mă bat cu tine !” Personificat în acest fel, *Gerul* e a făptură de spaimă, costumată național: „lată *Geru* că ieșă / Cu toiagu de zloiete, / Cu căciula de namete: / Cu barba de ghiță / — m brață, / Cu mustățile de brumă: / Și din chică / apă-i pică, / Care-ngheață pe opincă”.

Balada, în a doua variantă, are un interludiu colorat social, al cărui erou negativ este „arindașu satului”, violent interpelat de țaran, cînd e invitat să mîne boii mai repede, ca un „ciocoi gulerat”. Finalul primește ca un divertisment ornat, o „melodie de joc cu strigături”.

Ca și alte balade, aceea a *Gerului* are o introducere și o încheiere, ambele în afara de temă, prin care lăutarul își descarcă temperamentul vesel și verva. Iată preludiul:

„Cînd o zice de-avrameasă, / La s-a-cultăz’ dumneavoastră. / L-astă poveste domnească, / Trebuie să isprăvească: / La cînstiți ca dumneavoastră. / Care, boieri, ne-o asculta: / O mai înțelege ceva: / Cine nu ne-o asculta, / Om înșira / Ce-om putea ! / Ne-om curăți de belea: / Neică, ca toată lumea, / Că suntem din Sadova / De potcovim minciuna / Minciuna / De cinci oca: / Zboară purecii cu ea... / Cînd oi zice-a crinului, / La dealu Geambiului, / La su’atu Mielului: / La fîntina *Gerului*...”

Urmează un interludiu, melodie de joc cu strigătura: „Una, una ! / Doauă, doauă ! / Trei, patru, cin’ și șasă: / Iar acu...”

În încheiere, lăutarul se adresează iarăși unui vechi auditoriu: „Și v-am zis, boieri, amini / V-am spus cîntecu deplin: / Dacă v-o mai trebui, / Ilie că le-o-mplini / Că s-a lipi’ lingă mine / Tocmai ca un porc de ciine / Și s-a băga’ dupe sobă / De nu-i scoi’ din gură vorbă... / C-astă vară-a fost

pindar la Raiet’ / Și i-am da’ numai do-velt’; / La vară să du’la Pisc / Să mă-nince numai lubeniți...”

Cu tărăgănări sau cu eliziuni finale, lăutarul execută balada într-un spirit euforic, de „joyeuseté”, invitîndu-și auditoriul la veselie. Contrar primei versiuni, cea de a doua termină de altfel cu bine, Marcoș invitînd pe Dumnezeu să coboare, iar urmarea, la apariția soarelui „mare”, fiind învierea ostașilor degenerați și uciși de *Geru*.

O altă „minune” se înfăptuiește după decapitarea lui Brîncoveanu și a celor „trei” feciori ai săi (trei fiind o cifră „rotundă”, comună, în basme, feciorilor de împărat).

„O picătură dă singe că să stricora / Și-n mare că pica / Marea s-aprîndea.”

Urmează o grandioasă viziune cosmică, de incendiere a întinderilor de ape: „Unde marea s-aprîndea, / Mi-arde marea / Ca luminarea, / Mai ceva ca luminarea... / Atunci turcii să speria / Și pă toți popii că-i chema / Și-ncepea / dă mi-ș’ citea, / Dă ce popii că-m’citea, / D-aia mai rău s-aprîndea. / Arde marea / ca luminarea, / Mai ceva ca luminarea, / Pă toți popii că-i chema / Și-ncepea / dă mi-ș’ citea, / Mai rău marea s-aprîndea. / Dă ei nu-a-flară d-un popă / Din Țara Rumânească, / Popa Macaciu / care citea blajin... / Cum pă popa Macaciu / care citea blajin / Că-l aducea, / Cum începea / d-a citea, / Atunci marea să stîngea, / N lume dă să pomenea...”

Legenda, de o mare forță poetică, se substituie adevărului istoric, servind ca document, totuși, pentru reconstituirea mentalității și imaginației populare din trecut.

IMPRESIONANTĂ este și imaginația gastronomică a poetului anonim, care construiește o listă de bucate pescărească de o mare varietate: „Dar pe masă ce mîncă ? / Numai cigă / și postrugă, / Galbină dă caracudă: / Cîte-o vintră dă moruni, / C-am auzit pin bătrîni /

C-ale ie pește mai bun... / Șalăieș, / pește de-ăi grași, / Stă pe masă dragă-lăși... / Să vezi, citi-o știuculiță / Lunguliță, / Că mi-e albă dă peliță, / Bună e cu chisăliță, / Dă cu sare dă lămîie / Tot mai bună o să fie l...” (*Agă Bălăceanu*).

Haiducii ocupă scena, aș zice avanscena istorică. Unii au dimensiuni urieșești, judecînd numai după proporțiile îmbrăcăminții: „Dă tînăru dă moldovean / Și el erea mare ceva, / Că-mi avea și el o dulăniță / Dă f’o patru piei dă vacă, / Iera puse numai p-o spată: / Mi-avea d-o căciuliță / Dă doo piei dă urs, / Ne-ndopată / nestrășinat’ / Pent’că fund nu l-a ajuns...” (*Tînăr moldovean*).

Haiducia e numită într-un loc *craiarlie*: „Mai lasă-te, mă, dă craiarlic / C-o să mori la balamuc” (*Petrică cel frumos*).

Craii erau în vechime toți cei în afară de lege, care făceau neorînduială: *zorba*, *zorbolic*. Există și o „cavalleria rusticana” printre haiduci, care se adresează cu „Măi bogate dumneata”, pînă în virful scării sociale: „Măi împărate dumneata” și mai jos, de tot: „mă ciobane dumneata”.

Un refren curios, dar foarte frecvent, este: „catifea și-o viorea”. Neologismele se strecoară în mod firesc: eroii fumează țigări și țigărete, se duc în „vizită”, se feresc de „ispecție”, primesc „ordini”, poartă „baston”, „repară” paloșe, frecventează „frizeri”, se „lichipă” (echipează), coleștează, string provizii, fac „comanda”, etc. Eroii au vise premonitории, care se împlinesc și cer dezlegare. Puținele date istorice nu rezistă verificării. Barbu Știrbei, care a domnit înaintea lui Alex. I. Cuza (1859—1866), se-noronează ba la „șezeștrei”, ba la „obzeștrei”. Dar ce-are a face !

Să ne bucurăm că pentru noi, românii, Marele Pan n-a murit: el doinește și spune cîntece bătrînești, acum ca și în trecut !

Șerban Cioculescu

Prima verba

200...

...de noi scriitori au intrat pe scena literaturii contemporane în ultimii patru ani. Numărul acesta nu spune prea mult despre valoarea debutanților, deși, pe temeiul legii numerelor mari, el ar putea da oarecare indicații și în privința șanselor de întîlnire cu debuturile valoroase, spune însă foarte mult despre eferescența ce caracterizează starea actuală a literelor românești. A scrie literatură este, de regulă, un act care pretinde o vocație și îndeamnă la profesionalizare, adică la „exploatarea” conștiință a vocației, dar a-ți descoperi vocația literară și a încerca s-o afirmi profesional sînt, într-un plan mai adînc, o consecință a dezvoltării culturale, tot așa cum creșterea apetitului pentru lectură mărturisește, la scara societății, un indice de cultură ridicat.

Numărul relativ mare de debuturi literare corespunde evoluției de nivel cultural, dînd seamă, laolaltă cu alte fenomene ale culturii, de cuprinderea acestora, în vreme ce altitudinea evoluției în cultură găsește în valoarea debuturilor un mod, desigur între altele, de măsură. Totodată, dacă este adevărat că debuturile de astăzi sînt o prefigurare a literaturii de mîine prin chiar destinul lor, ca să

zic așa, organic, nu-i mai puțin adevărat că, prin varietatea de atitudini și stiluri presupusă de numărul lor, debuturile sînt și o oglindă fidelă a tendințelor și direcțiilor dominante ale literaturii de azi. În această dublă funcțiune, de prefigurare și de conservare, stă principala semnificație culturală a celor două sute de intervenții noi în dialogul imaginar al scrierilor literare din anii 72—76.

Nu am intenția să fac acum un bilanț cu caracter demonstrativ în favoarea ideii de mai sus, lucrurile sînt de evidentă importanță și, aș zice, caracteristică a literaturii noastre este faptul că numărul mare de aspiranți la profesiunea de scriitor este urmarea firească a largirii orizontului cultural al tuturor membrilor societății și a umanismului ce stă la baza politicii noastre culturale. Marea datorie a celor care au debutat sau își pregătesc debutul literar este, în condițiile favorabile de care dispun, să-și asume cu luciditate și cu un necesar sentiment al profesionalității propria situație scriitoricească. Altfel spus, vocația literară se cere complinită de responsabilitatea în fața paginii de hirtie și, implicit, în fața finalității gestului literar. Numai astfel, ca să dau un exemplu cu valoare pur sugestivă, s-ar putea ajunge la împlinirea cu adevărat fericită ca din două sute de scriitori noi să se dovedească a fi scriitori adevărați, firește fiecare după puterile lui, dar adevărați în raport cu ei înșiși, toți două sute.

Laurențiu Ulici

PAGINI DE ISTORIE : MONUMENTUL UNIRII —
FOCȘANI, sculptură de Ion Jalea (Sala Dalles)

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE : ȘANTIER, pictură de
Brăduț Covaliu (Holul Teatrului Național)

Puterea acestui pământ

Nici griji, nici zvon de glasuri,
nici frunze-aici nu vin
să-mi risipească tihna din piept, îmbietoare ;
aici e piatra blindă, tăişuri nu se-ațin —
doar valuri după valuri, dantele albe-n soare.

Doar scamele de nouri ce trec spre nehotare,
făcînd și mai albastru înaltul cer senin ;
doar marea necuprînsă, cu-adinca ei chemare,
ce-n pat de limpezi ape mă balansează, lin.

Nici griji, nici zvon de glasuri pînă aici
n-ajung —
doar apa și doar cerul, doar liniștea fecundă,
prin care nici un zgomot nu poate
să pătrundă.
Nu-i colb să se ridice pe urma mea,
prelung —

ci doar pămînt fierbinte e-n preajmă,
și mă-nchin
pămîntului acesta căruia-i aparțin.

Létay Lajos

În românește de Dim. RACHICI

Zeu în arborii mari

Dimineața. Vuiet albastru și zări.
Și riurile trezindu-se aproape de mare
și munții ca niște voievozi așteptînd
și cetății aurînd soarele. Și clopote
ca o părere subțire. Și omul intrînd
în hainele obișnuite, grăbindu-se spre
împlinire,
iar de jur-împrejur, tu, înflorînd...

Aici sînt eu cel dintotdeauna :
zeu în arborii mari,
pămîntul în mine, orgă și iarbă, dansează
și trupul din dealuri și văi
așteaptă, pașii tăi să-mi mîngîie setea.
Iată umerii și brațele și gleznele mele
înfrunzesc și cîntece din degete-mi susură.

Vino !

Va fi o zi ca toate celelalte : spre seară
va ploua. Răcoarea mă va pătrunde
și ierburile trupului meu se vor bucura
cu semințele întocmindu-se de taină,
pentru toate vietățile ce mă cînteau. Apoi
va fi o mîngîiere lină, tu căutîndu-mă
și genunchii tăi peste mine plecîndu-se.

O, pămînt ! Rotîndu-mă te desenez. Și iată,
duhul tău în trupul și sufletul meu. Și ea,
dragostea, cu mine de veghe.
Aici înserările vin din strămoși : ceață
albastră
și stelele deasupra : ochii lor sărutîndu-ne,
iar aici pe pămînt, tu, frumusețe, chip
sculptîndu-te, fericînd toate de jur-împrejur...

Radu Cărneci

Romanul nostru și realitățile

DUPĂ cinci ani, de cînd îndrăznețul și clarvăzătorul Program Ideologic al Partidului a fost pus în practică, putem constata pe toate tărîmurile vieții obștești evidentul său efect salutar. Dată fiind complexitatea problemelor formării și întăririi conștiinței socialiste, nu e ușor de arătat ceea ce s-a realizat în atîtea domenii interconținute și, totuși, foarte diferite.

Dacă m-aș opri numai la creația literară și încă mi-ar trebui mult spațiu spre a atinge măcar principalele ei aspecte ; cer prin urmare îngăduință să relev aici doar unul : al romanului inspirat nemijlocit din realitățile construcției socialiste.

S-a vorbit, nu fără temel în critică, de un „moment al romanului”. De la *Marele singuratic* la *Galeria cu vișă sălbatică* au apărut în anii din urmă numeroase opere epice care atacă direct problematica existenței noastre contemporane. Sigur, valoarea lor e inegală și nici răspunsurile pe care le aduc întrebărilor mari ale vieții prezente nu sînt întotdeauna satisfăcătoare. Oricum însă, în ultimii ani au ieșit mai multe romane interesante ca înainte și meritul major al unei părți însemnate dintre ele este de a trata teme așa numite „dificile”, înfățișînd lumea noastră cu „luminile și umbrele ei” — cum recomanda tovarășul Ceaușescu. Toate acestea n-ar fi fost posibile, fără instaurarea climatului ideologic amintit ; caracterul lui favorabil creației literare angajate care și are rădăcinile într-o experiență social-istorică trăită și asumată cu serioasă răspundere civică iese pregnant la iveală. Am putea adăuga îndată o altă observație în aceeași ordine de gîndire.

PRINCIPALELE reușite ale romanului nostru actual vin de pe calea largă a realismului. Merită subliniat faptul că reînflorirea acestei vechi și mari tradiții epice românești pare să aibă acum loc printr-un proces de autoconvingere artistică intimă și profundă. După ce au fost, o scurtă vreme, fie traumatizați de eșecurile realismului, sub efectul alterărilor lui scolastice compromițătoare, fie atrași de scrierile înșelătoare ale puzderiei modelelor „experimentaliste”, romancierii cu o autentică vocație s-au convins că arta lor poate să-și găsească împlinirea dorită mai curînd prin reconstituirea lumii înconjurătoare și lăuntrice, așa cum este ea. Fără observarea atentă și pătrunzătoare a vieții nu e posibilă nici o vastă construcție epică, în stare să se țină pe picioare. Acolo unde lipsește oamenii adevărați, comportările lor caracteristice, ambianța unei realități bine definite, amănuntele exacte care dau sentimentul concretului, înțelegerea interdependențelor sociale și psihice, dinamica istoriei, totul se risipește, devine inconsistent, fantomatic și — în ultimă instanță — teribil de plicticos. O paradă de fraze debitate fără răsuflet, o ameteală cu abstracții goale, sortite să nu însuflețească nimic îndărătul lor, o beție intelectuală, iar, la sfîrșit, trezirea buimacă din ea și senzația unui gust leșit în gură. Procesul acesta de revenire a romanului la marea tradiție realistă se petrece azi pe plan mondial. În ciuda furiei „scriitorilor” și „artelor combinatorii de cuvinte”, operele epice care se impun mereu mai stăruitor peste tot trădează o atare direcție viguroasă afirmată. În Italia, romancierul la ordinele zilei e Leonardo Salscia, autorul *Dispariției lui Majorama*, povestea adevărată a savantului coleg cu Fermi și amic cu Heisenberg, omul intrat în anonimatul absolut, spre a nu fabrica bomba atomică. În Statele Unite, mult discutatul și foarte cititul volum *Ce căutam în Vietnam* ? de Norman Mailer încearcă să explice niște fapte politice cu consecințe mondiale, prin însuși stilul existenței zilnice a americanului mijlociu. Ultima carte de mare ecou a lui Heinrich Böll, *Omăria pierdută a Katarinei Blum*, e iarăși un îndrăzneț roman realist, care dezvăluie manipularea adevărului prin mijloacele marii presei capitaliste. Am putea înmulți exemplele, apelînd la alte literaturi. Nu vom obține alte concluzii. Orientarea hotărîtă spre realism a romanului nostru de actualitate e sincronă cu însăși mișcarea epicii pe plan internațional. Prozatorii români sînt azi într-adevăr „moderni”, ocupîndu-se de ceea ce se întîmplă în jurul lor și nu executînd copii după Alain Robbe Grillet sau Philippe Sollers. Justețea opțiunii o confirmă publicul. Niciodată, la noi, preferințele lui nu au luat forme mai categorice. Romanele realiste de actualitate, cu o problematică scoasă din experiența dramatică a maselor, se epuizează cum apar : *Delirul* ne-a oferit un exemplu fără precedent. În cîteva zile, romanul *Incognito* a dispărut complet de pe piață. În zadar veți căuta *Vînătoarea regală* de D. R. Popescu, *Caloianul* de Ion Lăncrănjan sau *Galeria cu vișă sălbatică* de Constantin Toiu.

Instinctul publicului se îndreaptă fără greș către un realism de substanță și nu de formă. Această pătrundere în viața adevărată, neînfrumusețată, și de interes public, e iarăși o cucerire prețioasă a epicii noastre contemporane. De fapt asistăm la o înțelegere mai exactă, mai adîncă și mai cuprinzătoare a însăși naturii realismului. Fenomenul are o notă precumpănitor practică, prin reflex artistic, adeseori polemic cu abundența teoriilor, dovedite prea frecvent unilaterale și restringătoare.

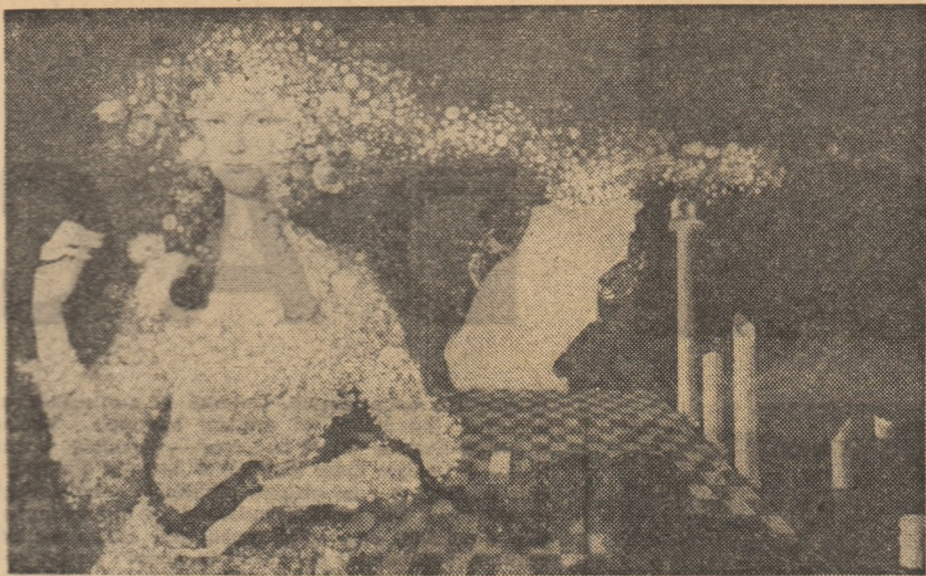
Înainte de orice cred că a cîștigat o importanță enormă senzația autenticității. E o calitate la care a apelat și altădată realismul, să ne amintim toate bătăliile duse în numele ei de Camil Petrescu prin anii '30. Dar atunci teoriile copleșeau instinctul creator propriu-zis. Acum, tendința bunelor noastre romane realiste este de a o rupe definitiv cu o lume fabricată, izbitor de supărător prin falsitatea cadrului ei social moral, ilustrată la cîteva teze teoretice abstracte. Exemplul cel mai convingător l-a dat Marin Preda în volumul doi din *Moromeții*. Nimic nu mai e acolo „aranjat”, „elaborat”, raportabil la vreun „cliseu”. O lume vie, complicată, surprinzătoare prin reacțiile adesea neașteptate, colcăie în carte. Orice detaliu mustește de experiență trăită nemijlocit. Mutațiile pe care le suferă universul rural sînt reperabile pînă și în limbaj. *Moromeții* (II) a așternut o piatră grea de mormînt asupra unei întregi literaturi fabricate după o rețetă falimentară. I-am reproșat lui N. Breban generalizarea filosofică inconsistentă și cam pretențioasă, extrapolarea abuzivă dată experienței eroului său din *Ingerul de gips* în direcția umanității întregi. Dar aș comite o injustiție față de autor, nerecunoscînd concretețea halucinantă a anumitor medii sociale prin care romanul ne poartă, densitatea observației psihologice adînci, obținute prin răscolirea cotloanelor celor mai ascunse ale existenței individuale.

Cărți fără o deosebită strălucire, ca *Ore de dimineață* a lui Platon Pardău sau *Navetiștii* lui N. Țic se salvează din mediocritate prin senzația autenticității. Ceva viu, adevărat, raportabil îndată la experiența directă a cititorului, pulsează în ele și rețin atenția. Chiar cînd autorul împrumută prea multe tehnici narrative din noul roman și ajunge să ne obosească prin excesul „tururilor de forță”, ba trage și către „realismul magic”, după modelul sudamericanilor Ernesto Sabato, Julio Cortazar sau Garcia Marquez, tot autenticitatea îi dă adevărata forță. Cit farmec incontestabil degajă romanul *Lumea în două zile* de foarte talentat G. Bălăuță se datorește descrierilor euceritoare prin simțul colectării detaliilor sugestive și umorul secret al notației rigurose exacte.

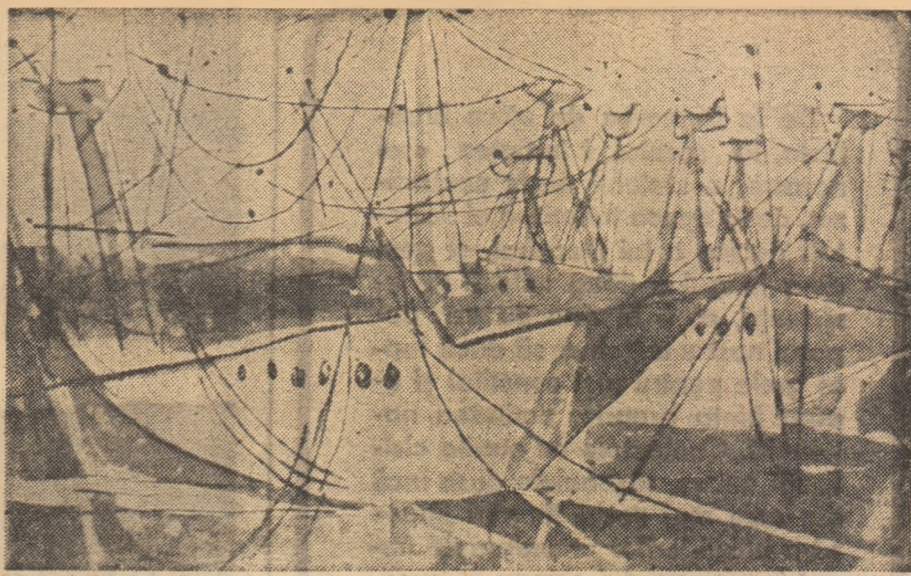
Dacă mi-a plăcut atîta *Galeria cu vișă sălbatică* de Constantin Toiu este și pentru că se situează tot timpul la un apreciabil nivel intelectual. Să fim înțeleși : nu e vorba de umplut neapărat romanele cu personaje dispuse neconștient a „filosofia”, ci ne referim la orientarea ideatic pe care-l îmbrățișează efectiv gîndirea autorului. Cît a adîncit observațiile făcute ? Spre ce înțelesuri superioare ale vieții împinge desfășurarea epică și efectele dramatice, comice, tragice ori grotesce ? Că stăruie în lumea noastră literară o anumită rezistență la reflecția asupra „faptelor”, o vădăste soarta cărții lui Al. Ivasiuc, *Iluminări*. După opinia mea, romanul e extrem de interesant, foarte pătrunzător în surprinderea formelor prin care sînt mimate „crizele” morale și se ocolesc măsurile serioase, chemate să croiască drum spiritului nou în universul cercetării științifice. Dacă-și păstră pînă la capăt ironia ascuțită intelectuală ar fi fost, poate, cartea cea mai bună a autorului și o reușită deplină. Semnificativ mi se pare că i s-a reproșat exact invitația permanentă spre reflecție, acuzată ca „eseistică”. Dar, curios, personajele cele mai convingătoare ale romancierului prind relief abia în planul acesta, unde urmărim mișcîndu-se gîndirea lor, dintr-un unghi fin caricatural. *Iluminări* e net superioară ca interes și profunzime, volumului *Apa*, care a avut o recepție critică mult mai favorabilă. Despre excelentul roman al lui Theodor Mazilu, *Într-o casă străină*, aproape că nici nu s-a vorbit. Să fie oare păcatul său de neiertat iarăși spiritul reflexiv crud cu care demontează „filosofia” existenței unora dintre eroii prezenți ?

REALISMUL romanului nostru de actualitate își afirmă vigoarea printr-o infuziune decisivă a social-politicului în substanța lui. Ca să fie bine înțeleasă, reclamă, cred, o precizare. Am repetat cu toții de nenumărate ori că orice operă literară are, vrînd-nevrînd, un caracter social-politic. Dar această remarcă incontestabilă n-ar trebui să ne scutească a

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE : PRIMĂVARA REPUBLICII, ulei de Sever Frențiu (Holul Teatrului Național)

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE : ȘANTIER NAVAL, compoziție de Eva Cerbu (Holul Teatrului Național)

construcției socialiste

uita un lucru important. Dincolo de ea, social-politicul este o dimensiune proprie, bine definită a vieții și a o aduce efectiv în centrul atenției literare înseamnă o anumită preferință în materia observației. Realismul bunelor romane de actualitate constă și într-o asemenea orientare curajoasă. În lumea noastră, destinele omenești sînt mai solidare ca oricînd. Zadarnică se vedește închipuirea oricui că și-ar putea cultiva singur și liniștit grădina, printr-o retragere à la Candide. Violența istoriei îl ajunge oriunde și, dacă e un om adevărat, sfîrșește prin a reveni iar în focul bălții pentru schimbarea vieții. E ceea ce a reușit să arate cu o rară pătrundere Marin Preda, prin urmașul Moromeșilor, Niculaie, fostul și redevenitul activist de partid din *Marele singuratic*. O trăsătură originală a tatălui, reevocat în cîteva pagini antologice, apare transmisă fiului, sub o formă inedită, corespunzătoare vremurilor noi. Vom descoperi și în alte romane de actualitate, într-o măsură firește diferită, interesul pe care-l conferă subiectelor tratate conexarea lor strînsă cu factorul social-politic. Două moduri de a înțelege construirea socialismului îi opun tragic pe eroii lui Al. Simion în *Anotimpul posibil*. Ce rol joacă istoria în împlinirea unei vieți se întreabă cu inteligență și gravitate *Grăuntele de griu cînd cade pe pămînt* al același? Problemele complicate ale conducerii, implicit înseși formele sub care se concretizează democrația socialistă în inima unei uzine, sînt scoase la lumină de *Catedrala* lui Virgil Duda. Dimensiunea social-politicului a înviorat sensibil și analiza psihologică. Disecția sufletească minuțioasă privește în multe din romanele citate, și în altele, realitatea înconjurătoare și procesele presupuse de construirea multilaterală a socialismului. E firesc să asistăm și la nașterea unei forme noi de sondaj psihologic cu prelungiri în lumea nouă din jur. Transformarea calitativă a existenței nu poate avea loc — ne dăm astăzi limpede seama — fără adînci și decisive prefaceri interioare, implicînd complexe procese de conștiință. Iată încă un teritoriu inedit, deschis de dimensiunea social-politică explorării scriitoricești a sufletului uman.

În sfîrșit, realismul și-a vădit rodnicia pe tărîmul romanului nostru consacrat vieții contemporane și prin curajul dezvăluirii unor denaturări ale idealurilor socialismului în practica muncii politice. O astfel de calitate îndoeșbi situează *Vinătoarea regală* a lui D. R. Popescu printre cele mai zguduitoare și originale cărți publicate la noi în ultimii cinci ani. Eroul romanului, procurorul Tică Dunărințu, căutînd să afle împrejurările dispariției tatălui său, ridică mereu alte piești înșelătoare ale realității. Datorită însuși obiectului său special, romanul capătă o structură aparte, acțiunea lui principală rămînînd subterană și închegîndu-se pe măsura demersului unei „anchete”, din mărturiile fragmentare și complementare sau întîmplări aparent fără legătură, dar asociate fatal, datorită cercetării.

Pe o confruntare a acelorași întîmplări dureroase filtrate prin optici opuse e construită și cartea lui Augustin Buzura, *Fețele tăcerii*. Încă o dată întîlnim efortul lăudabil, chiar dacă nu consecvent, de a arăta și „cealaltă față a lunii”, evitînd simplificările, lumînînd și drama insului ajuns a-și justifica încălcările omeniei și actele abuzive printr-o greșit înțelegere de nevoi pentru cauza proletariului. O analogă nevoie de a refuza neadevărul, lasitatea, poftele animale brutale, urile josnice ascunse cîteodată îndărătul principilor mari, organizează romanul lui Ion Lăncrănjan, *Caloianul*, ca pe un lung și aspru dialog interior al eroului principal cu propria lui conștiință mustrătoare. Oricite rezerve ar trezi aici reacțiile oarecum stereotipe ale personajului și explicațiile date practicilor dogmatice nu i se poate nega cărții patosul justițiar și dramaticul ei uman, autentic. Și alte romane bune, pe care le-am amintit, sînt străbătute de un apreciabil spirit critic. A fi „ajutoare de nădejde” ale Partidului înseamnă a nu ne mulțumi să repetăm lucrurile știute, ci a ridica probleme reale, acolo unde apar ele, contribuînd astfel la rezolvarea lor. Înșirînd numai considerații măgulitoare, poți să-ți faci viața ușoară. Dar „ajutoarele de nădejde” sînt chemate să pună umărul la greu, să nu închidă ochii în fața lipsurilor.

REALISMUL adevărat și consecvent presupune aceasta. Lui îi e necesar ca aerul — am convins-gerea profundă —, spiritul critic. Forța realismului — e iarăși credința mea — a stat totdeauna, de-a lungul glorioasei sale istorii, în confruntarea reprezentărilor omenești despre viață și lume cu experiența socială practică. De aceea e intim legat de o concepție materialistă și presupune neapărat o mișcare dialectică

a gândirii artistice. Realismul e ostil fundamental idealismului literaturii idilice și ilustrative; sîntem dator să spulberăm ideea, acreditată de dușmanii lui, că el generează o asemenea producție inconsistentă. Parcînd o parte din romanele publicate încă și azi ești înclinat mereu să te întrebi iritat: unde se petrec toate acestea? În ce Schlaraffenland, sau lume născocită, a cărei existență experiența cititorului o confirmă izbitor? E exact diferența între lucrurile constatate practic de Don Quijote și universul mirific al romanelor cavalești.

Trebuie însă și aici să precizăm răsplată un lucru. Spiritul critic al realismului nu este unilateral și deformant. El tinde către o obiectivitate superioară, care aparține însăși istoriei, progresului gândirii și practicii sociale omenești. Nu altceva înseamnă a arăta „ambele fețe ale lunii”. Spun aceasta pentru că unii au tentația să inverseze vechile scheme, ca să dea o aparență, dar în realitate falsă, forță critică scrisului lor. Clișeul rămîne clișeu, chiar dacă e întors pe partea cealaltă. Înseamnă a cădea iar în altă simplificare schematică, nerealistă, a trece cu vederea că oamenii muncii — sub conducerea comuniștilor — au schimbat fața României, au ridicat noile orașe și giganți industriali moderni, au modernizat agricultura, au deschis mii și mii de școli și porțile culturii marilor mase, au creat o nouă intelectualitate ieșită din mijlocul lor.

Poate exista o imagine adevărată a vieții noastre, chiar cînd înfățișează aspectele ei criticabile, fără această dimensiune? Nu pledez pentru un dozaj artificial și farmaceutic între „lumini” și „umbre”. Nici nu cred că finalurile fericite sînt obligatorii, în virtutea sensului dinamicii generale sociale. O situație, un destin pot rămîne integral tragice. Acolo unde mișcarea generală confirmă victoria noului, nu e deloc exclus ca însul să cadă victimă vechiului. Legea — știm — își croiește drum prin înlănțuirea întîmplărilor. Pentru literatură, totuși, cazul individual are o altă însemnătate decît în știință. Noi ne ocupăm de viața omului și acesta are o singură existență. Important e iarăși aici să fim lucizi și, afirmînd importanța destinului individual, să nu pierdem din vedere conexiunea lui cu lumea înconjurătoare și să extrapolăm eventualul eșec tragic pînă la cuprinderea umanității întregi.

Realismului consecvent îi sînt străine atît blazarea, cît și disperarea nihilistă, tocmai fiindcă e lucid și găsese în lumea noastră socialistă confirmarea încrederei pe care o acordă el forțelor cunoașterii și progresului. Evitarea căderii în unilateralitatea simplificatoare o garantează poziția ideologică fermă, comunistă. A păstra o atitudine consecvent revoluționară, a rămîne fidel ideilor înaintate, înseamnă a-ți asigura orizontul cel mai cuprinzător pentru înțelegerea și judecarea dreptă a faptelor întîmplătoare. N-aș vrea ca remarcile mele să capete o interpretare exclusivistă. Afîrmîndu-mi preferința pentru orientarea realistă a romanului, nu înțeleg să neg posibilitățile dezvoltării acestuia și sub alte ipostaze, cită vreme prilejulesc exprimarea unui mesaj artistic înalt, compatibil cu idealurile umanismului socialist. Șansele superioare de succes, drumul mai direct către marea public și sporirea, astfel, a acțiunii lui formative în chip efectiv, — sînt avantaje pe care un gen prin excelență popular trebuie să le aprecieze. De altfel, realismul contemporan, de substanță și nu de formă, e deschis inovațiilor.

Posibilitatea lui de înnoire expresivă rămîne practic totdeauna neistovită. Condiția reușitei este să fie cerută cu necesitate. Nicăieri altundeva, ca pe terenul romanului realist, artificialul, gratuitatea nu sar în ochi atît de tipător. Încă o dată experiența literară confirmă îndemnul lansat de Partid. Sursa principală a originalității romanului nostru se află în explorarea zonelor celor mai fierbinți ale realității înconjurătoare. Cu cît vom ști să descoperim principalul nerv al vieții contemporane și să mergem pe firul lui, avem șansa să spunem lucruri neuzite încă. Revelațiile realității, sondată în profunzimea ei semnificativă pentru lumea și timpul nostru, sparg expresiile învechite și reclamă neapărat altele inedite. Originalitatea e, pînă la urmă, o chestiune de substanță.

Ov. S. Crohmălniceanu

În tot ce spui

Simplicitatea unui gest. Privirea sau poate sufletul acesta dus prin țară să-nțilnească amintirea și viitorul cel fără de-apus.

Bat inimile toate în țărîină, în foc, în ape și-n văzduh, frumos cu peregrinul care se îngînă din sănătatea mersului pe jos.

O ! cite drumuri am tăiat cu calmă răbdare peste-al țării necuprins. Nu am atîtea linii scrise-n palmă. Sint ca poetul de luceferi nins

prin spații mioritice primare și așezate-n noul lor tipar la zodii comuniste, tutelare cu litere de-azur pe-abecedar.

Străvechea mea visare apocrifă se mută-n ipostaze de-nnoiri și ca un imn deschide perspectivă prin zilele mirese și-anii miri.

Îmbucură-te țară românească suflată-n aur ca un hronic nou, partidul a știut să-ți dăruiască în tot ce spui, menire și ecou.

Simplicitatea unui gest. Privirea sau poate acest suflet readus din țară, înlăuntrul cu-amintirea și viitorul cel fără apus.

Al. Andrițoiu

Asemeni Luceafărului

Țară de cîntec, țară de dor, Numele tău coborînd din baladă, Urcă spre-un pisc viitor, Spre-o luminoasă cascadă.

Din Retezat în Paring, Un tinăr Luceafăr plutește pe ape, Torente singelui nostru se string în stema din inimi aproape...

Și cerul Carpaților, de ametist, Îscă-n privirile noastre un astru ; Urcăm, urcăm spre-un pisc comunist În ritmuri de roșu, de galben și-albastru.

Țară de cîntec, țară de dor, Ca o baladă, nemuritoare, Prin tine rămîn peste spații stelare Asemeni Luceafărului — nemuritor.

Negoită Irimie

D A C

De la formarea de către Burebista, în secolul I înaintea erei noastre, a statului dacic centralizat, de la epoca înfloritoare a societății dacice a lui Decebal, și apoi de-a lungul a două milenii de existență, până în ziua de azi, poporul nostru a trebuit să ducă lupte grele pentru a-și constitui și apăra ființa proprie, entitatea națională. Contactele cu marile civilizații antice, războaiele duse încă din cele mai vechi timpuri împotriva năvălitorilor — îndeosebi împotriva imperiului roman — cucerirea Daciei de către romani și conviețuirea îndelungată a dacilor și romanilor pe acest teritoriu au pus o amprentă puternică pe caracterul și fizionomia morală a poporului nostru.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul educației politice și culturii socialiste)

106 — 1976

LA 12 MAI 113, la Roma, în Forum Traian, se inaugurează Columna — și astăzi neclintită — închinată celor două campanii dacice purtate de împăratul roman. Înălțată în amintirea victoriilor repurtate de armatele romane asupra dacilor — în vara anului 106 — așadar exact acum 1870 de ani!

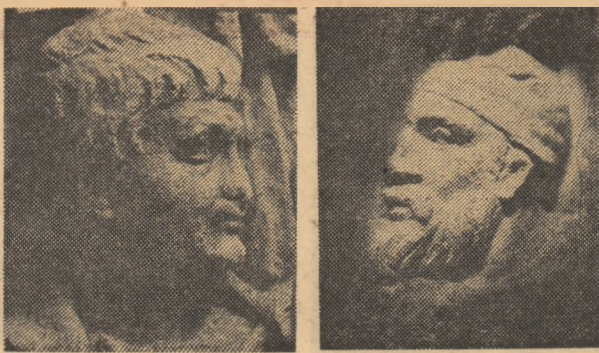
Data fundamentală: constituirea DACIEI ROMANE. La loc de cinste, în Lapidariul Muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România, se află mulate — realizate în ciment armat — expuse independent, după scenele consemnate în cronică de piatră care-și are esența epică și artistică în eroismul celor două popoare.

DESCRIERE: marmură albă • înălțimea (fără statuie) 39,83 m. • soclul paralelipipedic — 5,37 m. • tamburii (doi) alcătuind suportul statuii (împreună) — 4,66 m. • diametrul la bază — 3,83 m. • diametrul la vîrf — 3,66 m. (se obține astfel iluzia optică a unei coloane perfect drepte) • fusul propriu-zis al coloanei — 26,62 m. • banda sculptată — aproximativ 200 m. (lățimea panglicii de relief crește treptat, în lățime, pentru a rămâne vizibilă și aparent egală cu partea ei inferioară) • spire — 23 sau 24 (depinde de punctul din care le numeri) • episoade — 124 (policrome, cel puțin în antichitate) • figuri — peste 2.500 • statuia din vîrf al coloanei — prăbușită în Evul Mediu (il reprezenta pe împăratul Traian) în condițiuni năcuse necunoscute, înlocuită în secolul al XVII-lea prin statuia apostolului Petru • în soclu (anul 117 e.n.) depusă urna de aur cu cenușa împăratului...

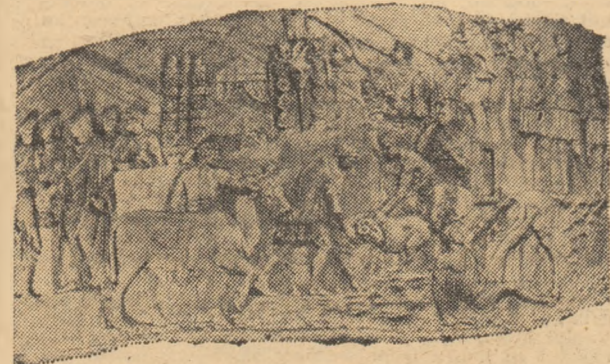
Construcția Columnei a fost încredințată lui Apolodor din Damasc (grec născut în Siria, aduce la Roma elementele arhitectonice orientale, infuzind cu ele tradiția arhitectonică romană). Munca durează cîțiva ani și, probabil, lucrează aici mai multe grupuri de sculptori, pentru a oglindi trainic, în marmură, forța Imperiului, geniul militar al lui Traian, cu alte cuvinte pentru a „vorbi” posterității. Drept fir călăuzitor — epic și implicit politic — slujește, pe semne, chiar Comentariile împăratului asupra propriilor sale campanii. Căci sculptorii coloanei „au vrut să immortalizeze: efortul trupelor traiane de a cuceri o țară ce avea să devină în cursul veacurilor un bastion al romanității în sud-estul european, dar și vitejiasca rezistență a poporului dac, iubitor de libertate și gata să-și dea viața pentru ea [...] Învingi, dacii au știut să-și prefacă pe învingători în statornici locuitori ai acestor meleaguri; daco-romanii au înfruntat vitregiile secolelor de după retragerea aureliană și evoluția lor istorică a dat naștere poporului român și limbii române. Columna lui Traian e un monument al trecutului nostru și imaginile ei nu pot lipsi dintr-o adevărată și deplină „viziune a acestui trecut” (C. Daicoviciu — H. Daicoviciu). În succinta prezentare de imagini, pe care o facem, atragem atenția și asupra vizibilei admirații și a compasiunii cu care artiștii tratează figurile dacilor, impuși sensibilității lor prin demnitatea inegalabilă cu care au luptat pentru libertate.

Acum, după 1870 de ani de la momentul în care Traian s-a decis să prefacă Dacia în provincie romană, întrebându-ne, odată cu V. Părvan, asupra motivelor care l-au determinat să ia o asemenea hotărîre, răspundem cu cuvintele reputatului istoric: „Mai întîi Dacia era un mare regat cu bază etnică perfect omogenă, cu tradiții istorice seculare, cu structură socială și economică bine definită, ca o cultură înaintată de forme mai întîi influențate de către civilizația celtică, apoi, timp de aproape două veacuri înainte de Traian, de către civilizația romană. Aci nu era vorba, ca în Dalmatia, în Thracia, în Pannonia ori în Moesia, pur și simplu de un oarecare număr de triburi barbare cu o populație mai mult ori mai puțin numeroasă locuind un teritoriu destul de întins, totuși lipsite de solidăritate politică și națională între ele, ci de o națiune conștientă de ea însăși”. O NAȚIUNE CONȘTIENTĂ DE EA ÎNSĂȘI!

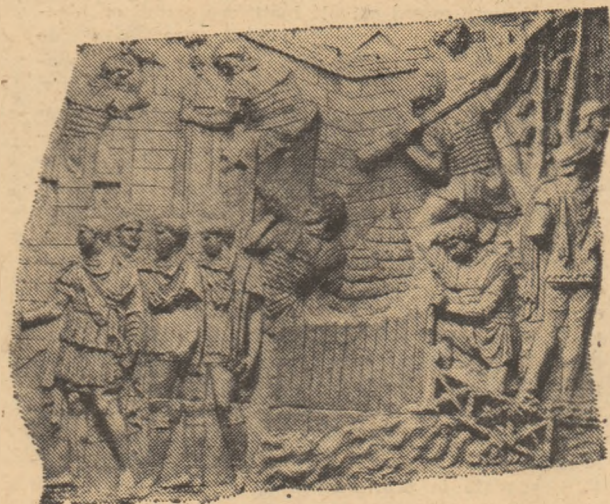
Un reportaj de pe Columnă de
MIHAI STOIAN
Fotografii de
ION MICLEA

DOUĂ poduri de vase leagă malurile Dunării. Armata romană înaintează. Podul principal atinge malul stîng la Lederata (întreruperea lui sugerează o oprire pe insula Ostrova, exact în fața orașului din care s-a dat semnalul de pornire — fortăreața romană de pe malul drept, Viminacium, astăzi Koštolac în R.S.F. Iugoslavia). Un detaliu sugestiv: după purtătorii stindardelor sint cei care duc acvilele — aquiliferii, dar unul dintre ei poartă, pare-se, doar suportul acvilei lui Cornelius Fuscus, pierdută de acesta în războiul din anul 87 e.n. (stindardul legiunii a V-a Alaudae — avea să fie regăsit într-o cetate dacică). „După ce stătut cîțva timp la Roma, Traian făcu o expediție împotriva dacilor, gîndindu-se la ceea ce făcuseră ei, supărat pentru banii pe care ei îi luau în fiecare an și vîzînd că puterile și trufia lor cresc” (Dio Cassius). Căci și mai înainte, Traian își încheia orice decizie cu cuvintele: „așa precum voi preface eu Dacia în provincie romană”. Traian părăsește Roma la 25 martie 101 e.n. (de reamintit: martie este începutul anului roman — 1 martie fiind prima zi a anului, lună închinată zeului războiului, Marte.

ÎNAINȚAREA armatei romane continuă. Pe parcurs „...i s-a adus [lui Traian] o ciupercă mare pe care scria cu litere latine că ceilalți aliați și burii sfătuiesc pe Traian să se întoarcă înapoi și să facă pace” (Dio Cassius). Se presupune că scena figurează pe Columnă: discul poros legat de șaua calului — de pe care a alunecat trimisul — fiind chiar iasca (mare) în care s-a înrustat mesajul. Fomes fomentarius — iasca — stă prinsă pe trunchiul fagilor care — știm — alcătuiesc păduri întinse, curate (făgete) sau în amestec cu foioase și rășinoase, la dealuri și în etajul montan — oare solul venea chiar dinspre „munții cei întăriți cu ziduri” (Dio Cassius)?

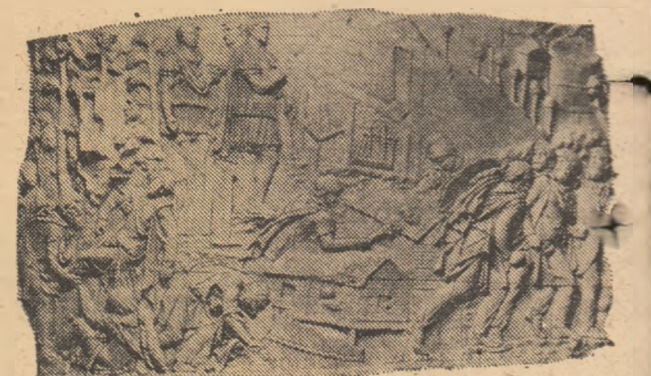

INDE BERZOBIM, DEINDRE AIXIM PROCESSIMUS („De aici am mers la Berzobis, apoi la Aixis”) — singura propozițiune rămasă din comentariile lui Traian, în-

titulate *De bello dacico*. Datorită ei s-a schițat, parțial, itinerarul (bănățean) al armatei romane: Viminacium • insula Ostrova (?) • Lederata — Arcidava (astăzi Vărdia) • Centum Putei (Surdac) • Berzobis (Jidovin) • Aizis (Firiug) • prim obiectiv: Tibiscum (Jupa, lângă Caransebeș) ... Din mers, invadatorul își consolidează pozițiile dobîndite, construind numaidecît castră — latinește *castrum*, întrebuițat de obicei la plural: *castra* = lagăr roman fortificat servind ca adăpost pentru o trupă importantă (V. Părvan). Probă îndubitabilă a hotărîrii lui Traian de a ocupa temeinic, definitiv, Dacia. Deloc întîmplător se află, în cadrul trupelor, și inginerii geniști, ca de pildă „gromaticus”-ul Balbus, care scrie: „Dar după ce noi am pășit pe pămîntul dușmanilor, pe dată, Celsus [prieten și coleg de profesiune cu autorul, căruia îi și dedică lucrarea din care cităm], operațiunile militare ale împăratului nostru au început să solicite știința măsurătorilor. Pe o anumită porțiune determinată a drumului trase două drepte regulate, cu ajutorul cărora să se înalțe masa uriașă a întăriturilor (necesare) pentru apărarea comunicațiilor; datorită invenției tale, folosirea instrumentului de măsurat a permis trasarea acestor linii pentru fiecare sector al fortificațiilor în parte. Iar în ceea ce privește planul podurilor, chiar dacă dușmanul ar fi vrut să ne hărțuiască, noi puteam indica lățimea cursurilor de apă de pe malul nostru. Știința divină a numerelor ne-a arătat cum să cunoaștem înălțimea munților care trebuiau apoi cucerii”.

ANUL 101 e.n. Vara tîrziu. Armata romană pătrunde în defileul Porților de Fier ale Transilvaniei. În vara aceasta se împlinesc 1875 de ani de la singeroasa bătălie desfășurată la Tapae. Traian „văzu pe mulți dintre ai săi și ucise pe mulți dușmani; și fiindcă nu mai avea cu ce lega rănile, se zice că el nu cruță nici veșmintul său și-l tăie ca să facă din el feși, iar soldaților morți în luptă porunci să li se ridice un altor [sub care să fie îngropați] și să li se facă în fiecare an sacrificii funebre” (Dio Cassius). Sub nimbul mantalei, din înaltul cerului, lup(p)iter (Optimus Maximus — „cel mai bun și cel mai mare”) combate alături de romani (fiind, de altfel, ocrotitorul romanilor și al Romei în special), el, stăpînul zeilor și al oamenilor. Dar pe Columnă — după cum observă H. Daicoviciu — nu apare nici un soldat roman rănit sau mort (de altminteri, în cele 155 de scene sculptate, într-una singură se văd soldați romani răniți — și aceștia auxiliari, nu din legiuni; ceea ce sugerează estomparea, uneori, a adevărului strict istoric, în favoarea ilustrării viziunii oficiale asupra evenimentelor consumate; ca de pildă și declanșarea ostilităților în viitorul război — 105—106 e.n. — de către daci, fapt care nu apare nicăieri în texte).

CONSECINȚA bătăliei de la Tapae: „El [Traian] se apucă să se urce chiar pe culmile munților, luînd cu pe-ricole munte după munte și se apropiase chiar de scaunul domniei dacice, pe cînd Lusius, care atacase din altă parte, măcelări pe mulți și pe mulți îi prinse de vîi [...] Traian puse mina pe munții cei întăriți cu ziduri și găsi într-înșii armele, mașinile de război, captivii și steagurile luate mai înainte de la Fuscus [...] Decebal fu gata să se învoiască la toate cele ce i s-ar fi poruncit, nu că avea de gînd să se țină de ele, ci ca să mai răsuflu puțin” (Dio Cassius). Cornelius Fuscus comandase, cu 15 ani înainte, trupele romane de la Dunăre. Revanșa fusese lăuată.

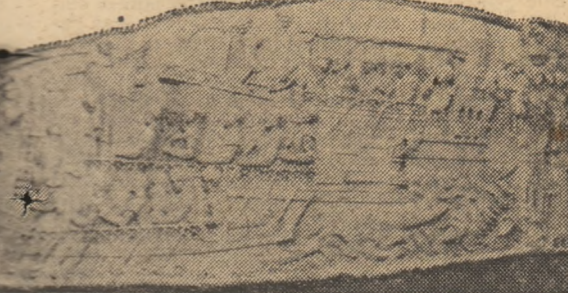
A ROMANĂ

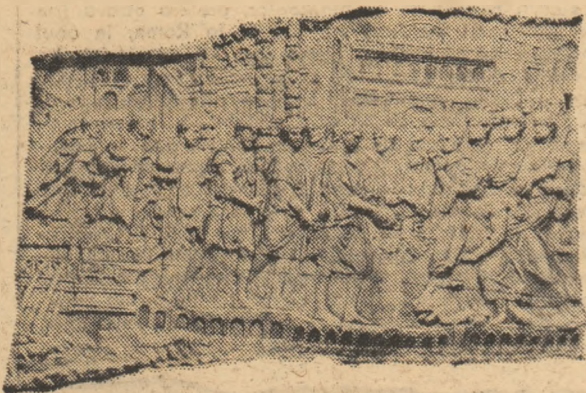
SOLI de-ai lui Decebal, în tabăra lui Traian, cerind pace (?). „Traian trimise [...] pe solii lui Decebal la [...] pentru ca și acesta să întărească pacea [oare să vorbească despre același comati ?] După ce făcu această [...] lășind o oaste în Sarmizegetuza, iar celelalte [...] ale țării așezându-le cu soldați, el se întoarse în Ita- [...] Solii trimiși din partea lui Decebal fură duși în senat [...], punând jos armele, împreună miinile cum fac prinșii război, rostiră citeva cuvinte, se rugară și astfel înche- [...] pacea și-și luară apoi armele de jos. Traian își săr- [...] ori triumful și fu numit Dacicul...” (Dio Cassius). To- [...] prezența soliei alcătuită din comati ridică semne de [...] ebare, căci — este știut — că aceștia nu aveau, de [...] imputernicirea de a duce autentice tratative de pace; [...] fi fost vorba de încă unul din nenumăratele șiretlicuri [...] cocite de Decebal, pentru a dobândi răgazul necesar [...] ragerii în munți ? El și nimeni altul „era priceput în ale [...] boiului și iscusit la faptă ; știind când să năvălească și [...] d să se retragă la timp, meșter în a întinde curse, vi- [...] z în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și [...] căpa cu bine dintr-o înfringere ; pentru care lucruri el [...] fost mult timp pentru romani un potrivnic de temut” [...] o Cassius).

[DECEBAL SE OBLIGĂ] „să înapoieze toate armele, [...] mașinile și meșterii primiți de la romani, să predea [...] zertorii, să dărime toate cetățile, să părăsească toate [...] ceririle făcute în afară de propria sa țară, să recunoas- [...] — după formula tradițională — de prieteni și dușmani, [...] prietenii și dușmanii poporului roman și, în sfârșit, să [...] u mai primească nici un roman, civil sau militar, în slujba [...] ”. (Dio Cassius). Restabilirea păcii [toamna anului 102 [...] n.], fie și în condițiile grele impuse, readuce populația [...] rugiată în munți, la vetre. Copiii, animalele domestice [...] n convoi sporesc nota de tihnă regăsită după crîncene [...] cercări. Momentul are o deosebită semnificație în sine, [...] și raportat la scenele Columnei care vor marca sfîrșitul [...] ult război dacic (105—106 e.n.).

4 Iunie 105 e.n. : Împăratul Traian părăsește Roma. [...] Apoi, din portul Brundisium, corabia pe care se îm- [...] barca traversează Marea Adriatică. De ce ? Pentru că : [...] (Decebal) nu se înduplecă a preda armele și pe sine [...] însuși : el strîngea în văzul tuturor oșteni și îndemna la [...] război pe vecini, spunindu-le că, dacă-l vor părăsi pe din- [...] ul, și ei se vor primejdi ; că mai sigur și mai ușor își vor [...] păstra libertatea luptînd împreună cu el, înainte de a da [...] nenorocirea, și că de-i vor lăsa pe daci să piară, mai tir- [...] du, nemaivînd aliați, vor păți-o și ei” (Dio Cassius). De [...] unde se trage concluzia — arată H. Daicoviciu — că, mai [...] bună decît așteptarea pasivă, încălcarea de către Decebal [...] condițiilor păcii din anul 102 era, totuși, un act despe- [...] rat. Corabia acostează în Moesia — este o navă lungă, [...] cu un singur rînd de rame, deși romanii construiau și [...] bireme sau trireme, toate cu sclavi la rame, ritmic biciuiți.

TRAIAN debarcă — însoțit de ostași — într-un oraș [...] în care săvîrșește un sacrificiu (ilustratio). Dar chiar [...] înainte de-a păși pe malul dacic, împăratul avea să cu- [...] noască ineputabila ingeniozitate a regelui dac :

• „cu vicleșugul și cu înșelăciunea, el era cit pe aci să-l [...] ucidă pe Traian. La acesta se putea ajunge ușor și altă [...] dată ; atunci însă, din pricina trebuințelor războiului, el [...] primea pe cel ce voia să vorbească cu el fără a alege. [...] Decebal trimise deci în Moesia niște fugari ca să-l omoa- [...] re, dar aceștia n-o putură face : unul dintre ei, fiind bă- [...] nuit, fu prins și, dat chinurilor, mărturisii tot planul urzit de [...] dînsul” (Dio Cassius) ;

• „Decebal, momindu-l pe Longinus, comandant de oas- [...] te, care se dovedise de temut în războaie, și înduplecin- [...] du-l să vină la o întîlnire sub cuvînt că va face tot ce i se [...] va porunci, puse mina pe el și-l întrebă în fața obștii ce [...] planuri are Traian : și fiindcă acela nu voi să spună nimic, [...] îl puse sub pază neferecată și, trimițînd un sol la Traian, [...] ceru ca acesta să-i lase țara pînă la Istru și să-i întoarcă [...] banii pe care-i cheltuisese cu războiul : numai așa îi va da [...] drumul lui Longinus ! [...] Longinus, căpătînd otravă prin mij- [...] locul unui libert, pentru ca Decebal să nu bănuiască deloc [...] ceea ce avea să fie și să nu-i facă poza mai grea, îi pro- [...] mise că-l va împăca cu Traian ; apoi, scriînd o epistolă [...] ce cuprindea o rugăminte, o dete libertului ca s-o ducă [...] lui Traian, pentru ca să fie fără grijă. Și astfel, libertul [...] plecînd, peste noapte Longinus bău otrava și muri”. (Dio Cassius).

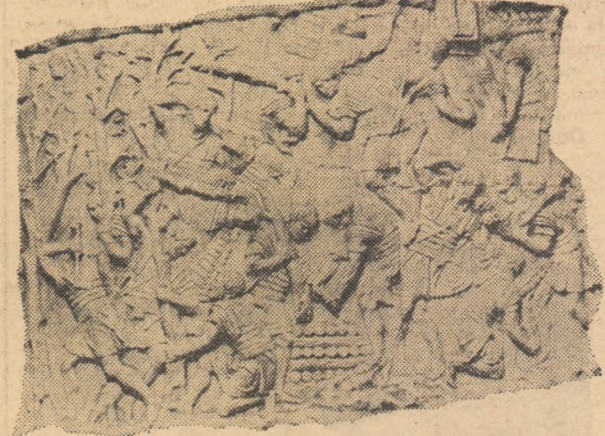
MARȘUL armatei romane începe. Stratagemele lui [...] Decebal au eșuat. Rămîne posibilă doar confruntarea [...] armată. Dar Traian poartă acest război „mai mult cu pază [...] decît cu înfocare” (Dio Cassius). Afirmția surprinde, de [...] vreme ce — limpede — Decebal încercase să-l implice [...] pe Traian și direct afectiv, mai întîi prin tentativa de as- [...] sinat, apoi prin uciderea lui Longinus. Spiritul strict, rigoa- [...] rea conducătorului de oști, înving : Traian, decis, avan- [...] sează.

ALTĂ jertfă adusă zeilor de către Traian, cu prilejul [...] inaugurării podului construit de Apolodor din Damasc [...] (între anii 103—105 e.n.), în dreptul Drobetei (Turnu Se- [...] verin). „Sînt, în adevăr, și celelalte lucruri ale lui minu- [...] nate, dar acesta e mai presus de celelalte : stîlpi, douăzeci [...] la număr, sînt făcuți din piatră cioplită în patru muchii ; [...] înălțimea lor e de 150 de picioare [egal cu 44,40 m.], [...] fără temelie, iar lățimea de 60 [egal 17,76 m] ; acești [...] stîlpi care sînt departe unul de altul cu 170 de picioare [...] [egal 50,32 m], sînt împreunați prin arcuri. Cum să nu se [...] mire de felul în care ei au fost puși, fiecare, într-un rîu [...] cu apă atît de multă și cu atîtea virtuteji, într-o albie plină [...] de nămol ?” (Dio Cassius). Încă o probă — incontestabilă [...] — a planurilor romane, a durabilității ocupației teritoriale [...] în Dacia.

CONFRUNTARE deznădăjduită. Într-o scrisoare datînd [...] de-atunci se vorbește despre „rănilor uriașe provocate [...] de coasele dacilor” ; așadar luptă pe viață și moarte, daci [...] apărîndu-se cu tot ce le cade în mină. Armata romană [...] înaintează totuși, lent dar sistematic, atinge punctul-cheie [...] Sarmizegetuza și-l strîng într-un cerc de fier. Primul asalt [...] începe ! Este vara anului 106 e.n. (1870 de ani se împlinesc [...] în vara aceasta, a anului 1976).

PRIMUL asalt eșuează. Asedierea continuă. Sarmize- [...] getuza trebuie, cu orice preț, cucerită. Romanii taie [...] mulți copaci din codrul învecinat și, alături de cetatea [...] dacică, paralel cu zidul, înalță o fortificație — agger — [...] care să ajungă chiar la nivelul zidului advers, astfel încît [...] să-l poată escalada. Abia apoi are loc al doilea asalt, in- [...] cununat de victorie.

ROMANII pătrund în Sarmizegetuza. „Dacii incendiază [...] construcțiile din interiorul cetății, pentru ca nimic să [...] nu cadă în mîinile romanilor. În realitate, distrugerea sanc- [...] tuarelor dacice de la Sarmizegetuza, constatată arheologic, [...] ne face să credem că aici Columna se îndepărtează de [...] realitate și că focul a fost pus de romani după cucerirea [...] cetății” (C. Daicoviciu — H. Daicoviciu).

ÎN SARMIZEGETUZA asediată, luptătorii daci își îm- [...] part, parcimonios, ultimele rezerve de apă ale cetății. S-a [...] presupus că, de fapt, ar fi fost vorba despre o sinuci- [...] dere colectivă, cu o licoare otrăvitoare. „Istoricii de astăzi, [...] mai lucizi, și întemeiați pe cercetări arheologice riguroase, [...] cred că [dimpotrivă] lichidul [era] dătător de viață, era [...] apa izvoarelor, păstrată cu grijă în uriașele cisterne secate [...] de asediul îndelungat și necruțător” (Radu Florescu) .
(Continuare în pagina 14)

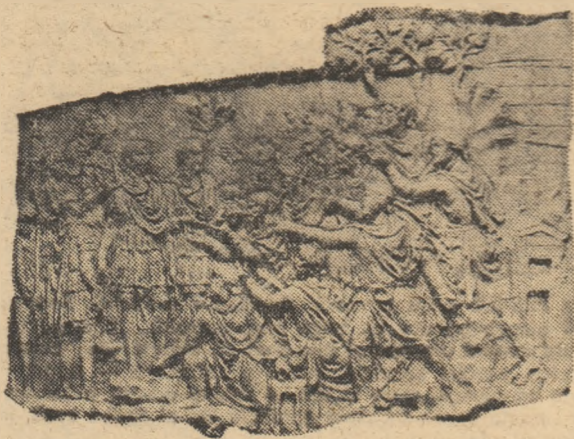

DACIA ROMANĂ

(Urmare din pagina 12)

DAR nu toți luptătorii daci capitulează. O parte din ei părăsesc cetatea, dorind să înjghebeze o ultimă linie de apărare undeva în munții din răsăritul Daciei. „În urma unor atacuri concentrice și viguroase asupra capitalei, Decebal se văzu constrins să părăsească cetatea pe cale de a fi cucerită și să caute scăpare prin fugă, însoțit de câțiva oșteni credincioși. Va mai fi nutrit acest viteaz conducător al dacilor speranța de a organiza în estul Daciei, cu ajutorul vecinilor roxolani și bastarni, o nouă rezistență? [...] Îndreptându-se călare, pe plaiul munților, spre răsărit, unde mai avea o cetate de piatră pe Valea Frumoasei (Sebeșului), la Căpîlna și alta la Tilișca (Sibiu), iar, mai departe, în estul Ardealului, mai multe cetăți (dacă nu cumva toate acestea căzuseră deja în mâinile romanilor), el este urmărit îndeaproape...” (C. Daicoviciu — H. Daicoviciu).

MOMENT SOLEMN, triumfal: nenumărați comati îi cer învingătorului Traian pacea; însă, nu cu umilință, ci vor revenirea tihnei pe multîncercatele meleaguri ale Daciei. O parte a căpeteniilor armatei dacice, știind c-ar

fi, desigur, executați, apoi, în temnița Tullianum din Roma, dacă s-ar fi predat de vii biruitoarelor, preferă otrava [pe ruinele faimoasei închisori s-a înălțat la Roma, în anul 1540, o biserică: această construcție este alcătuită din două celule, dintre care una-i chiar închisoarea construită de Servius Tullius — 578—535 î.e.n. — al șaselea rege al Romei; se presupune că, la origine, temnița Tullianum nu era decît un mare puț de apă, transformat apoi în închisoare pentru răufăcători și prizonierii de război condamnați la pedeapsa capitală; în această temniță au fost închiși: Vercingetorix, timp de șase ani, pînă la execuție, după ce participase la triumful lui Cezar, sau Jugurtha, regele Numidiei, împodobind cortegiul triumfal al biruitoarelor său Marius (anul 104 î.e.n.) — interesant de remarcat faptul că dacii erau perfect informați cu privire la soarta rezervată — de-a lungul timpului — prizonierilor importanți, căzuți în mâinile învingătoarelor romani].

DACIEI i s-a spus, mai tirziu, și „Califomia lumii vechi”. „Prada pe care o iau romanii, după cucerirea Sarmizegetuzei, este enormă. Numai aur au găsit în valoare de 556 milioane de lei, valuta dinainte de 15 august 1916 (după evaluările învățatului francez J. Carcopino). Cifra nu trebuie să surprindă. Se știe doar că minele de aur din Munții Apuseni erau exploatate din vremuri imemorabile. Cantitatea de mai sus nu reprezenta decît producția pe treizeci de ani a minelor din vremea aceea. Și e foarte natural să admitem că tezaurul regilor daci trebuia să cuprindă cantități importante de metal prețios. Exista și în vremea aceea, cum există și azi, obiceiul de a acumula, de a stoca aurul. Argint s-a găsit în valoare de vreo 62 de milioane lei, aceeași valută. S-au mai luat apoi «un număr de vase și de cupe care desfiide orice evaluare», ca să întrebuițăm înseși cuvintele scriitorului antic Ioannes Lydus, turme de vite, arme și mulți prizonieri (165 500 kg. aur, 331 000 kg. argint și 50 000 de războinici). Pe statuile de bronz aurite din forul lui Traian sta scris: «Ex manubiis» [Dacici], — adică făcute din prada de mină, deci din ce a putut lua fiecare soldat, la repezeală, și duce cu el. Între spoliile s-a aflat și cornul de băut, poate de zimbri, îmbrăcat în aur, al lui Decebal, pe care împăratul îl închină lui Jupiter Kassios. Cit de însemnată a fost prada luată de romani din Dacia se vede din următorul fapt: înainte de războaiele lui Traian, imperiul trece printr-o gravă criză financiară. Se numise chiar o comisie care

să propună reduceri și economii în cheltuielile publice. După războaie, dimpotrivă, se constată o situație financiară înfloritoare [...]” (C. C. Giurescu — D. C. Giurescu).

TRAGICA și eroică moarte! Prințind de veste că Decebal fuge în munți, romanii călări îl ajung. „Pus în fața alternativei de a cădea în mina nemilosului dușman, pentru a fi ținut în cortegiul triumfal al cezarului, sau de a-și curma zilele, el alege sinuciderea. La rădăcina unui stejar (pe versantele munților, stejarul urcă pînă la 1 500—1 800 m.), Decebal, ultimul rege dac, își curma zilele, tăindu-și beregata cu un paloș scurt” (C. Daicoviciu — H. Daicoviciu). „Călăreții romani nu au dinainte decît un cadavru; nu-l crută însă și-i taie capul și mina dreaptă, aducându-i-le lui Traian (în localitatea dacică Ranisstorum). Acesta trimite capul lui Decebal la Roma, unde va fi expus pe scările Gemoniae pentru ca toți să știe că primejdiosul dușman a fost definitiv înfrînt și alungat, cum zice un izvor antic, nu numai din domnie, ci și din viață. O descoperire recentă a lui M. P. Speidel a confirmat și întregit cunoștințele noastre despre moartea lui Decebal. Învățul american a remarcat la Muzeul din Kavala (Grecia) o stelă funerară, descoperită întâmplător la Grammeni, în apropierea anticului Philippi: titularul monumentului e Tiberius Claudius Maximus, oștean roman, participant la al doilea război dacic. Către sfîrșitul textului inscripției ni se spune că el a fost «făcut duplicarius în ala a II-a de panoni (ala — cuvînt latin: „aripă” = unitate romană de cavalerie — V. Părvan) de către divinus Traian, de care a fost făcut cercetaș în războiul dacic și în cel parthic și de către același a fost făcut decurion în aceeași ala deoarece l-a prins pe Decebal și i-a dus capul lui (Traian), la Ranisstorum...» (nelocalizată arheologic pe harta Daciei, dar toponimic apropiată de denumirile dacice Durostorum sau Getystyrum). Nu numai textul inscripției reprezintă pentru noi un document istoric, ci și scena care împodobește partea superioară a stelei lui Ti. Claudius Maximus. Basorelieful îl reprezintă pe Maximus însuși călare; în fața calului avîntat în galop, căzut la pămînt și rezemat cu mina stîngă de scut, scapă din mina dreaptă, întinsă, un

Cum să citim Columna

■ **Interviu cu**
RADU FLORESCU

— Chiar aceasta-i întrebarea, tovarășe Radu Florescu: cum să citim Columna?

— Artistul care a sculptat Columna, sau mai bine zis care-a gândit-o, fiindcă ea a fost realizată, fără îndoială, de mai multe grupuri de artiști, a încercat să și sugereze o serie de lucruri cu ajutorul unor simboluri și convenții. Ar fi fost altfel greu să redai, pe îngusta fișie de piatră, grupurile de soldați, unitățile cu efectivele lor reale. Așa încît artistul a folosit o figură de stil asemănătoare cu sinecdoca literară (extinderea sau restringerea sensului unui cuvînt, întrebuițîndu-se numirea părții în loc de numirea întregului, a particularului în locul generalului, și invers etc.). Dar, în afară de asta, nenumărate alte lucruri sînt semnificate în simboluri. Este un procedeu specific care se întîlnește în toate monumentele istorice, cu caracter istoric, și care înlesnește, evident, artistului, narairea — ceea ce înseamnă, desigur, li bruiază unui lector de astăzi înțelegerea directă, simplă. Numai analiza însăși a compoziției artistice a Columnei și a iconografiei ei în etapa de față ne dă cheia înțelegerii. Și, cu toate că studiile științifice mai actuale cu privire la Columnă sînt de o sută de ani, trebuie să spunem că destule interpretări ale imaginilor ei sînt controversate încă: lumina pătrunde încetul cu încetul, pe măsură nu ce Columna spune mai mult — ea spune totul dintr-odată! — ci pe măsură ce noi învățăm, treptat, să-i cunoaștem limbajul.

— Așadar, privitorul-lector trebuie să aibă o atitudine activă, căci este vorba de o „explorare interioară” a celor ce se văd, pornindu-se de la cele înfățișate, dar tînzînd să pătrundem dincolo de scenele imortalizate în piatră, să descifrăm mesajul fundamental conținut, să stimulăm — astfel — propria noastră reflecție asupra istoriei și a mecanismelor ei. Avînd cursivitatea unui flaviu epic, și implicit fluiditatea lihididelor, Columna își redobîndește soliditatea numai prin înțelegerea contexturii, a datelor istorice care împregnează elanul exprimat de sculptori. Creația

neîndoiește după precepte fixe, tradiționale, Columna — cu iconografia ei inflexibilă — cere a fi parcursă sistematic, vreau să spun după niște criterii ceva mai stricte, nu-i așa?

— Din acest punct de vedere trebuie precizat că, deși scenele nu sînt despărțite tranșant între ele, există totuși niște mari subdiviziuni ale narațiunii continue. Prima este marcată limpede de apariția Victoriei — care scrie pe scut — între narațiunile celor două războaie, chiar în mijlocul Columnei. Apoi, fiecare dintre cele două războaie este constituit, la rîndul lui, din trei mari episoade. Astfel, primul război începe cu trecerea Dunării și campania de înaintare prin Dacia, încheiată cu o mare bătălie, identificată deocamdată cu aceea de la Tapae. Urmează al doilea episod, bătăliile din Moesia, de la sud de Dunăre, introduse printr-o navigație pe fluviu și terminate printr-o navigație pe fluviu. Și, în sfîrșit, cel de-al treilea episod, lupta din jurul cetăților dacice din Munții Orăștiei, încheiată cu supunerea regelui dac și cu marea scenă a încheierii păcii. Cel de-al doilea episod, la rîndul lui, este deschis de călătoria lui Traian prin peninsula balcanică — întîi navigația prin Adriatică, pe urmă drumul prin peninsula balcanică — din cetate în cetate, pînă la Dunăre. Apoi, odată cu trecerea podului lui Apolodor din Damasc, de la Drobeta, peste Dunăre, se deschide cel de-al doilea mare episod, cu campania de înaintare prin Dacia și cu primele lupte terminate prin asediarea Sarmizegetuzel. Cel de-al treilea episod este lihidarea rezistenței dacice, cu urmărirea diferitelor grupuri de daci care rezistă încă, cu supunerea altora, cu faimosul episod al sinuciderii lui Decebal, atunci cînd se află pe punctul de a fi prins. Totul se încheie cu o scenă de mare interes: un grup de daci, cu copii, cu femei, cu vite care merg încotrova.

— Să reținem deci că procedeele artistice — căci au existat, indiscutabil, și considerente de ordin strict artistic — reflectă tehnica prozei epice antice, ale epopeei care pretinde, întotdeauna,

centrarea întâmplărilor în jurul unui ax, astfel încît să se ajungă la un rezultat inexorabil: în cazul nostru, al Columnei, la biruința romanilor, reflex al ideii de fatum — destinul însuși veghează (de unde și amestecul de planuri real-fantastic, prezența lui Iuppiter, a lui Danubius, etc. în miezul evenimentelor pămîntene). Ceea ce însă nu împiedică deloc faptul istoric să transgeseze convențiile artistice, impunându-ni-se.

— Dincolo de marea subîmpărțire la care m-am referit mai înainte, putem distinge și altele, mai puțin marcate, însă capabile să contribuie la o deosebit de interesantă ritmare a narațiunii. Se pot deosebi, în general, în cadrul fiecărei campanii: mai întîi un marș de apropiere de inamic, apoi un sacrificiu — parcă l-am citi pe Tit Liviu care, de fiecare dată, în preajma unei bătălii, vorbește despre sacrificiu —, urmează bătălia propriu-zisă și, după bătălie, totdeauna, o scenă în care se văd consecințele luptei. În cadrul fiecărui episod, din cele amintite, începutul este indicat printr-un sacrificiu, bătăliile și sfîrșitul jalonate prin prezentarea populației civile și a prizonierilor supuși în zona bătăliilor. Este un element extrem de interesant care, pe de-o parte, oferă asemănări izbtoare cu cele mai vechi manifestări de artă istorică cunoscută în antichitate — este vorba de reliefulurile palatelor asiriene —, însă și cu altele mai noi, fără îndoială înrudite cu primele, dar suferind nu influența amprentă hotărîtă a genului grecesc — este vorba de reliefulurile istoriate de pe mormintele din Asia Mică. Și se mai cuvine a fi spus că aceste forme de ritmare a narațiunii au, ele însele, o anumită semnificație simbolică. Nu este vorba numai de o precisă împărțire rațională, simetrică, de o anumită geometrie a compoziției: este vorba și de faptul că această succesiune de motive narative trebuie să semnifice elementul esențial al Columnei: calitatea supranaturală a împăratului, căruia nimic nu-i rezistă, care asigură supunerea tuturor și care, prin virtutea sa — virtutea imperatoris — asigură întotdeauna victoriile romanilor și robii lor predominant.

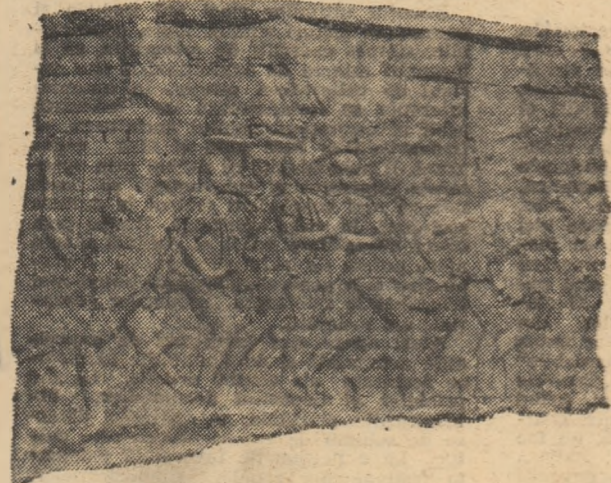
DACIA ROMANĂ

pumnal curb. Dat fiind conținutul inscripției, această scenă trebuie interpretată ca o reprezentare a sinuciderii lui Decebal. Analogia cu scena de pe Columna e frapantă: și acolo se văd călăreți romani care se scarpă, trecind peste trupurile înșotitorilor lui Decebal, spre regele așezat la pământ, la rădăcina unui arbore. Există însă și o deosebire: pe Columnă, Decebal e înfățișat în clipa în care își atinge gîtul cu ascuțitul pumnalului înconvoiat. Așadar, basorelieful de pe monumentul lui Ti. Claudius Maximus ar reprezenta momentul următor al dramei: Decebal, în agonie, scapă din mînă arma cu care-și curmase zilele" (H. Daicoviciu). Cei doi timpi ai cumplitelui moment ni s-au păstrat. Mîna dreaptă — a lui Decebal — cea care ținuse, neînfrînată, paloșul scurt, curbat, tăiat drept simbol al înfrîngerii, mîna dreaptă, mîna forței și a demnității. Iar capul lui Decebal avea să ia drumul Romei, în acest an 106 e.n., consemnându-se în răbojul-calendăr din Ostia (Italia): „Capul lui Decebal a fost aruncat pe scările Gemoniei". Capul lui Decebal pulverizat — precum milenii — de arșiță și vînt, capul teribil, în care încolțiseră atîtea planuri îndrăznețe, atîtea soluții ingenioase și, în care, indiscutabil, nici o clipă nu se stînsese, poate nici dincolo de moarte, dragostea-i neclintită de libertate. „Dacii se cred nemuritori" (spune izvorul istoric). Și chiar sînt nemuritori: prin urmași!

REVENIREA păcii pe teritoriul Daciei — după ocuparea și arderea ultimei cetăți rezistente. Daci — bărbați, femei, copii — în marș, avînd în capul coloanei animalele domestice (capre și oi). Decor natural: o stîncă, arbori (stejari — deci la 1 500—1 800 de metri altitudine), cîmpie (avînd în vedere înălțimea, probabil o imensă poiană). „Există dovezi, clare și categorice, despre persistența populației dacice pe teritoriul ei de baștină, după cucerirea romană, întocmai după cum populația din Galia, Peninsula Iberică și Britania a rămas pe loc. Mai întîi, atît Cassius Dio, istoriograful războaielor dacice, cit și cronică sculptată a acestor războaie, Columna Traiană, arată că, în timpul celui de al doilea război, o parte dintre daci s-au supus romanilor. Cassius Dio afirmă limpede că mulți daci au trecut de partea romanilor la începutul războiului din 105—106. Pe columnă sînt nu mai puțin de șapte asemenea scene de supunere. Iar sculpturile finale ale columnei, în care se văd daci mînd turme de vite și care fuseseră interpretate ca o retragere sau o expulzare a băștinașilor, la finele războiului, după ocuparea țării de către legiuni, arată, dimpotrivă, așa cum au dovedit cercetările învățaților Reinach și Patsch, că e vorba de o revenire la locuințele ei a populației refugiate sau, eventual, de o așezare a ei în alte locuri, în cuprinsul provinciei. Or, este evident că această populație care s-a supus cuceritorilor a continuat să-și ducă traiul în vechile ei așezări. Există apoi o a doua mărturie, peremptorie, despre persistența și însemnătatea populației autohtone tinere sub noua stăpînire: sînt numeroase corpuri de trupă, alcătuite din daci, dar cu comandă și organizare romană, pe care le întîlnim în diferitele provincii ale imperiului [...] Persistența elementului autohton o arată și mărturiile arheologice nescrise, date la iveală prin săpături organizate sau grație întîmplării. E vorba de așezări și cimitirele ce cuprind, odată de ceramică romană, ceramică specifică sau caracteristică dacică, de tipul „cești dacice" sau a chiupurilor roșii, alteori cenușii, împodobite cu fișii de linii ondulate [...] La aceeași concluzie ne îndreaptă toponimia Daciei romane. În afara numelor de ape care, așa cum am

arătat, au fost preluate de romani de la băștinași, există o serie întreagă de așezări însemnate — colonii, municipii și „civitates" — care poartă nume străvechi, dacice [...] O ultimă mărturie a prezenței populației autohtone o formează răscoalele ei împotriva dominației romane. Izvoarele amintesc de o primă răscoală la moartea lui Traian și la începutul stăpînirii succesorului său Hadrian [...] Alte două răscoale au avut loc în timpul împăratului Antoninus Pius (138—161). Cea mai lungă și mai puternică, amenințînd, la un moment dat, chiar Ulpia Traiana Sarmizegetuza, capitala Daciei, a fost însă răscoala din răsăritul 166—175 [...] Toate aceste categorii de fapte și anume mărturiile cronicelor, prezența în armata romană de „cohorte" și „ale" formate din daci, onomastica păstrată de inscripții, resturile arheologice, numele de ape și de orașe, precum și răscoalele repetate atestă, în mod clar, fără putință de îndoială sau de răstălmăcire, existența unei numeroase populații dacice în cuprinsul provinciei romane Dacia. Era și normal să fie așa. Căci chiar dacă am admite, prin imposibil, că toți luptătorii au pierit — am văzut că, în realitate, o sumă de daci s-au supus de bună voie lui Traian chiar de la începutul celui de al doilea război, au rămas însă soțiile și copiii lor (reamintim cuvintele prunc, copil și zestre care sînt dacice), deci, în cifre rotunde, au rămas trei sferturi din populația totală inițială" (C. C. Giurescu — D. C. Giurescu). O diplomă militară purtînd data de 11 august 106 e.n. — descoperită în nordul Daciei, la Porolissum — numește Dacia provincie romană: „Data la care s-a sfîrșit al doilea și ultimul război o cunoaștem acum destul de exact: ea e cel mai tirziu prin luna iulie a anului 106 e.n., căci la 11 august din același an Provincia Dacia e deja constituită [...] Înfrîngerea dacilor înseamnă desființarea statului dac liber, cea mai mare parte a pămîntului dacic transformîndu-se în provincie romană și împărțînd timp de 165 de ani soarta celorlalte țări și popoare cucerite de Roma. Cea mai de seamă din urmările acestei sorți e romanizarea țării dacilor: temelia poporului român și a limbii românești" (C. Daicoviciu — H. Daicoviciu).

INIMA DACIEI, „Sarmizegetuza cade pradă biruito-
rului și e distrusă încă în vara anului 106. Trece-
rea ei prin sabie și foc e confirmată și de săpături. Putem spune că distrugerea a fost sistematică (inclusiv sanctuarele). Magaziile de provizii, clădirile din interiorul cetății și cele ale așezărilor civile de pe terasă prezintă urmele unor incendii puternice" (C. Daicoviciu — H. Daicoviciu).

— Fără doar și poate, latura tehnică și-a spus de asemenea cuvîntul în construcția Columnei, fără să altereze evocarea realului și nici calitățile artistice, vădite. Spiritul geometric, doritor de ordine și de fixare, favorizează — tocmai — comunicarea, fiindcă totul se rînduiește astfel, se precizează, decupîndu-se (autodecupîndu-se) parcă.
— În adevăr, ca să înfășori în 36 de spire, de-a lungul unei scurte coloane, toată această narațiune, era nevoie de un traseu mai mult sau mai puțin geometric. Și există, fără îndoială, niște linii pe Columnă, linii care pot fi identificate, care nu se văd așa cum se vede narațiunea sculptată; dar aceste linii fixează o tramă, niște coordonate geometrice solide: este vorba de liniile care despart tamburii, resturile dintre blocurile de marmură monofonică, blocuri constituite din Columnă, și de liniile pe care le marchează ferăstruicile de iluminat și de aerisit, răspunzînd în cavitatea scării spirale scobite în interiorul acestor blocuri. Astfel se obține o tramă octogonală caracteristică, de parcă am avea de-a face cu o reprezentare geometrică, orînduită, în care desfășurarea spiralei se putea inscrie în mod corect și ritmic, și care putea să constituie un suport suficient de ordonat pentru însăși repartitia scenelor în cadrul narațiunii. Ar fi poate necesar de adăugat că toate aceste lucruri nu sînt decît niște observații preliminare și că studiul propriu-zis al acestei repartitii raționale, cit și a modului în care se reflectă ea în compoziția narațiunii continue abia rămîne să fie temeinic făcut. Ca un corolar, tocmai poate de aceea lectura noastră e încă destul de anevoioasă, pentru că principiile înseși de construire a narațiunii abia încep a ne fi cunoscute mai deplin. De aici apar și o serie de implicații, de greșeli, de controverse care au afectat tot timpul exegeza Columnei și care, de multe ori, s-au pretat și la interpretări istorice dacă nu de rea credință, cel puțin exacerbate într-un anumit sens. Și care au putut să arunce o lumină — adesea tulbură — asupra unor procese istorice mai puțin cunoscute, într-adevăr, însă esențiale pentru poporul nostru: și care, de

altfel, dacă ținem seama de legitățile generale, în nici un caz nu puteau să capete aspectele pe care acei „exegeți" ai Columnei le dădeau în mod absolut tendentios. Este vorba de procesul de formare al poporului român, de sinteza daco-romană. Contestarea permanenței dacilor pe teritoriul roman, pe baza citorva scene ale Columnei, în care se văd daci, împreună cu familiile și cu turmele lor mergînd — la sfîrșitul fiecărei campanii — este un argument desigur prea subred pentru a susține (nici mai mult, nici mai puțin decît!)... părăsirea Daciei de către daci. Dacă ținem însă seama de analogia cu monumentele orientale, din care, neîndoindu-ne, se trage Columna în ultimă instanță, avem o indicație strictă, reală, științifică: aceste momente sînt scene de revenire la vetre și de supunere a localnicilor — iar „argumentele" invocate de alții, în mod interesat, se anulează de la sine, în fața acestor dovezi (și a altora!) de rămînere a dacilor în teritoriile ocupate de romani. Caracteristic de altfel felul în care primele animale ajunse într-un peisaj cultivat cu vită de vie și cu arbuști încep să pască. Este reîntregirea vetrelor, revenirea la PACE. Scena seamănă cu aceea din reliefurile asirice. În care — după victorie — cei învinși se prezintă regilor victorioși cu familiile și cu avutul lor. Dar nota idilică de la sfîrșit dă un caracter mult mai uman: după dramatismul singerosului conflict, iată pacea care vindecă rănile și care pune temelurile unei vieți noi — cea care stă la rădăcina poporului român. Desigur exemplul dat nu-i singular — de controversă posibilă — însă acesta-l mai interesant poate decît altele, prin caracterul acut al problemei pe care-o ridică. Dacă mersul războiului ne este, în general, cunoscut, trebuie să spunem, totuși, că multe amănunte se pretează încă la controverse și că interpretarea episoadelor acestui război este departe de a fi sigură, începînd chiar cu primele momente ale luptelor. Să nu tragem de aici altă concluzie decît aceea că știința, în progresul ei necontenit, nu-și spune niciodată ultimul cuvînt: și că, oricînd, putem ști mai

multe, putem învăța să citim mărturiile mai bine, putem înțelege mai multe în raport direct cu instrumentele de cercetare și de cunoaștere pe care noi înșine ni le făurim. Și chiar dacă procesul acesta de ameliorare a cunoașterii noastre istorice nu se încheie niciodată, avem totuși certitudinea că ne apropiem din ce în ce mai profund de adevăr.
— Îmi puteți da un exemplu, două, de controversă întemeiată pe autentice semne de întrebare, nu pe născociri?
— Desigur. De pildă scena trecerii Dunării pe podul de vase. Se disting clar două poduri de vase, amîndouă pornind de la niște elemente de țărîm, și pe amîndouă trecînd două coloane de soldați, cu ofițerii și drapelul lor. Discuția a fost îndelungată și localizarea podului — sau mai bine zis a podurilor — pare să nu fie nici astăzi sigură. Ceea ce știm sigur este că, la un moment dat, în primul război, către începutul lui, Traian se afla cu armatele sale în Banat; că unul dintre poduri a fost, într-adevăr, la Lederata și altul la Drobeta sau că a fost un pod dublu la Lederata — se mai poate discuta. Cu atît mai mult cu cît, între timp, o descoperire tulburătoare a venit să ridice noi semne de întrebare: este vorba de descoperirea a două șiruri de pile de zidărie, în apa Dunării, la Orlea, unde ar fi fost construit un pod dublu de vase. Specialiștii înclină să-l dateze mult mai tirziu, însă nici un argument — și mai ales nici o dovadă peremptorie — n-au fost pînă acum produse în acest sens. Din întreaga scenă rămîne faptul că armata, împărțită pe două coloane, trece pe două poduri, dar care par să fie mai degrabă în același loc, decît în două locuri diferite... Și acum iată un alt posibil exemplu de controversă: scena la care mă refer (a doua reproducă de dumneavoastră) ilustrează un sacrificiu solemn — lustratio — purificarea, care deschidea, propriu-zis, ostilitățile pe teritoriul străin. În centru se distinge grupul împăratului care aduce jertfa, în jurul castrului procesiunea solemnă, iar în colțul din dreapta începe de fapt altă scenă, legată di-

rect de cea anterioară, conform regulilor scrierii continue. Scena se împarte în două fragmente clare: pe de-o parte împăratul, însoțit de doi ofițeri superiori care par să se uite la ceea ce se petrece la picioarele lor, jos, unde un călăreț cu bustul dezvelit, cu umărul drept dezvelit, cu picioarele goale, cu părul creț, pare să se prăbușească de pe un cal înșeuat sumar și care poartă la oblic un obiect circular a cărui suprafață este acoperită de puncte. Exegeza mai veche, procedînd după o metodă discutabilă, aceea a găsirii, cu orice preț, a unor corespondențe între textele păstrate și Columnă, fără să facă critica de limbaj a acestora din urmă, a crezut că poate identifica aci pe un bur — sol al burilor și al aliaților lor către Traian — menționat de Dio Cassius. Sînt multe lucruri de spus în legătură cu rolul burilor în războaiele dacice, rol pe care unii specialiști l-au considerat foarte important, alții contestîndu-l cu desăvîrșire; fără îndoială că izvoarele nu îngăduie o interpretare nici sigură, nici amplă — ceea ce-i însă sigur este că personajul cu umăr dezvelit și căzînd de pe cal, din imaginea discutată, nu seamănă cu burii — germanii suedici caracterizați de portul unor pantaloni lungi și a unei pieptănături pentru care specific este părul lung, înodat într-o parte a frunții. ci mai degrabă seamănă cu călăreții mauri dintr-alt episod, care au fost identificați cu un contingent de trupe barbare aliate cu romanii, maurii comandați de Lusius Quietus. Aceștia poartă o tunică scurtă, au picioarele goale, brațele goale, părul le este buclat și scurt, și încăleacă pe niște cai care n-au decît un căpăstru de funie și nu au șă. Maurii lui Lusius Quietus, pe de altă parte, sînt numizii binecunoscuți din Istoria Romei și a Cartaginei. Or, reprezentările de numizi de pe mozaicurile tunisiene ni-i înfățișează purtînd uneori scuturi circulare de piele, pe care apare același curios punctaj ca și pe obiectul de la oblicul șei calului din imaginea amintită.

Mihai Stoian

Teatru

O perioadă de cinci ani

CINCI ANI în viața unei mișcări teatrale reprezintă o perioadă scurtă. Dar poate fi și un răstimp dens în înfăptuire — cum a fost cel al anilor 1971—1976 — cu acumulări reprezentative de idei și experiență artistică. Iată câteva caracteristici ale acestei perioade, necunoscute epocii anterioare: extensia remarcabilă a spațiului teatral prin construcția unor clădiri monumentale în diverse orașe, având dotare la nivelul celor mai înalte realizări mondiale; transformarea unor instituții de artă scenică în centre de cultură teatrală, cu profil complex, favorizând interesante confluente ale literaturii și artelor, generind inițiative de popularitate, unele de anvergură republicană; scăderea sensibilă a mediei de vîrstă a personalului artistic în fiecare trupă; apariția unui viguroso detașament de regizori și scenografi tineri; creșterea continuă a numărului de spectatori, cu o afinență excepțională de public în ultimele două stagii (în unele teatre, fără precedent); apariția unor forme noi de descentralizare artistică și a unor acțiuni zonale originale de educare estetică a spectatorilor, fenomene în care critica și-a asumat un rol de prim ordin.

Acest curs al mutațiilor nu angajează încă toate teatrele dramatice, unele vegetind în mediocritate. Probabil că harta teatrală ar trebui reinspectată, întrucît în procesul general al construcției socialiste unele date ale geografiei culturale s-au schimbat fundamental, solicitînd și o readecare a rețelei instituționale artistice. Tot atât de probabil că modalitatea de organizare și conducere a unei instituții teatrale comportă perfecționări, unele forme învechite fiind, acum, inhibitorii.

Atitudini

în și față de dramaturgie

S-A AFIRMAT mai puternic, în ultimii cinci ani, ideea dramaturgiei ca literatură, dar nu în opoziție obluza cu arta teatrală, ci în conjuncție cu necesitățile reale de stimulare ale creației destinate scenei, de asigurare a difuzării ei extensive și pe alte căi decît prin reprezentare. A crescut preponderența piesei românești în repertoriul general și în producția editorială. În unele repertorii, politica „protecționistă”, principial legitimă, obăduiește, în chip ilegal, subproduse literare, însăși mimetice și scrieri inactuale prin platitudine absolută, ceea ce obținează intrucivă perspectiva asupra valorilor reale.

150 de autori români jucați în cinci ani, peste 300 piese originale sînt cifre întrutotul stimabile. Nu e un spor exclusiv cantitativ și amorf, căci în contextul dezvoltării de ansamblu s-au reafirmat orientări substanțiale, cum ar fi aceea a dramei sociale — acum a dat Dumitru Radu Popescu cele mai importante piese ale sale: *O pasăre dintr-o altă zi*, *Piticul din grădina de vară*, *Pasărea Shakespeare*, *Balconul*, iar Ion Băieșu, *Vinovalul și Chișimăia* — a tragediei ontologice în spiritul folclorului național — prin *Matca de Marin Sorescu* — a piesei istorice moderne — *Capul de Mihnea Gheorghiu*, *Răceala de Marin Sorescu*, *Vlad Tepec în ianuarie și Noapte albă de Mircea Bradu* — a piesei inspirate din viața satului nou — *Judecata de la miezul nopții de Gheorghe Vlad*, *Comoara din deal de Corneliu Marcu Loneanu* — și altele. S-a conturat mai clar conceptul piesei pentru tineret, deși critica și teoria (cită este) n-au sesizat, sau n-au perceput distinct fenomenul, exprimat atât prin perenitatea și răspîndirea continuă a unor piese ca *Nota zero la purtare*, *Nu sînt turnul Eiffel*, *Acești ingeri triști*, cit și prin apariția unor lucrări noi ca *Omul care...* și *Ultima cursă de Horia Lovinescu*, *Simbătă la Veritas* de Mircea Bradu Iacoban, *Nu sîntem ingeri de Paul Ioachim*, *Casa de modă de Theodor Mănescu*, *Fisica sălbatică de Ștefan Berciu*. În același timp s-a ivit o direcție nouă, de însemnată, a dramei politice românești de insert sau de reflex documentar, ilustrată cu strălucire de *Puterea și adevărul* de Titus Popovici, apoi de pamfletul *Un fluture pe lampă* de Paul Everac, *Speranța nu moare în zori*, remarcabil debut dramaturgic al prozatorului Romulus Guga, *Evadarea de Leonida Teodorescu*, *Viața unei femei de Aurel Baranga*, *Sintem și rămînem* de Paul Corneli Chitic. Comedia, cu exemplare puține, s-a bizuit în acești ani pe Aurel Baranga, Ion Băieșu, Al. Mirodan, Dumitru Solomon, dar, ca gen, s-a aflat în reflux și a fost grevată de semifabricate sau lucrări de tip estradistic (*A optă poruncă*, *Unchiul doistor din Jamaica*, *Viața e ca un vagon ?* etc.).

O caracteristică a cîmpului dramaturgic e că toți scriitorii de autoritate continuă a lucra. Altă caracteristică: fiecare an aduce, constant, un număr (variabil) de

Caracteristici actuale ale mișcării teatrale românești

debutanți, notabili fiind Radu Dumitru, Mircea Bradu, George Genoiu, Radu F. Alexandru, Aurel Gh. Ardeleanu, Dan Rebreanu, Ovidiu Genaru, Alexandru Monciu-Sudinschi. Printre debutanți apar, din ce în ce mai frecvent, și scriitori cu experiență care simt atracția teatrului la maturitate: Constantin Chiriță, Petru Vintilă, Alexandru Căprariu. Totuși, fondul de piese originale valoroase se împăspătează încet, sub cerințe; dacă e să ne reîntoarcem la statistică, vom observa că premierele absolute au însemnat, în acești cinci ani, de-abia a zecea parte din numărul total al pieselor românești existente pe afiș. Numărul aparițiilor importante e relativ mic, chiar și în interiorul acestui procent. În mod inexplicabil, unele piese de cea mai înaltă calitate literară și dramatică, recunoscute ca atare pe plan național și internațional, găsesc extrem de puține scene, în timp ce scrieri de o modestie fățișă au parte de acceptări prea generoase, în prea multe locuri.

În ultimii cinci ani a dispărut o opinie veche (și practica ce-i corespundea), aceea că piesa românească e o cenușă-reasă a repertoriului, asumată fiind ca o servitute, pusă în scenă de serviciu etc.

Evaluări

și reevaluări scenice

REEVALUAREA vechiului repertoriu românesc făcîndu-se încă lent și nu totdeauna în consonanță cu exigențele publicului contemporan și cu gustul actual, a dat totuși unele rezultate fructuoase și de amplă reverberație. Prin talentul, inventivitatea, gîndirea profundă a regizorilor Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, Lucian Giurghescu, Alexa Visarion s-a încheiat o nouă reconsiderare, modernă, a genialei dramaturgii a lui Caragiale. Acțiunea e continuată de cei mai tineri regizori, Anca Ovanez, Mircea Cornișteanu, Nicolae Scarlat; sint de așteptat noi inițiative fertile de statornicire a prezenței lui Caragiale în repertoriu. Opera sa e cheia de boltă a unui repertoriu permanent. Alecsandri — prin *Coana Chiriță* la Naționalul bucureștian, *Iași în carnaval* la Iași — Delavrancea (cu *Apus de soare* la Oradea, *Viforul* la Timișoara), Lucian Blaga (Anton Pann la Brașov, *Mesterul Manole* la Teatrul Gulești și la Naționalul clujean) au sensibilizat generațiile noi de spectatori, făcîndu-le să adere la frumusețile scrierilor lor. Cea mai importantă descoperire în acest domeniu e a dramaturgiei lui Eminescu, prin aducerea ei în conul de lumină al scenei (București, Botoșani). Cea mai valoroasă restituire, într-un spectacol monumental, a fost a piesei la Camil Petrescu, *Danton* (Horea Popescu — Teatrul Național din București).

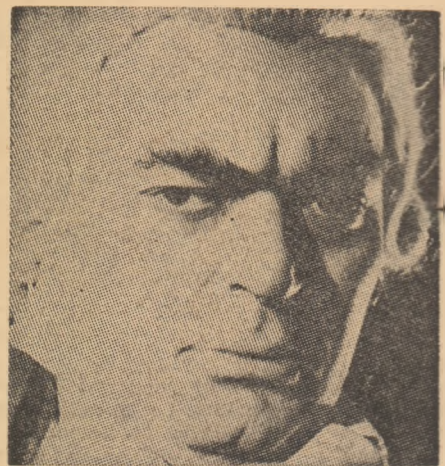
Au apărut, în acești cinci ani, pe scenele noastre, autori de frunte din diverse epoci, cu piese știute sau neștiute, de la Sofocle, Seneca, Plaut, la Lope de Rueda, Hans Sachs, Beaumont și Fletcher, Fernando de Rojas și mai departe, adică mai aproape de noi, cu premiere românești absolute ale unor piese de Brecht, Hochhuth, Peter Weiss, Aldo Nicolaș, Armand Gatti, Albert Camus, Arbuzov, Arthur Miller, Albee, Vallejo, Sastre, Dürrenmatt, Witold Gombrowicz, chiar și a unor mai recentii autori străini, ca americanul Jean Claude van Itallie, libanezul George Shehadé,

vest-germanul Dieter Forte, sovieticul M. Roșcin, italianii Vené și Pallavicini, bulgarul G. Djagarov, cehul Jan Otčenášek și destui alții. Au fost înfățișate, pentru prima oară pe o scenă românească, piese vietnameze, africane, japoneze. După ce, la începutul intervalului pe care-l examinăm, se aglomeraseră bagatele importate, comedioare de duzină și dramolette vestede, în ultimii ani, datorită unei ferme luări de atitudine din partea autorității de partid și de stat, repertoriul s-a curățat, în cea mai mare parte, de maculatura străină.

Evident, efortul trebuie sporit, problema e de ordin ideologic și cultural. Cea mai verificată metodă de asanare a programului literar al teatrelor în această parcelă — în care contrabanda cu catrafuse dramaturgice se insinuează ca praful în atmosferă — e propulsarea, cu forță, a producției de prim rang din creația altor popoare, prin prospectarea permanentă, cu instrumente sigure și orientate clară, a ceea ce se iese nou și valid în producția mondială. În această privință e de recunoscut că nu avem deocădată o metodologie — nici măcar o sistematică. Dar chiar și așa, în condițiile date, e necesară, firește, o informație mai cuprinzătoare, dublată de o selectivitate mai riguroasă.

Continuitatea esențială

DATORITĂ cutezanțelor directoriale, talentelor regizorale și actoricești — care constituie mindria școlii teatrale românești — și sprijinului criticii veritabile, precum și unei mai certe îndrumări și a unei mai comprehensive aderențe a factorilor culturali de resort, s-au realizat, în acești cinci ani, mari spectacole cu piese românești, și din alte literaturi, într-o continuitate de preocupări care, în ultimele trei decenii, nu cunoaște nici un hiatus. Trebuie să subliniem cu toată tăria această caracteristică a mișcării noastre teatrale, deoarece nici o altă perioadă istorică nu a cunoscut-o. O statistică făcută asupra absolvenților din ultimii ani ai Conservatorului n-ar putea da nici măcar zece talente remarcabile — scria revista „Rampa” în 1922. „Teatrele din provincie: ocolite de public, avînd un repertoriu mai prejos de orice critică, cu un ansamblu de mintuală, nu fac decît să compromită ideea de teatru... pepiniere de actori neputincioși, deveniți simpli funcționari dramatice, organisme moarte, fără nici o însemnată pentru mișcarea teatrelor” — citim în aceeași revistă, în 1929. „Impresia care se desprinde foarte limpede, urmărind dările de seamă ale cronicarilor, este aceea a unei teribile mediocrități a mai tuturor spectacolelor... Prostil gust, lipsa de talent etc., etc. sînt îmbrodite, uneori, recunoaștem, cu o surprinzătoare pricepere mistificatoare” (ib. 1942). „...dispariția completă a unui spirit conducător al vieții teatrale: s-a jucat de toate, fără alegere, fără noimă, neurmărindu-se nimic” (ib. 1943). Continuitatea de azi — nu numai a realizărilor în genere, ci a realizărilor memorabile — e un fapt explicabil printr-un șir de contexte pozitive și prin sedimentarea unor tradiții noi de modernitate socialistă al cărei vector e gîndirea creatoare cutezătoare. Spectacolul *Danton* a fost un exemplu. Reprezentarea, simultană, în același oraș, pentru prima oară în istoria teatrului nostru, a două versiuni scenice ale *Scrisorii pierdute* a fost un fapt de creație excepțional. Shakespeare-

Cea mai valoroasă restituire de dramaturgie românească, într-un spectacol modern, monumental, a fost *Danton* de Camil Petrescu la Teatrul Național. Protagonist: Mircea Albulescu

logia s-a îmbogățit cu noi exegeze scenice românești: *Hamlet* și *Măsură pentru măsură* realizate de Dinu Cernescu la București, *Macbeth* în viziunea lui Aureliu Manea (la Ploiești), *A 12-a noaptea* (în regie colectivă, la Teatrul „Bulandra”). *Nunta lui Figaro* (București), *Peer Gynt* (Piatra Neamț), *Swanewit* (Brăila), *Tragedia fecioarei* (Sibiu), *Casa Bernardi Alba* (Constanța), *Unchiul Vania* (Cluj-Napoca), *Turandot* (Tg. Mureș), *Antigona* (Arad), *Azilul de noapte* (București), *Trei surori* (București), — iată alte câteva repere privind potențele artistice admirabile ale teatrului nostru, capacitatea trupelor, valoarea ideilor regizorale și scenografice. Știința racordării la actualitate, la sensibilitatea actuală a unor opere din marea repertoriu universal.

Bilanțul ultimilor cinci ani include și numeroase lecturi scenice plate, confortabile, simple exerciții de ortografie, ca și încercări minate de exhibiționism sau caritate de caligrafism estetic. În anumite intervale se înregistrează un adevărat asalt al meșteșugărismului antiartistice, al improvizărilor fără gînd și fără conexiuni. E neîndoielnic că numai prin spectacole expresive și substanțiale se poate integra mai concludent teatrul în cultura socialistă, în viața spirituală. Numai prin opere cuceritoare poate el dobîndi o mai mare putere de înrînire și obține o răspîndire mai generalizată, contribuind mai tensionat la realizarea scopurilor esențiale ale societății.

Atari opere sînt favoritele de expertența acumulată și de finalitățile ideologice declarate ale actului artistic. Le sînt prielnice și depozitul documentar, bibliografiile originale, modalitățile diverse de schimb de experiență cu alte culturi. Le e nespus de favorabilă existența festivalurilor zonale, simpozioanelor, colocviilor, dezbaterilor desfășurate în țară, în asociațiile de creație, în institutele de cercetare. Și, bineînțeles, interesul viu și eficace al factorului politic și al celui statal care impulsionează cultura națională către atingerea unui stadiu competitiv în aria culturii universale.

În această ambianță de maturitate și echilibru, mișcarea teatrală cunoaște, azi, o stare de creație permanentă, dominată de spiritul actualității socialiste, aspirînd, cu simț novator, prin personalități și prin cele mai bune realizări, către calitate ideologică și artistică autentică.

Adversar al flecărelii zgomotoase ca și al gestului formal și gratuit, ori tauologic, activismul veritabil în sinul acestei impetuoase mișcări teatrale e esențial lucid și critic, în sensul cel mai constructiv, fără nihilisme obtuze și fără meliorisme opace, urmărind tenace un program aflat sub semnul inițiativelor substanțiale, al confruntărilor și dezbaterilor responsabile, al funcționalității politice care e a întregii culturi românești.

Valentin Silvestru

Radio Televiziune

Programe literare

Cum observa cu min-drie și convingător patos un comentator, la primele ore ale dimineții și la cele mai tirzii din noapte, programul de radio înscrie cite o emisiune de versuri. Nimic, deci, mai elocvent decît aceste jaloane de poezie ce străjuie zilele noastre, semn, printre altele altele, al locului de profundă semnificație pe care literatura îl ocupă în structura de ansamblu a programe-

unui grup de prestigioși colaboratori.

Radio și Televiziunea fac literaturii servicii inestimabile. Informații, comentarii, mese rotunde, reuniuni teoretice, recitale, apoi, filme după sau despre opere literare, spectacole de teatru și de poezie, interviuri, momente poetice, lecturi la cererea ascultătorilor, concursuri cu teme din literatura română și universală, toate alcătuiesc o adevărată panoramă de idei și atitudini literare ce contribuie în mod reprezentativ la orientarea, la educarea, la formarea publicului, îl atrage acestuia atenția asupra cărții, iese în întîmpinarea dorințelor lui.

Cum se știe, extinderea mijloacelor moderne de comunicare, a celor audiovizuale în primul rînd, departe de a fi aruncat în desuetudine pe cele tradiționale (în cazul nostru înscrise în limitele galaxiei Gutenberg), a activat interesul pentru carte și pentru autorii ei. Aprecîm, astfel, deo-

potrivă extinderea cantitativă și perfecționarea calitativă a emisiunilor literare ce au dus la o mai bună cunoaștere a scriitorilor noștri clasici și contemporani, a fenomenului literar mondial. În acest sens, citeva sugestii: atît Radio (care în această direcție are o bună tradiție), cit mai ales Televiziunea ar putea inaugura o rubrică (cu zi și oră fixe de difuzare, de asemenea beneficiind de un spațiu corespunzător) de interviuri și confesiuni ale marilor personalități literare, suită de portrete sau autoportrete de neîmîntit interes pentru actualitatea dar și pentru viitorul culturii noastre; prefăcarea spectacolelor de teatru prin mărturi ale autorilor lor; la televiziune, o jumătate de oră săptămînal (dar, de asemenea, cu zi și oră fixe de difuzare), sau mai mult dacă e cazul, pentru filme după texte de valoare, continuîndu-se astfel, dar coerent, fără întreruperi, inițiative atît

de convingătoare artistice ale operatorilor și regizorilor precum Tudor Mărușcu, Cornel Todea, Dinu Tănase, Domnița Dumitrescu, D. Dinulescu, Iosif Demian, T. Roșcoșeanu, H. Birzan, pelicule risipite pe diferite programe și la diferite ore, dar care adunate ar constitui o unică arhivă a filmului „literar”; la Radio, completarea fonotecii de aur cu micro-antologii de texte în selecția și lectura autorilor lor; ciclul *Biografia unei capodopere* de la Radio poate fi continuat atît aici cit și pe micul ecran cu alte „seriale”: dicționar de personaje, un scriitor văzut de..., scriitor interpretat de..., scriitori răspunzînd ascultătorilor, literatura și alte arte etc., etc.

Sînt acestea, și multe altele, tot atîtea posibilități prin care literatura își poate edifica, la Radio și Televiziune, un loc de primă importanță. Care, de altfel, i se și cuvine.

Ioana Mălin

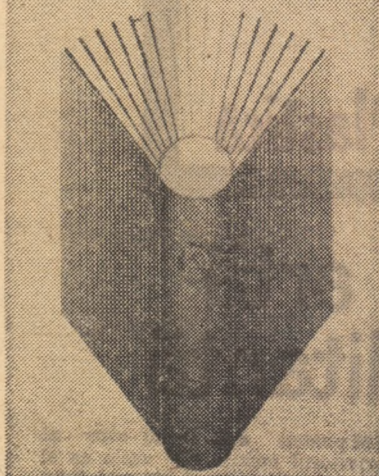

Călăuzindu-se de o teorie revoluționară, literatura și arta epocii noastre socialiste trebuie să aibă și ele un caracter profund realist și dinamizator. Aceasta înseamnă că artiștii trebuie să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării neîntrerupte a societății și omului. Tratarea faptelor de viață și a actelor indivizilor rupte de contextul social-istoric în care se produc, fără cauzalitate și scop, ca pe niște date fatale, incognoscibile, determinate de o forță supranaturală, denotă până la urmă o optică metafizică în procesul de creație, diametral opusă filozofiei materialist-dialectice. De asemenea, situarea pe poziții revoluționare în artă presupune orientarea conștientă de către autor a operei sale în direcția unei contribuții active la transformarea înnoitoare, progresistă a societății, a omului. Creația literar-artistică trebuie să cultive tradițiile de înfrățire ale oamenilor muncii, ale luptei pentru eliberare socială și națională, pentru o viață mai bună, munca unită pentru făurirea socialismului, pentru înflorirea scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România. Numai o astfel de artă are cu adevărat un caracter revoluționar, umanist, slujește omului, poporului, patriei, cauzei socialismului, comunismului, păcii și prieteniei între popoare, umanității în general.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul educației politice și culturii socialiste)

CONGRESUL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI AL CULTURII SOCIALISTE

Palmares de tineri cinești

ULTIMII cinci ani de creație cinematografică românească ne prilejuiesc o interesantă analiză; bilanțul înseamnă însă și competiție — adevărată, serioasă.

S-a vorbit de progresul cantitativ. De numărul mare al filmelor făcute de debutanți; de generația nouă. Progres calitativ însă înseamnă altceva. Și el există. În primul rând ca o consecință naturală a celui-lalt. A progresului cantitativ, căci un număr mai mare de filme sporește șansele ca din mai multe filme realizate să iasă mai multe filme bune.

Dar adevărata problemă se pune altfel. Apare firesc întrebarea dacă creșterea numărului de debutanți a coincis, în ultimii cinci ani, cu o creștere a calității filmelor făcute.

Numărul noilor regizori (a celor care au semnat, în această perioadă, primul lor lung-metraj de ficțiune) e mare: Mircea Moldovan, Adrian Petringenaru, Mihai Constantinescu, Dan Pița, Mircea Verou, Timotei Ursu, Maria Calas Dinescu, Cristiana Nicolae, Letiția Popa, Andrei Cătălin Băleanu, Doru Năstase, Constantin Văieni, David Reu, Mircea Danieliuc, George Cornea, Alexandru Tatos. Filmele lor sint artisticește onorabile. Adică nu au cusururi, iar calități, dacă nu au încă destule, ele totuși nu lipsesc. În cronicile mele am arătat, nu cu adjective, ci cu fapte de ecran, acele calități „multe dar nu destule”. Dar acum, în aceste momente de competiție, vreau să vorbesc de marii cîștigători ai acestui adevărat festival, ai acestui palmares cincinal. Despre acești „premiânți” reali, am vorbit, desigur, la vremea lor. Dar nu destul, în ciuda spațiului tipografic relativ mai mare care mi se acordase. Pentru asemenea cîștigători ideali trebuie spațiu foarte, foarte larg. Căci unele din filmele acestea socotite de mine cîștigătoare sint adevărate reușite ale genului, cu înalt nivel artistic, avînd în plus calitatea de a fi teribil de politice (afirmații superlative, dar pe care le pot oricînd dovedi cu fapte de ecran).

Există un „Cod” al esteticii de film. Două principale „articole de lege” sint: legea lui Pudovkin, a „prizei de conștiință”. La o răsplată a poveștii, eroul, care pînă atunci se înelase amarnic, are revelația adevărului. Este în această „dezpăcălire” mai mult dramatism (decî valoare estetică) decît în simplul conflict dintre două personaje. Cealaltă lege fundamentală a esteticii ecranului formulată de avangarda franceză din generația René Clair (și a mea) se poate enunța așa: filmul trebuie să fie o fotografie a gândului. Gîndul interior al personajelor nu trebuie să fie măturat, ci ghicit. Să „rezulte” din fapte, acțiuni, conversații (care-s tot „fapte”). Ghicire care aparține, desigur, personajelor

poveștii, dar mai ales celui personaj mult mai important care este spectatorul; ghicire care în fond îi aparține nu altui cititor al operei care l-a obligat să ghicească, să „fotograficeze” la rîndu-i gîndurile intime ale personajului. Filmele românești au început să realizeze în chip deosebit aceste două condiții, pentru că au amplificat și adîncit cele două „legi” de care vorbeam.

MUL nou — descris de cinematografia noastră — nu are de luptat numai cu controverse doctrinare, ci cu o întregă etică, mult mai cuprinzătoare, conținînd atitudinea și conduita sa, faptele mici și mari, de viață și muncă, modul său de a trăi și gîndi, absolut diferite de cele ale „omului vechi”. Portretul filmic al omului nou se realizează treptat: în legătură cu fapte precise, cu ocazia unor întîmplări istorice sau de biografie, mari evenimente ori gesturi de detaliu, asupra cărora se va exercita, dramatic: alegerea lui, trecerea de la eroare la adevăr. Cam așa s-a procedat în toate filmele „debutanților” noștri. Cu succes, cu ingeniozitate, cu elocvență. Cealaltă cale, cel de al doilea mod în care omul nou își explorează propria sa conștiință, se prezintă sub forma curioasă a unei revelații globale, a unui „Eureka!” general, privitor la întreaga sa „Weltanschauung”. Revelație care pare bruscă, dar care în fond avusese o lungă incubajie, făcută din fapte mărunte și uitate. E o revelație curioasă, totodată vagă și precisă. Vagă fiindcă e compusă din sute de fapte uitate; precisă, fiindcă din

acel moment știm precis, teribil de precis, și credem în etica nouă. Precis, în sensul recunoașterii, cu știință sigură, că o anumită faptă ivită în cale aparține vechii noastre morale, sau, din contra, celei noi. Precis — în sensul că știm sigur că nu vom greși niciodată în această recunoaștere.

Cred că tocmai datorită clarității dezbaterii etice filmele debutanților au fost bine primite de publicul românesc. Dar toate acestea, plus o sumedenie de frumuseți tehnice de estetică cinematografică, de elipsă artistică, ar cere explicații în zeci de pagini de carte. Vreau să adaug numai atât: uneori peliculelor despre care vorbeam le lipsește totuși ceva pentru a trece „the Golden Gate”, poarta de aur, pentru a pătrunde în lumea largă a cinematografiilor de prestigiu. E nevoie, desigur, să li se mai facă o anumită „toaletă”, compusă din o mulțime de operații. O parte din aceste operații au fost îndeplinite de cele două ecranizări de referință, semnate de Pița și de Verou (Nunta de Piatră și Duhul aurlui). Rezultatul a fost circulația lor și în sălile din străinătate, buna impresie produsă. Au fost desigur și acestea „premii” reale obținute de cinematografia română peste hotare și prin tinerii ei creatori. Dar mă opresc. Am vrut, în acest articol, să indic limpede posibilitatea pe care o au talenții noștri cinești de a se clasa la același nivel de stimă internațională cu marii ași ai ecranului.

D. I. Suchianu

Filmul Zidul (în imagine, un cadru din această peliculă) transpune un moment al luptei Partidului Comunist Român: tipărirea ilegală a ziarului „România liberă”

Cinema

Flash-back

Filmele visate

● CITESC în Fascinația cinematografului, cartea care ni l-a restituit măcar parțial pe gînditorul și scriitorul Victor Iliu, la capitolul „Filmele visate” (pp. 162-171):

„Un film despre Horia (1 octombrie 1941): Furtuna, trăsnetul, aversele, năvălirea apelor, cutremurele, răscoala motilor sint manifestări de forțe ale naturii. Revoluția lui Horia nu-i întemeiată pe o ideologie, ci pe forțe telurice, potestate, exasperate și dezlănțuite... Motii au încercat să iasă la lumină, să se bucure de minunatele prăzi ale pămîntului...”

„Răscoala (fără dată: probabil 1957-1958): Pămîntul se mișcă, pămîntul se cutremură, pămîntul se răzbună, apoi un recitativ, un singur glas, un cor imens; liniște, liniște dureroasă care izbește urechea fizică... Și în această liniște, un fișit, tot mai precis, mai metalic, într-un ritm regulat... Într-o curte, țărănul care-și ascute coasa...”

„Baltagul (20-21 ianuarie 1958): Victoria e o forță a naturii, e simbolul poporului, matca lui. Ce superbă este statuia ei și ce derizorii par, în raport cu etica ei, legiurile, convențiile... Ea pare că zice: nimeni nu-mi poate da cu sila legi... Eu imi fac singură legile, pentru că sint în stare să-mi fac singură dreptate. Eu sint alfa și omega! Poporul!”

„Pădurea spinzuraților (10 decembrie 1960): Aș introduce un cîntec în film. Ceva sfîșietor și tragic în context, ca un reactiv violent, ca un acid teribil în care oamenii să fie dizolvați pînă la schelet, pînă la adevărul ascuns... Un cîntec de dragoste printre spinzurători, glasul de zastrului...”

„Un film despre Avram Iancu (29 mai 1965): veșnicul lui „pelerinaj” prin locurile pe unde a trecut revoluția... „și istoria se întoarce uneori prin locurile pe unde a trecut ogîndindu-se în ele...” Și „conversația” lui halucinantă cu universul ostil, îndepărtat și agresiv, apropiat și surd și mineral, impenetrabil sau prea gălăgios...”

„Secvențe care au rulat o singură dată, în imaginația intimă, așa de exactă și așa de convulsivă, a lui Victor Iliu. Secvențe cărora nu le-a putut da viață, pe care le vom regreta mereu împreună cu filmele din care ar fi trebuit să facă parte. Trel din aceste filme au fost realizate mai tîrziu de alți regizori; bine, mai puțin bine, foarte bine... Rămîn celelalte două — despre Horia și despre Iancu. Aici testamentul lui Iliu nu poate fi desconsiderat. Cel ce se vor apropia de memoria martirilor nu vor avea dreptul să-l restituie posterității cu mai puțină dragoste și cu mai puțin talent decît ar fi făcut-o însuși Iliu, cel coborît din munții Transilvaniei purtînd în mină o flacără pe care n-a lăsat-o să se stingă o viață întregă...”

Radu Cosașu

Romulus Rusan

Telecinema

O politică a valorii

● CEI care urmăresc pasionați foarte buna emisiune a „Virstelor peliculei” știu și nu se mai mură de mult de bogăția „Curierului” sosit pe adresa ei. Cine dă atenție și secvențelor cerute de către telespectatori nu poate să nu observe admirabila orientare a „voicilor din public”: se cer sistematic fragmente din filme de cert interes social, politic și estetic. Cu inteligență, pasiune și tact — emisiunea și-a creat un public larg, al ei, care prin calitățile sale sfidează numeroasele prejudecăți din comerțul cinematografic, convins că „piața” s-a oprit la Wayne și „Articolul 420”. „Virstele...” (și poate cu mai puțină strălucire dar cu aceeași obstinație

„Filele de dicționar”) au impus valoarea, seriozitatea, nu o dată capodopera (ediții speciale Nanuk, Griffith, Stiler, pînă la etica muncii în filmele românești, seriale excelente despre neorealism, documentar și musical) — într-o artă încă socotită perisabilă, frivolă, fără de multă istorie și geniu. Există spirite sovăielnice în politica artei cinematografice, dispuse însă să difuzeze nonvalori crase dar bănoase în numele unui eclecticism numit fals accesibilitate. Se descoperă lesne că politica nonvalorilor duce la apolitică și toate cîștigurile ei se dovedesc pagube. Și în film — ca în toate artele — singura politică fericită este aceea a valorii, a educației inflexibile prin

opera mare și puternică de care filmul în 1976 nu duce lipsă. Teamă că prin capodopere și filme im-portante s-ar „merge împotriva publicului” este umilitoare, atît pentru cel care gîndește așa, cît și față de cei care se lasă gîndiți astfel. Față de „Virstele peliculei”, Telecinemateca — emisiune cu mare audiență și merite recunoscute de-a lungul timpului — pare în ultima vreme nesigură, flo-tantă în opțiuni, cu cris-pantă inegalitățile. Cielurile ei sint prea generale, fals generoase, fără fior, fără direcții ferme, fără căutări și asociații semnificative, cuprinzînd opere prestigioase (un Ku-rosawa, de pildă) lîngă filme oarecari, deloc im-portante, prezentate sub

statutul indulgenței sau alibiului facil al popularității („Ciocirlia”? Raf Vallone — mare actor? Ali-da Valli și Yves Montand în „Pescarii...”). Nu apare clar o politică de cultură, nu descoperim o idee proaspătă și sistematizată, filmul nu se ridică la sursele esențiale ale în-telegerii vremii noastre — așa cum s-ar cuveni, cred, printr-o selecție a operelor și curentelor ca-pitale într-o bibliotecă su-perioară a cinefiliei. „Pa-ginația” e, de asemenea, săracă și complexentă. Cîteva cuvinte reci drept „chapeau”, după care se difuzează filmul — deși, de pildă, un recent Sacco și Vanzetti ar fi putut deveni și altceva decît o piesă la un „Dosar al ecranului”... Teamă față de sens? Timiditate față

de reliefaarea conținuturilor? Vechea prejudecată că publicul de film nu vrea să audă, ci să vadă? Malraux — de curînd, în fata unei comisii a Adu-nării Naționale Franceze care dezbătea tocmai for-ța televiziunii — susținea că acest „instrument de comunicare, cel mai pu-ternic din cîte a conce-put spiritul uman”, are nevoie pentru opera sa de cunoaștere „nu de vedete care sî înlocuiesc profesorii, ci de mari inter-preți, așa cum teatrul a avut mari artiști”. Nu cred că greșim dacă a-vem în vedere această idee a umanistului cînd analizăm educația prin cinema la televiziunea noastră.

Plastică

O artă militantă

● CREAM pentru om, Omul este și eroul și privitorul nostru. Noi vrem ca el să aibă un orizont spiritual cit mai larg, să fie cit mai sensibil, cit mai drept, cit mai bun. La rindul său, omul vrea ca noi să-i oferim opere pe măsura timpului său, a timpului în care se construiește o țară și o viață nouă. Omul e privitorul, omul e cititorul, după cum pictura e și culoare, e și cuvânt. Pictura vorbește, comunică și ar fi imposibil să fie altfel. Problema este întotdeauna aceasta: ce anume comunică?

Din zi în zi, în cadrul breslei noastre se adâncește înțelegerea noțiunii de artă angajată, militantă, de artă care să-și aducă o contribuție reală la formarea în spirit comunist a omului de azi, la educarea lui patriotică, civică, morală și estetică, de artă care să dea expresie patosului revoluționar al epocii contemporane. De altminteri, nimeni nu are nevoie de „producții artistice” sterile, de neînțeles, fără sufletul și ideile noastre.

Visul nostru de viitor e să realizăm o pictură prin care să se illustreze marii eroi ai neamului, momentele înălțătoare ale istoriei țării, gloria și vitejia din trecut a poporului, eroismul și dirzenia fără seamăn a comunistilor în lupta pentru eliberarea națională și socială a patriei, munca plină de abnegație și eroismul cotidian al constructorilor socializmului și comunismului.

Se apropie centenarul independenței de la 1877 — marea sărbătoare a națiunii române: e o datorie de onoare a pictorilor noștri să redă cu suflet, cu credință, cu cea mai adincă trăire măreția jertfei ostașilor români pentru națințare. Întreaga noastră istorie viitoare — fiindcă Programul Partidului ne-a deschis o carte în care a trasat un drum mult înaintat în viitor — va fi, iarăși, pentru noi un puternic izvor de inspirație. Și așa cum în anii din urmă i-au fost aduse țării lucrări plastice de o inestimabilă valoare implinindu-i bunul renume și peste hotare ca toate expozițiile internaționale: pictura, grafica și sculptura românească s-au bucurat de un remarcabil succes, tot așa și în viitor efortul creator va scoate la lumină un și mai bogat potențial artistic.

Ce ne-am putea dori în încheierea însemnărilor de față decât să fim la înălțimea datoriei pe care o avem? Și încă un gând: sint convins că acest Congres al educației politice și culturale socialiste va aduce în munca tuturor acel avânt și aceea voință fermă de a ne face țara mai puternică, mai frumoasă.

Constantin Piliuță

PAGINI DE ISTORIE: MONUMENTUL HORIA, CLOȘCA ȘI CRIȘAN — CLUJ-NAPOCA, sculptură de Ion Vlasiu

MARILE TEME

PAGINI DE ISTORIE: 1848, compoziție de Florin Niculiu

„Pagini de istorie”

SEMNIFICAȚIILE celor două expoziții deschise la Sala Dalles și în holul Teatrului Național ca un omagiu adus Congresului educației politice și culturale socialiste depășesc limita unui simplu eveniment plastic, pentru a implica valori și sensuri ce țin de însăși structura spirituală a României socialiste.

Prima calitate, devenită constantă din perspectiva tradiției noastre culturale, este aceea a militantismului, a unei angajări decise de pe pozițiile responsabilității umane și sociale ce generează și justifică, în ultimă analiză, creația autentică. Dacă ideea operei de artă ca reflex al concepțiilor și aspirațiilor unei societăți constituie de mult un postulat, va trebui să reafirmăm, totuși, pornind de la cele două expoziții, caracterul specific pe care ea îl îmbracă în condițiile artei noastre contemporane. Resimțind intens organică relație dintre trecutul, prezentul și viitorul societății românești prin chiar apartenența lor la un spațiu geografic și spiritual definitiv constituit și delimitat, artiștii noștri și-au extins firesc zona preocupărilor cu rezonanțe naționale și istorice, ilustrând teme de acut interes prin permanența și actualitatea lor. Din acest unghi, determinant nu numai pentru valoarea de document a operei de artă, ci și pentru calitatea sa de mesaj adresat publicului contemporan, expozițiile constituie un argument și o demonstrație cu valoare umană, socială, politică și estetică în favoarea existenței unei arte de for public, în sensul generos și eficient, capabilă să emoționeze și să formeze conștiințele.

Va trebui apoi să discutăm realitatea existenței unor resurse artistice deosebite, atât pe planul creatorului responsabil, lucid angajat, cit și pe cel al atitudinilor și modalităților de expresie. De altfel, cele două elemente nici nu pot fi separate în dialectica specifică pentru actul artistic, dar interdependența lor în scopul unei valorificări reciproce de înaltă tinută constituie, fără îndoială, o caracteristică proprie culturii noastre, ideologiei promovate de Partid. Expozițiile relevă acest adevăr și — fără a face concesii de circumstanță, oricum inutile — putem afirma că, așa cum se prezintă la o analiză cu intenție de însumare, ele formează un tur de orizont deosebit de reprezentativ pentru calitățile intrinseci ale artei din ultimii cinci ani. Implicit ajungem și la concluzia existenței acelor calități necesare tipului de artă cu tematică majoră, în primul rând a valorilor de conținut accesibile, fie că sint explicit formulate, fie că se includ într-o metaforă vizuală, apoi a celor de expresie dominate de un pronunțat respect pentru structura formei și de simțul monumentalului. Ambele expoziții contin numeroase propuneri pentru lucrări ce se înscriu firesc și eficient în spațiile publice, unele dintre ele fiind chiar utilizate în acest sens.

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE: STUDIU de Corneliu Baba

„Omagiu patriei socialiste”

CU ATÎT MAI SEMNIFICATIVĂ ne apare expunerea de la Teatrul Național intitulată Omagiu patriei socialiste, sugestivă pentru modul în care artiștii participă efectiv la existența contemporană, simultan cu valorificarea istoriei, între formulele utilizate în cazul epopeii naționale și cele reclamate de actualitatea socialistă existind o soluție de continuitate ce nu se dătoarește doar similitudinilor stilistice. Desigur, pentru un avertizat, lucrările unor artiști de cotă, consacrați prin valoare, sint recognoscibile în ambele expoziții, dar ceea ce ni se pare esențial este modul în care acești artiști, indiferent de generația biologică, vibrează la evenimente, transformându-le în operă de artă. Multe peisaje industriale, multe compoziții simbolice sau metafizice, multe portrete ale omului nou, o deosebită probitate profesională și o decisa orientare tematică fac din expunere un grav memento cu funcții sociale. Dacă ar trebui să găsim o calitate specifică, o marcă a expunerii în totalitatea ei, am fi tentați să o relevăm pe aceea a expresivității pozitive, optimiste și responsabile totodată, proprie nu numai creației artistice contemporane, ci tuturor activităților productive. Avem în același timp imaginea cantității de artă bună ce s-a realizat în ultimii cinci ani, sentiment ce depășește satisfacția estetică pentru a implica și elemente de natură general umană, socială și politică.

Iată de ce, salutind o asemenea inițiativă concretizată în pragul unui eveniment important din existența spirituală a României socialiste, recunoaștem rolul activ pe care artistul este chemat să-l joace în societatea noastră, din perspectiva ideologiei Partidului nostru și a celor mai concrete și îndrăznețe aspirații ce ne caracterizează.

Virgil Mocanu

Înaltul mesaj al muzicii

Opere patriotice

ASA cum, adesea, ne recunoaștem în eroii literaturii, tot astfel găsim și în muzică limbajul cel mai profund al sufletului omenesc. Citim din marea carte a lui Eminescu și ne simțim, deodată, pe acel teritoriu în care muzica se îngemănează cu poezia și pictura, totul într-un peisaj sonor de o extraordinară vibrație. Fiindcă există, indiscutabil, o forță incantatorie ce innobilează operele literare, după cum atitea scrieri literare stau la baza unor opere muzicale celebre. Astfel că, atunci când vorbim și definim scopul etic al literaturii, putem să-i subliniem aceeași menire și muzicii.

Muzica românească este chemată astăzi, mai mult ca oricând în istoria ei, să răspundă unor înalte imperative ale educației politico-educative. Destinul creatorilor de artă este și rămâne indisolubil legat de lupta națiunii pentru continuarea ei propădășie, pentru triumful nobilelor aspirații ale poporului constructor de viață nouă. În cadrul vastului program de edificare a unei Românii libere și fericite, stăpână pentru totdeauna pe propriul ei destin, s-au produs și pe plan spiritual opere profund realiste, însuflețite de înalte idealuri ale socialismului și comunismului. Trăsătura esențială care definește cultura noastră muzicală contemporană este permanența reînnoire a conținutului și a modalităților de exprimare în strinsă legătură cu tradițiile artei naționale și universale, cu tezaurul folcloric. Melosul nostru național trăiește puternic în conștiința maselor, favorizând afirmarea neîncetată a talentelor. Compozitorii noștri își consacra întreaga lor forță creatoare împlinirii dezideratului suprem de a exprima patosul revoluționar al vremii noastre, transformările epocale care au loc pe plan economic și social în România, lupta poporului condus de partid pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Purtând mesajul prezentului, arta noastră glorifică trecutul de luptă al poporului și militează pentru viitorul luminos al patriei.

Manifestându-și liber talentul, folosind stiluri și maniere de creație variate, compozitorii sint chemați să făurească opere valoroase, care să îmbogățească patrimoniul culturii noastre socialiste și tezaurul culturii universale. Necesitatea de a comunica cu oamenii prin mijlocirea artei, o artă care poartă în adâncurile ei idei și sentimente profund umane și patriotice, rămâne țelul cel mai înalt spre care se îndreaptă fiecare compozitor prin propriul său talent și prin măiestrie. Realizarea în ultimii ani a unui număr important de lucrări simfonice, vocal-simfonice, concertante, de cameră, de operă, balet și operetă, a unui mare număr de cintece patriotice, revoluționare, este răspunsul concret al creatorilor la cerințele formării omului nou, bogat în sentimente, cu un larg orizont de cultură — constructor al comunismului. Prin valoarea lor artistică, prin tematică și modalitățile stilistice, prin locul cîștigat în viața spirituală a maselor, aceste lucrări reprezintă nu numai cuceriri profesionale ale creatorilor, ci sint, deopotrivă, contribuții importante aduse culturii noastre muzicale în epoca socialistă și, cred, tezaurului culturii universale.

AM dezbătut în repetate rânduri și mai ales în perioada pregătirii Congresului educației politice și culturale socialiste multiplele aspecte și probleme pe care le pune creația noastră muzicală. Cunoaștem astfel nu numai succesele, ci și neîmplinirile și, mai ales, am învățat să privim cu luciditate drumul în viitor. Creația de operă, de balet, de operetă pune probleme complexe, dificile, în fața autorilor de librete și compozitorilor;

dar, în același timp, aceste genuri fac deopotrivă responsabili atât pe interpreți cât și instituțiile organizatorice. Analizând condițiile în care se creează și se promovează o operă, un balet, o operetă, ne-am dat seama de deficiențele care persistă în dezvoltarea acestor genuri accesibile, larg educative, care trebuie aduse la problemă, intensitatea, actualitatea și măiestria cerute de exigențele contemporane.

Făcînd o trecere în revistă a genului muzicii de cameră, reprezentant prin excelență al domeniului atât de sensibil și de controversat al așa-zisei „muzici pure”, care, utilizînd un aparat tehnic minim, pretinde o măiestrie desăvîrșită și un flux dinamic și elevat al gândirii muzicale, am remarcat succesele obținute prin tematica larg desfășurată, prin diversitatea de stiluri în afirmarea talentului multor tineri compozitori. Dar ne-am dat seama totodată și de pericolele care pîndesc acest gen tocmai în procesul de creștere și înflorire. Am dori ca muzica de cameră să rămînă un bun artistic al maselor largi de iubitori ai muzicii, așa cum a fost la începuturile ei, un mijloc de educație muzicală, prilej pentru cit mai mulți oameni de a cînta împreună, de a înțelege și gusta farmecul sublim al acestei arte.

Stăruind asupra problemelor pe care le ridică genurile simfonice și de cameră, conchidem că ar trebui să realizăm o mai clară delimitare între lucrările care se înscriu cu avînt și cu măiestrie în linia orientării umaniste și cele care rămîn simple investigații ale formalului. Am susținut întotdeauna necesitatea experimentării în laboratoarele noastre de creație, dar în aceeași măsură pledăm pentru înscrierea căutărilor în finalitatea realizării și desăvîrșirea operei. Confuzia de valori la care asistăm pe plan mondial în domeniul artei trebuie să ne ascuțe exigențele pentru a deosebi oricînd falsul, golul, formalul, de ceea ce este operă reală, conținînd înaltul mesaj patriotic și revoluționar transformat în forme desăvîrșite de exprimare.

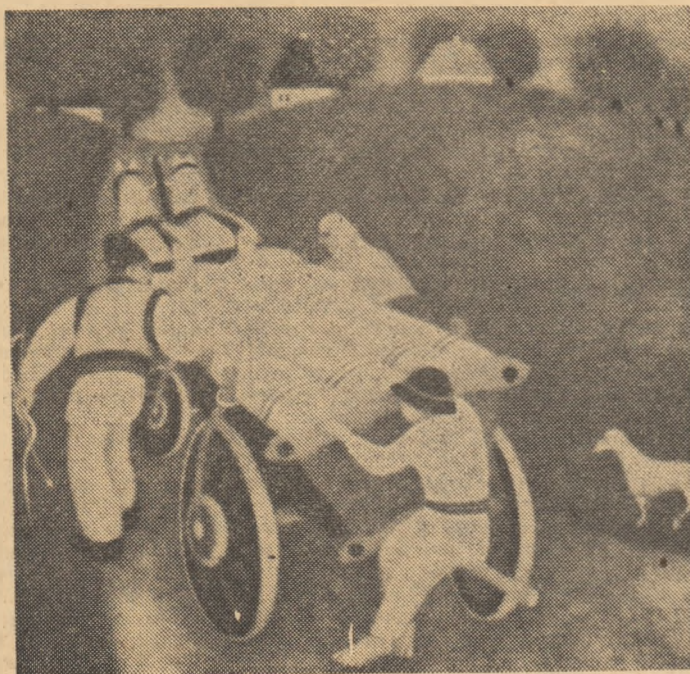
Un reviriment îmbucurător înscris, între succesele muzicii românești din ultima vreme, cîntecul de mase — fie creație co-

rală, fie muzică ușoară. Cele peste 800 de cintece, promovate în concursuri și festivaluri, glorificînd lupta poporului și a partidului pentru libertate națională și progres social, marile realizări ale epocii socialiste, multe cîștigînd o largă popularitate, cîntesc o veche tradiție a muzicii românești. Lăudabilele acțiuni întreprinse în colaborare cu unele instituții și organizații obștești — între care amplele recitaluri „Lăudă omului”, organizate în cinstea aniversării partidului împreună cu Uniunea Scriitorilor, cînd s-au prezentat pentru întîia oară publicului spectacole cu melodii compuse exclusiv pe versuri ale poezilor contemporani — au dat prilej compozitorilor de toate genurile să se întrecă în elan și măiestrie. Intensificarea prezenței creatorilor de muzică în mijlocul maselor, pe șantiere, în uzine și școli, în orașe și sate a îmbogățit experiența lor de viață, a lărgit cîmpul inspirației muzicale și a determinat o mai strînsă apropiere a artei noastre de cerințele maselor.

Muzicologia — istoria, estetica, folclorul, didactica, critica — reprezintă iarăși un sector important al creației muzicale avînd menirea de a pune în lumină prezența activă a muzicii în viața spirituală a poporului român, dovadă vie, specifică a continuității noastre milenare pe acest pămînt.

STRĂDANIILE compozitorilor și muzicologilor pentru a contribui la împlinirea epopeii naționale, datorie de onoare care solicită în momentul de față întreaga noastră dăruire de artiști și cetățeni, problemele interpretării și difuzării creației muzicale românești în țară și străinătate, legăturile cu oamenii muncii și locurile de producție, contactul strîns cu mișcarea de amatori de pe întreg cuprinsul țării, contribuția adusă elevării morale a maselor, sint puncte esențiale ale programului de creație în prezent și în perspectivă pentru fiecare compozitor și muzicolog din țara noastră.

Ion Dumitrescu

OMAGIU PATRIEI SOCIALISTE: RECOLTA, ulei de Ion Grigore (Holul Teatrului Național)

Istorie și cultură

ARTA poporului nostru își are o birșia în vremuri străvechi. Ea s-a născut odată cu locuitorii și apărătorii meleagului străbun; a urcat treptele minții și sensibilității generațiilor, a străbătut istoria, a devenit strigătul de suferință, de apărare, de izbîndă și bucurie al poporului.

Graiul artei, asemenea limbii vorbite, se creează și se dezvoltă organic de-a lungul istoriei. El capătă particularități specifice psihologiei poporului, psihologie formată de condițiile și evenimentele istorice proprii.

Întețirea vigoriei și primeneala artei s-au ivit mereu de-a lungul istoriei, determinate de creșterea conștiinței umane și naționale, de mari transformări sociale ce au urmat simultan pe tot globul.

Noul, această cerință pe care artistul vizionar o detectează în afara lui, în procesul de dezvoltare și creștere al întregii societăți, apare în artă prin imboldul conștiinței de a răspunde chemării, de a satisface cerința. Reușita este asigurată în primul rînd de autenticitatea simțirii, de exprimarea noului prin specificul propriu sensibilității și psihologiei poporului respectiv și, în al doilea, prin simplitatea mijloacelor, limpezimea de cristal a metaforelor, ușurința cu care comunică. Această continuare înnoire a artei pe plan național și universal dovedește atât continuitatea artei cit și durabilitatea specificului psihologiei unui popor sau altuia. În acest fel noul în artă se dovedește a fi o continuare, nu o invenție.

Tot ceea ce cumulăm din experiența artei universale coboară în adîncul nostru, în acea topitorie unde lava incandescentă a spiritualității proprii visează și scoate la iveală măiestria zilelor noastre. Nimic nu poate sta agățat sau altoit din exterior pe corpul viu și uriaș al artei naționale.

Istoria și cultura nu se improvizează. Numai din interiorul specificului firesc, dat, operele noastre ating universalul, conversează cu marea lume. Specificul acesta este miezul, taina emoției, ceea ce face ca opera să fie unică și să dureze.

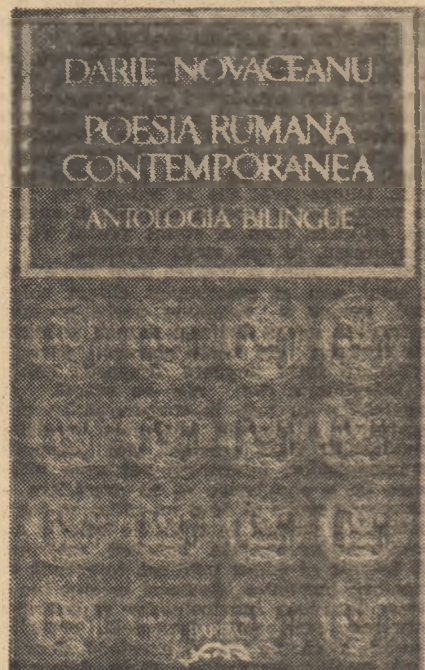
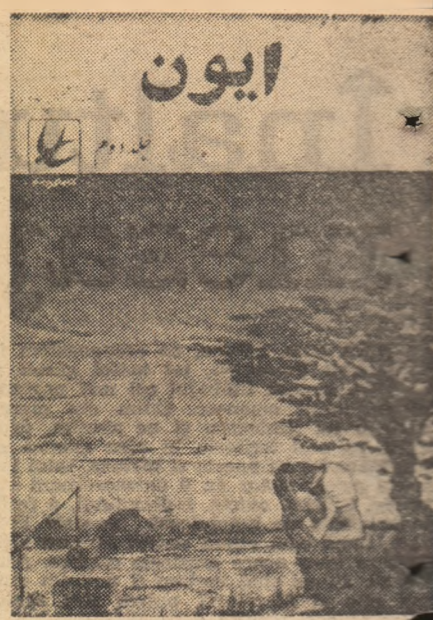
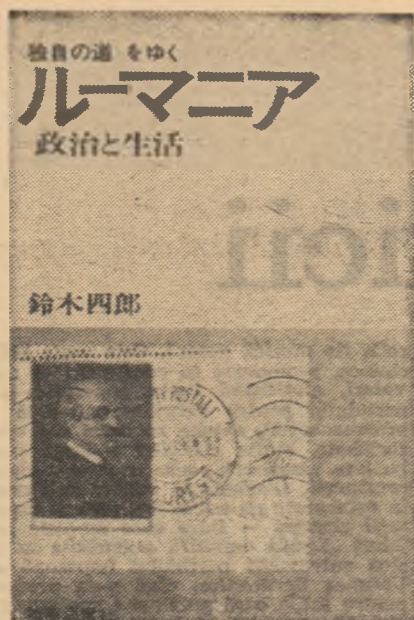
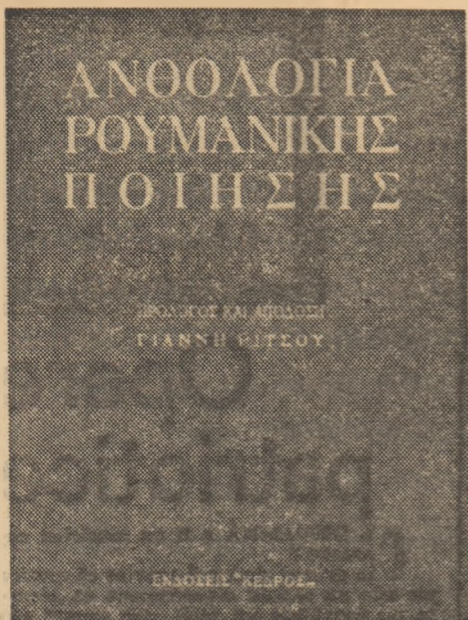
Pe tot întinsul pămîntului străbun, înaintașii noștri au lăsat drept mărturie a existenței și trăiniciei noastre opere nemuritoare, cu care noi ne mîndrim, pe care alții le apreciază tocmai pentru sensibilitatea specifică meleagului unde au fost create. Ne mîndrim de asemenea cu faptul că artiștii noștri de azi, cei mai dotați, au înțeles în profunzime că „universalismul” bazat pe teorii schematice și pe formule extrase

din cuceririle plastice ale unor mari artiști din diferite țări, ar fi dus în anonimat arta țării noastre, ar fi denaturat înțelesul firesc al rolului informării, ar fi oprit dezvoltarea unor personalități proprii, l-ar fi desprins pe artist de rolul său misionar, de arma spirituală cu care își apără și își cultivă poporul.

Dezvoltarea continuă, multilaterală a țării noastre, a societății noi socialiste, a impus ca arta să-și primenească apele. Artiștii noștri s-au dovedit capabili să răspundă cerințelor spirituale ale poporului nostru, să aibă fiecare personalitatea și stilul lui propriu, unghiul său de deschidere asupra realității; au dovedit că pot să ofere ei înșiși altor zări soluții plastice personale demne de luat în seamă tocmai pentru că sint proprii oamenilor acestor locuri și timpului nostru socialist.

Sabin Bălașa

PRESTIGIUL CULTURII

Literatură

DE MAI bine de un sfert de mileniu, adică din momentul descoperirii de către străini a folclorului nostru („Legende Franței sînt mai grave și mai hitre, ale Italiei mai vesele și mai sugubețe, ale Germaniei mai naive și mai romantice; legendele României descriu sufletul național cu elanurile sale, cu exuberanța sa ardentă, cu imaginația, cu tristețile voluptuoase, cu desmiardări de copil”; Leo Clarette — „La Roumanie intellectuelle contemporaine” — Paris, 1912), a cronicarilor, a lui Nicolaus Olahus, cu care spiritul românesc se afirmă pentru prima dată pe plan european, a spătarului Miclescu și a atîtor altora, poporul român oferă culturii universale tot ceea ce avem mai bun și mai demn, pentru a putea primi, la rîndu-ne, tot ceea ce culturile celorlalte popoare au autentic și valoros.

Putem să nu-l amintim aici, măcar în treacăt, pe Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, sau pe reprezentanții Școlii Ardelene, care au adus contribuții esențiale în dovedirea obirșiei românilor?

Aceste momente ale istoriei spirituale noastre au fost, încă de pe atunci, răspindite în țări străine care luau cunoștință de existența dintotdeauna, neîntreruptă, a poporului român și a culturii sale pe aceste meleaguri străbune. Astfel era pregătit terenul pentru lansarea în lume a marilor personalități ale scrisului românesc: V. Alecsandri, Nicolae Bălcescu, Costache Negruzzi, Alecu Russo, Alexandru Odobescu, D. Bolintineanu, Nicolae Filimon și Cezar Bolliac, adică a reprezentanților epocii de formare a României moderne și afirmării mai accentuate, pe plan universal, a culturii române.

Cu Mihai Eminescu, Ion Creangă și I. L. Caragiale s-a produs un salt calitativ în privința creșterii și prețuirii literaturii române peste hotarele țării.

PREZENȚA spirituală a României în cultura universală este astăzi o realitate mai vie și mai convingătoare ca oricînd. Anual se traduc în lume, în peste 40 de limbi, zeci și zeci de lucrări ale poezilor și prozatorilor noștri, începînd cu cronicarii și pînă la cea mai tînără generație de creatori, lucrări care depășesc cu mult tirajele în care literatura română se tipărea, înainte de Eliberare, în propria țară. Astăzi, nu există țară în lume în care să nu fi apărut lucrări ale scriitorilor români. Pentru a ne convinge de acest lucru, este suficient să răsfoim edițiile anuale ale publicației de mare prestigiu internațional, *Index translationum*, apărută la Paris și difuzată sub auspiciile UNESCO.

În ultimele trei decenii, în afara hotarelor țării au apărut peste două mii două sute de titluri din literatura română. Au văzut lumina tiparului aproape o sută de antologii de proză românească: *Antologia prozatorilor români*, publicată mai întîi în Franța, sub auspiciile UNESCO, și apoi, la

Djakarta, în limba indoneziană; *Antologia prozei românești*, apărută în Brazilia în două volume; *Antologia prozatorilor români* și încă alte 26 de culegeri publicate în U.R.S.S.; *Nuvela românești* — în R.P. Bulgaria; *Culegere Moartea lui Ipu* — în R.P. Polonă; *Culegere de proză românească* și încă alte 8 antologii — în R.D. Germană; *Prozatori români* — în Elveția; *Prozatori români* — în Uruguay; *Nuvelisti români* — în R.D. Vietnam; *Introducere în literatura română* — în S.U.A.; *Prozatori români* — în Siria; etc.

Antologii de poezie românească, alcătuite și tîlmăcite de mari personalități ale liricii contemporane, au apărut în Argentina, Austria, U.R.S.S., Anglia, R.F. Bulgaria, R.P. Chineză, Cuba, Franța, R.D. Germană, R.F. Germania, Grecia, India, Israel, Italia, R.S.F. Iugoslavia, Olanda, R.P. Polonă, Spania, S.U.A., Turcia, R.P. Ungară, Elveția.

Mari scriitori ai lumii s-au aplecat asupra operelor scriitorilor noștri, tîlmăcindu-le sau prezentîndu-le în substanțiale studii și prefețe. În italiană, Salvatore Quasimodo, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, l-a tradus pe Tudor Arghezi. Nichita Stănescu a fost prezentat iubitorilor de frumos din Suedia de Arthur Lundkvist. Pablo Neruda, laureat și el al Premiului Nobel pentru literatură, este autorul versiunii spaniole a cuprinzătoarei antologii *44 poezi românești*, totodată, al unor elogioase aprecieri asupra poeziei române contemporane: „Poezia română a intrat cu pași ușori într-o perioadă de construcție, semințele ei au mers direct în pămînt și florile i-au crescut din belșug, odată cu înflorirea generală a poporului... Dar, în fond, această poezie și-a urmat drumul său, al rădăcinilor naționale, și nu s-ar găsi vers, o silabă, care să nu fie îmbibate de claritate românească, de un blind sentiment de dragoste față de sufletul cel mai vechi și cel mai modern al Europei...” Alte prestigioase nume se adaugă celor citate: Miguel Angel Asturias, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, Leonid Leonov, Iannis Ritsos, Rafael Alberti, Ana Ahmatova, Konstantin Paustovski, Carlo Tagliavini, Stepan Scipaciov, Rosa del Conte și mulți, mulți alții.

În colecția de opere reprezentative a UNESCO au văzut lumina tiparului și lucrări fundamentale ale literaturii noastre (*Baltagul*, *Antologia poeziei române contemporane* alcătuită de Roy Mac Gregor Hastie). Numele unor scriitori români figurează în marile enciclopedii editate de edituri de prestigiu din străinătate, enciclopedii care, prin caracterul lor sintetic și prin aria largă de difuzare, se adresează unui mare număr de cititori.

PREZENȚA fenomenului literar românesc în lume îmbracă însă și un alt aspect. Anual apar 10—15 lucrări străine consacrate aspectelor caracteristice ale literaturii noastre. Între acestea, un loc aparte îl ocupă volumul *România — O politică culturală* (1975), apărut la Editura „Les Presses de l'UNESCO”, o amplă trecere în revistă a remarcabilelor succese obținute de România socialistă în vasta activitate de îmbogățire a tezaurului spiritual al

poporului, a măsurilor întreprinse de partidul și statul nostru pentru creșterea conștiinței socialiste a maselor. Pe aceeași linie se înscrie și cuprinzătoarea lucrare a lui Nelson Vainer, *Universalitatea culturii române* (1975), apărută în Brazilia. „În decursul secolelor, poporul român a creat opere de mare valoare, care semnifică contribuția sa de geniu la îmbogățirea umanității... Literatura română, cu vechile ei tradiții progresiste, este legată indisolubil de lupta maselor populare pentru libertate și o viață mai fericită. Această literatură circulează datorită operelor scriitorilor români clasici și contemporani, în rîndul valorilor spirituale universale... Ea se face mesagerul unui nou umanism, care corespunde etapei actuale de dezvoltare a poporului român, idealurilor sale sociale și politice”, se arată în prefața lucrării.

Ample capitole din volumul *România, noua sa imagine*, apărut mai întîi în limba spaniolă în Mexic și apoi în limba franceză la Paris, elaborat de Miguel Angel Asturias, sînt dedicate literaturii române, marilor ei personalități, politicii culturale a Partidului Comunist Român. Asturias arată că România se situează printre primele 15 țări ale lumii în privința titlurilor apărute într-un an și pe același loc cu Franța și Anglia în privința numărului de titluri pe cap de locuitor. Fapte elocvente, care vorbesc prin ele însele.

Sînt tot mai dese aparițiile în paginile unor reviste de prestigiu din străinătate a studiilor de sinteză consacrate participării României la schimbul de valori spirituale al umanității. Așa este cazul numărului special — 1975 al revistei mexicane „El Sol de Mexico”, intitulat *România în cultura universală* sau al articolului *Spiritualitatea românească*, publicat la New York în „Romanian Bulletin” din luna mai 1976. În aceeași categorie se înscrie și un studiu amplu apărut în cunoscuta „L'Europa letteraria e artistica”. Cea mai recentă dintre acestea este lucrarea scriitorului Y. Kenan Caracianlar *Să cunoaștem România*, apărută în Turcia în ultima decadă a lunii mai 1976.

O altă modalitate de răspîndire a culturii românești peste hotarele țării: participările la mari expoziții și tîrguri internaționale ale cărții. Prezența standurilor noastre la manifestările de la Varșovia, Sofia, Frankfurt, Cairo, Bruxelles, Quebec, Sao Paulo, Bologna, Cannes, Nisa, Belgrad, Moscova, Leipzig au fost unanim apreciate.

Alături de toate popoarele lumii, poporul român își aduce contribuția la istoria civilizației, dovedind, așa cum scria Tudor Vianu, că „nu există popoare mici și mari decît ca expresie statistică. Popoarele cele mai puțin numeroase au continuat și continuă să dea opere în care sufletul omenesc trăiește în forme de mare originalitate și seducție”.

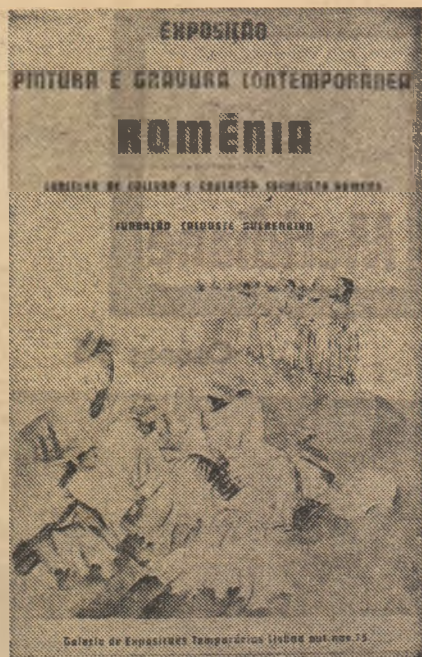
Aceasta este contribuția pe care cultura română o aduce creșterii prestigiului internațional al României socialiste, întregind magistral imaginea unei țări angajate într-un grandios program revoluționar, a unui popor animat de nobilele idealuri ale păcii și înțelegerii între popoare.

Nicolae Nicoară

Spectacol al ansamblului Rapsodia română (fotografie de Vasile Blendea)

Nicolae Constantin : DANSUL (lucrare reproducută pe afişul Expoziției de pictură și gravură contemporană românească deschisă la Lisabona)

ROMÂNEȘTI ÎN LUME

Plastică

Iată o listă, evident, nu completă, a principalelor manifestări de artă românească peste hotare în ultimii ani :

■ Marea expoziție de artă românească organizată la Bruxelles, în anul 1972, a prezentat opere de artă medievală (piese de orfevrie, icoane, manuscrise), artă populară (costume, covoare, obiecte de uz casnic) și gravură.

■ Maeștri ai secolului XIX și XX au fost reprezentați prin expozițiile **Lucian** (Berlin, Viena, Varșovia, Wrocław, în 1972—1973), **Grigorescu** (Copenhaga, Moscova, Leningrad, în 1968—1969), **Pallady** (Paris și Moscova, în 1973—1974), **Petrășcu** (Roma și Bonn, în 1973).

■ Arta artiștilor amatori din țara noastră a fost prezentată publicului iubitor de artă din R.D. Germană într-o expoziție itinerantă la Dresda, Freiburg și Weimar, în 1972—1973.

■ Sculptura românească a fost prezentată la Roma, în 1972—1973, cu prilejul semicentenarului Accademiei di Romania, și, în 1975, la Varșovia, în cadrul unei expoziții de forme sculpturale mici, precum și la Ravenna, la Biennale internațională dantesca (o selecție de plastică mică în bronz).

■ Expoziții de grafică au fost organizate în 1970, la Roma, în 1973, la Kiel, Berlin (expoziția intitulată „Intergraphik”), Bruxelles și Tampere (selecție prezentată în 1972 la Biennale de la Venezia, intitulată „Gravura în spațiul contemporan”), în 1974 la Varșovia și Havana, în 1975 la Moscova, Sofia, Praga și Șanghai. Expoziția internațională „Xylon 6”, organizată la Geneva în 1972—1973, la care a participat și România, a fost prezentată în 1973 în Berlin! occidental, unde s-a bucurat de un mare succes, ca și expoziția de afiș românesc de la Budapesta, din 1974. Amintim de asemenea participarea românească la tradiționalul concurs „Premiul internațional de desen Joan Miró” de la Barcelona, ultimele ediții, ca și la Trienala de desen de la Wrocław din 1974.

■ Pictura românească a constituit subiectul unor expoziții organizate la Moscova în 1973, la Pekin, Tientzian, Ulan Bator, Phenian și Hamburg, în 1974, la Szczecin, Teheran, Islamabad, Tokio, Osaka, Atena, în 1975. Pictura naivă a fost prezentată la Delhi, Bombay, Levallois Peret (Franța) — la Salonul mondial al picturii naive, în 1975. Tot în 1975, la Tokio, a fost prezentată o expoziție de pictură pe sticlă și lemn.

■ Arta plastică contemporană românească a fost prezentată în expoziții organizate la Torino, în 1970, Praga și Varșovia în 1972, Ravenna, Belgrad, Paris (la cea de a 84-a ediție a Salonului internațional de artă al societății artiștilor independenți) în 1973, la Skopje, Modena, în 1974, la Stuttgart, Bagdad, Stockholm, Lisabona, în 1975.

Nicolae N. Rădulescu

Muzică

■ În ultimii cinci ani, participările muzicale românești peste hotare, organizate prin acțiuni comune ale Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale, Uniunii Compozitorilor și Agenției române de impresariat artistic însumează cifra record de 4 000, desfășurate în peste 40 de țări. Sint cuprinse aici concertele susținute în alte țări de către Orchestra simfonică și Corul Filarmonicii „George Enescu”, Orchestra simfonică a Radioteleviziunii, Filarmonicile din Cluj-Napoca, Timișoara, Iași, Craiova, Arad, Oradea, Ploiești, Orchestra de cameră „București”, Formația de instrumente vechi a Radioteleviziunii, Orchestra de cameră a Filarmonicii din Cluj-Napoca, Orchestra „Camerata” a Conservatorului „C. Porumbescu” din București, Orchestra de cameră a Filarmonicii din Tirgu-Mureș, Orchestra de cameră a Filarmonicii „Gh. Dima” din Brașov și Corul „Madrigal”.

■ Participările românești la Festivalurile de Muzică Nouă de la Darmstadt, Graz, Royan, Utrecht și Donau-Echingen, au marcat succese deosebite prin lucrările semnate de Anatol Vieru, Tiberiu Olah, Ștefan Niculescu, Aurel Stroe, Dan Constantinescu, Cornel Tăranu, Myriam Marbe, Adrian Rațiu și alții. Și aici, precum și în concertele reunite sub genericul „Zilele muzicii românești”, desfășurate în R.P. Polonă și în R.S. Cehoslovacă, și-au adus contribuția valoroase noastre ansambluri de cameră, printre care „Musica Nova”, condusă de violonistul Mircea Opreanu, „Ars Nova”, condusă de Cornel Tăranu și altele. Însoțite de cîteva tipărituri de partituri românești noi, în cadrul diferitelor edituri din străinătate, precum și a lucrării *Melodia palestriniană* de Liviu Comeș, la o editură italiană, aceste prezențe au fost apreciate, întotdeauna, ca remarcabile.

■ Cei mai valoroși interpreți români, promovind cu pasiune și perseverență creația muzicală nouă, au reprezentat cu cinste, în nenumărate rânduri, culorile țării noastre, pe podiumurile de concert din Franța, S.U.A., Canada, Portugalia, Belgia, Japonia, Turcia, America Latină, Anglia, Italia, Grecia, U.R.S.S., R.D. Germană, R.F. Germania, Spania, R.S. Cehoslovacă, R. P. Ungară. Dirijorii Mircea Basarab, Mihai Brediceanu, Iosif Conta, Emil Simon, Ion Baci, Ilarion-Ionescu Galați, violoniștii Ion Voicu și Ștefan Ruha, pianistul Valentin Gheorghiu și violoncelistul Cătălin Ilea, soliștii Ludovic Spies, Eugenia Moldoveanu, Nicolae Herlea și Dan Iordăchescu, balerinii Magdalena Popa, Ion Tugearu, Ștefan Bănică sînt cîteva dintre semnatarii acestor participări remarcabile. Lor li se alătură formațiile folclorice, devenite celebre pe multe meridiane, aflate sub conducerea lui Gh. Zamfir, a lui Radu Simion și Poenaru Damian.

Anton Dogaru

Folclor

■ Anual prezintă spectacole peste hotarele țării sute de ansambluri și soliști români, de unde se întorc nu o dată cu trofee și titlurile atribuite celor mai valoroși participanți. Ansamblul „Mărțișorul” din Cluj-Napoca a fost distins la Dijon (Franța) cu „Discul de aur”, „Ciorchinele de aur” și „Colierul de bronz”, iar Dumitru Fărcaș cu Medalia de aur acordată celui mai bun dirijor; la Festivalul internațional de folclor de la Efes (Turcia), ansamblul „Dunărea” din Tulcea a primit trofeul „Zeita Artemis de aur”; formația „Crăișorul” din Brașov a fost distinsă la Festivalul de folclor de la Marchienne-au-Pont din Belgia cu premiul I, în timp ce ansamblul folcloric „Călușul” din Scornicești este laureat al aproape tuturor manifestărilor la care a luat parte într-un mare număr de țări.

Presa din străinătate acordă spații largi prezenței formațiilor noastre folclorice peste hotare. „Remarcăm la acest grup o artă populară de o valoare excepțională, acea autenticitate care își are rădăcinile în tradițiile cele mai pure ale unui popor” scria ziarul „L'Unita” după spectacolele prezentate de ansamblul „Timișul” la Festivalul de folclor de la Modena (Italia). Prezența ansamblului „Semenicul” din Caraș Severin pe scenele mai multor teatre din Elveția a prilejuit cronicarului de specialitate al ziarului „La Corseaux” să afirme : „Ansamblul «Semenicul» a prezentat un spectacol cu adevărat incitant, căci ne-a dus la adevăratele surse ale folclorului, evoluind cu autenticitate, simplitate și naturalitate”.

N. N.

Igor Recht

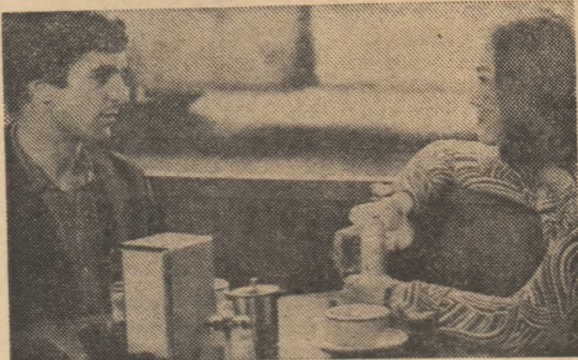

La cea de-a V-a Bienală internațională de grafică de la Florența (Palatul Strozzi, 13 aprilie—20 iunie 1976), la care participă aproape 40 de țări, România e reprezentată de tinerii graficieni Aurel Bulacu, Cristina Crinteanu, Simona Runcan, Alma Rusescu și Mihu Vulcănescu, autor al gravurii de mai sus.

Meridiane

Cannes '76

● **Palmaresul festivalului, ediția a XXX-a — marele premiu: Taxi Driver (S.U.A.), film regizat de Martin Scorsese, cu Cybill Shepherd și Robert de Niro (în imagine); premiul special al juriului: Marquise d'Or (R.F.G.) și Cria Cuervos (Spania); premiile pentru cele mai bune interpretări: Jose-Louis Gomez (Spania) și Dominique Sanda (Franța), împreună cu Mari Töröcsik (R.P. Ungară); marele premiu pentru filme de scurt metraj: Metamorphosis de Barry Greenwald (Canada).**

O zestre pentru Carnegie Hall

● Concertul dat cu prilejul aniversării a 85 de ani de existență a lăcașului muzical newyorkez cunoscut sub numele de Carnegie Hall a avut un caracter special. Toți muzicienii, inclusiv dirijorul, Leonard Bernstein, și soliștii, printre care Yehudi Menuhin, Dietrich Fischer-Dieskau și Isaac Stern, au cântat gratuit. Iar auditorii au fost cei care au putut (și au vrut) să plătească 1000 de dolari sau mai mult (subscripția maximă a fost de 200 000) un fotoliu de orcheastră sau un loc în lojă. Programul a fost alcătuit după modul celui inaugural din 1891: un oratoriu de Ceaikovski, o uvertură de Beethoven și un cor de Haendel. La acesta din urmă s-au alăturat, cu vocile lor, și toți soliștii instrumentiști. În cu-

vântul de deschidere, directorul lui Carnegie Hall, Iulius Bloom, a amintit că la concertul inaugural, acum 85 de ani, în sală se afla și Ceaikovski, care, la un moment dat, s-a suit pe podium și a luat bagheta pentru a dirija „Marche Solennelle”. La rîndul său, Isaac Stern, un veteran al concertelor de la Carnegie, a declarat, cu discreția și umorul care-l caracterizează, că acest concert nu trebuie considerat ca o binefacere pentru bătrina sală aflată în dificultate, ci ca o zestre pentru viitorul acestei instituții artistice. Sumele realizate vor servi pentru susținerea cheltuielilor curente, astfel încît costul biletelor să nu trebuiască mărit în continuare.

Vocea lui Tolstoi

● Inițiat în anul 1920, Muzeul Lev Tolstoi prezintă admiratorilor marelui scriitor rus sute de exponate legate de viața și activitatea sa. În ultimul timp, colecțiile muzului s-au îmbogățit cu numeroase obiecte donate de colecționari din toate colțurile Uniunii Sovietice, precum și cu materiale din arhiva Romain Rolland (donate de către vădufa acestuia) și din colecția nepoatei marelui scriitor rus. O expoziție organizată recent prezintă peste 80 de exponate noi, dintre care cel mai interesant este banda de magnetofon pe care se află imprimată vocea lui Tolstoi. Banda magnetică redă un discurs pe probleme de artă — adresat copiilor de la Iasnaia Poliana —, înregistrat pe fonograful dăruit scriitorului de către Edison.

„Dora”

● O carte-documentar, din cele mai impresionante, e considerată „Le Nouvel Observateur” datat 17—23 mai) **Dora**, a vînd ca autor și ca erou pe Jean Michel (Ed. Jean-Claude Bata, 440 pag.). E vorba de infernul din lagărul de concentrare de la Dora, unde au pierit peste 30 000 de oameni, torturați, înfomețați, asfinați. Și totuși s-a vorbit și s-a scris pînă acum atît de puțin despre acest infern, — fiindcă, la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, numeroși dintre savanții hitleriști care au exploatat atît de sălbatic această mină de lucru au devenit, în S.U.A. și în alte părți, experți în „tehnică nouă” sau a celor mai teribile arme-ucigătoare, depozitate astăzi în „arsenalele acestei noi ere post-belice”, scrie autorul.

Max Frisch premiat

● Un „premiu al păcii” a fost conferit la Frankfurt, de către Federația editorilor vest-germani, scriitorului elvețian Max Frisch, autor, între altele, al piesei **Biedermann și incendiarul**.

Proiectul lui Penderecki

● Krzysztof Penderecki, cunoscutul compozitor polonez, va prezenta o creație proprie cu prilejul bicentenarului Statelor Unite ale Americii. Opera se numește **Paradise Lost**; libretul a fost scris de Christopher Fry. Lucrarea compozitorului polonez va fi prezentată în premieră absolută, la sfîrșitul anului 1976, pe scena Operei Lirice din Chicago.

„Murieta”

● **Murieta**, piesa lui Neruda, va fi jucată în acest an de un teatru din Zürich. Cei 16 actori ai ansamblului vor interpreta cele aproape 70 de roluri prevăzute de autor. Regia aparține lui Dieter Bitterli.

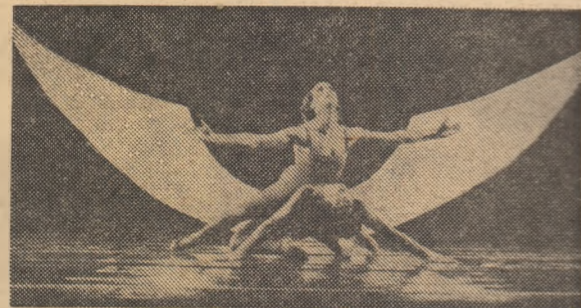
„Tony”

● Cu premiul „Tony” pentru cea mai bună piesă care se joacă în acest sezon la teatrele din Broadway, a fost distins scriitorul englez Tom Stoppard (**Travesties**). John Wood, în rolul protagonistului, a obținut premiul de interpretare. Actorul englez George Rose a primit și el aceeași distincție, pentru rolul din muzicalul **My Fair Lady**. La întoarcerea sa pe Broadway, lui Richard Burton i s-a conferit un premiu special, instituit numai cu această ocazie, pentru interpretarea din piesa **Equus**. Cel mai bun muzical a fost socotit **Chorus Line**, care istorisește povestea unei echipe de dans care încearcă să răzbată în New York.

Premiul „Rembrandt”

● Începînd de anul acesta, „Fundatia elvețiană Goethe” a instituit Premiul „Rembrandt” în scopul evidențierii lucrărilor remarcabile ale artiștilor plastici. Primul artist care s-a bucurat de acest privilegiu este francezul Pierre Soulage, ale cărui lucrări, cum subliniază juriul — „se ridică deasupra tendințelor picturii abstracte, aparînd ca emanații ale unei poezii solemne”.

Noul Balet Rambert

● Una dintre cele mai bune trupe de balet britanice, Noul Balet Rambert (coregrafie: Ch. Bruce, G. Tetley, L. Falco, R.

North, C. Kenter) întreprinde un turneu în Europa. Una din piesele de mare succes este **Ricercare** (o scenă în imagine).

Ce e prea mult strică

● Comentînd filmul **Sfîrșitul jocului**, scris, regizat și produs de Friedrich Dürrenmatt, interpretat de Maximilian Schell și recent prezentat în premieră la New York, criticul Richard Eder scrie că „are prea mult scenariu, prea multă interpretare, prea multe schimburi, prea multe paradouri și prea multe unghiuri de filmare semnificative”.

Proza lui Mozart

● O ediție insolită de scrisori ale lui Mozart a apărut, sub îngrijirea scriitorului Wolfgang Hildesheimer, în Editura „Insel” din Frankfurt. Autorul ediției, de multă vreme pasionat de figura marelui muzician, nu e de acord cu prejudecata după care cel care a compus **Flautul fermecat** a fost un serafic, un geniu al inocenței. În alegerea, în distribuirea, în comentarea episoadelor, Hildesheimer își urmărește teza, prezentînd un Mozart mult mai liber în opinii, mai emancipat în moravuri, mai prevenit asupra rețelilor lumii, decît îl înfățișează biografiile romănate.

Înregistrări Dinu Lipatti

● „Melomanii care au avut prilejul de a-l asculta pe Dinu Lipatti, miraculosul pianist român, nu pot uita grația, luminozitatea, sensibilitatea interpretărilor sale. Lipatti a fost un om de excepție care nu trezea numai admirația, ci și emoția profundă și de rară calitate datorată strălucirii particulare a naturii sale” — se scrie într-unul din hebdomadarele belgiene. Editura EMI a avut excelența idee de a relua publicarea înregistrărilor lui Dinu Lipatti.

Martin Heidegger

● A încetat din viață, la 87 de ani, filosoful Martin Heidegger (n. 26 septembrie 1889, la Messkirch).

Discipol al lui Husserl, Heidegger reține din fenomenologie doar metoda prin care își realizează proiectul filosofic, analiza ființei umane (**Dasein**). Filosoful german a exercitat printr-o parte din opera sa — **Sein und Zeit** (Ființă și timp, 1927), **Vom Wesen des Grundes** (Asupra naturii cauzei, 1929) etc. — o puternică influență asupra reprezentanților existențialismului ateu contemporan. (Dar în timp ce unii dintre aceștia — de pildă, în Franța, un Jean-Paul Sartre — au făcut tentative în vederea unei „ieșiri”, a unei angajări sociale active, într-un dialog cu marxismul, gînditorul de la Freiburg s-a statornicit în individualism — caracteristic, de altfel, filosofiei sale). Iraționalist și subiectivist, demersul fi-

F.I.L.M.

● Sînt inițialele celui de-al doilea Tîrg internațional al cărții care a avut loc între 19 și 23 mai la Montreal („Foire Internațional du Livre de Montreal”). Tîrgul s-a bucurat de o importantă participare francfonă, dar au fost prezentate și edituri din S.U.A., precum și din alte țări. R.P. Chineză a avut 20 de standuri, — în marea lor majoritate cu cărți pentru copii și tineret, — în spiritul, de altfel, al organizatorilor canadieni.

„Curcubeul” de Bruno Apitz

● La Editura „Mitteldeutscher Verlag” (R.D. Germană) a apărut romanul **Curcubeul** de Bruno Apitz. Cu această ocazie, Apitz, cunoscut cititorilor români ca autor al romanului **Gol între lupi**, și-a prezentat noua carte într-un interviu apărut în săptămînalul „Sonntag”. Personajele — reprezentanți ai mediului muncitoresc — evoluează pe fondul evenimentelor istorice din Germania primei jumătăți a secolului nostru: 1900—1918 (vol. I) și 1919—1933 (vol. II, în pregătire).

„Bătrînețea în romanul contemporan”

● Tema aceasta a fost de curînd dezbătută de sesiunea organizată de Centrul pluridisciplinar de gerontologie al Universității de Științe sociale de la Grenoble și de către Institutul de Studii politice din același oraș.

Jean Breton în actualitate

● În Editura Saint-Germain-des-Près a apărut ultima culegere de versuri a poetului Jean Breton, **Vacarme au secret**, precedată de o prefață a poetului însuși, „Je dis toujours adieu, et je reste”. Citeva dintre poemele acestui original poet au fost incluse de Ion Caraion și Ov. S. Crohmăniceanu în **Antologia poeziei franceze**.

Văzut de Julem

losofic al lui Heidegger conține totuși, mai ales în critica făcută existenței stereotipe, convenționale, neautentice, elemente pozitive, umaniste.

În ultima parte a vieții a elaborat — în spiritul filosofiei sale — interpretări asupra operei lui Hölderlin și ample comentarii — „retraduceri” la textele unor filosofi presocratici.

AM CITIT DESPRE...

Individ și colectivitate

MIGRAȚIA și persistența uimitoare a șabloanelor fabuloase este de neîgăduft. Prin transhumanță, pe cale nautică, prin deplasarea și compenetrarea grupurilor etnice sau numai a indivizilor, prin mediile plurilingve și de graniță, basmele circula pe distanțe mari”, scria G. Călinescu în capitolul „Stereotipia” din partea finală a cuprinzătorului său studiu, **Estetica basmului**, după examinarea unui foarte mare număr de culegeri de povești din spațiul indo-european. Duc, oare, toate drumurile basmului înapoi, în India? Este, dimpotrivă, „identitatea imaginației omenești în felurite locuri” un factor mai esențial decît circulația motivelor și a șabloanelor? Criticul român ajunge la următoarea concluzie: „Dacă am descoperi o populație într-o insulă, ce n-a avut niciodată un contact cu lumea cunoscută, am găsi acolo șabloane de basm, dacă nu material, dar desigur spiritual identice. Tocmai conformația morală și imaginativă a oamenilor de pretutindeni fac cu puțință migrația istorică a unor ficțiuni, în vreme ce altele sînt sufocate în fașă... Esteticeste, stereotipia ne lămurește asupra chestiunii originalității... Accidentul constituie în basm esența... Ca și literatura clasică, basmul e un plagiat sincer și total, și genul se revelează în arta copiatului... Eroul se deplasează pe covorul fermecat în patria covoarelor, în corabie cu aripi în vasta Rusie, cu fluvii lungi și mări, cu opinci în România, cu botfori în Occident. Prințul fermecat e măgar ori țap în Orient, porc și șarpe la noi, urs alb în Scandinavia.”

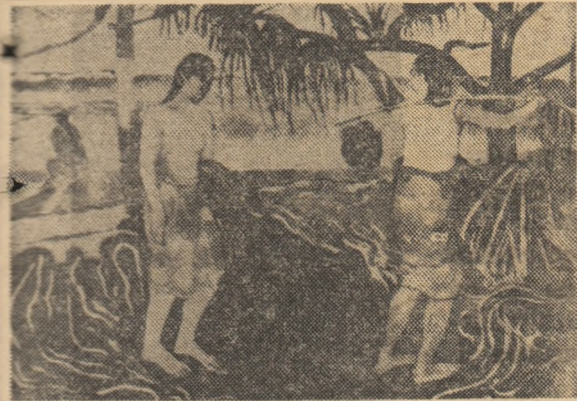
Universalitatea limbajului simbolic al basmelor se întemeiază pe considerente similare. Ultimele două decenii au introdus, totuși, în discuție, o seamă de elemente noi. Literatura orală a unor civilizații fundamentale diferite este cunoscută și cercetată abia acum. Rezultatele surprind și incită la reflecție. Ziarul „Le Monde” semnalează apariția volumelor **Poveștile pădurii**, **Poveștile lui Tolstol**, **Povești din Zair**, **Poveștile lagunelor** și ale savanelor, **Povești din Sahel**, editate simultan de Consiliul internațional al limbii franceze. Fiind, după cum preciza Călinescu, și mitologie și etică și știință și observație morală, atunci cînd se urmărește altceva decît simpla, fireasca încîntare a lecturii, basmele pot fi folosite ca o cheie care deschide multe uși. La tribul Banen din

Camerun, morala finală a poveștii se numește „oko-fon”, cuvînt care înseamnă „încuierea ușii”. La suprafață — o istorioară, o fabulație general accesibilă. Apoi, pentru observatorul extern, „remarcabile mărturii asupra societății rurale care le-a generat” (Jacques Chevrier în „Le Monde”). Cînd povestitorul spune „caldura era copleșitoare, anotimpul uscat făcuse să crape pămîntul și, la cea mai mică mișcare, la cea mai ușoară suflare a vîntului fierbinte, praful roșietic se ridica și se așeza pe scaielei de la marginea drumului”, localizarea este desăvîrșită. Ocupațiile zilnice, obiceiurile, stilul vieții curente sînt în mod similar oglindite pe acest plan al incidentului. Dificultatea începe atunci cînd cititorul neînțînat încearcă să descifreze sensurile ascunse, filosofia basmului african.

Spre deosebire de toate basmele, de la **O mie și una de nopți** încoad, familiare cititorului care se orientează fără greș printre zine, feți-frumoși, cai nădrăvani, zmei și fete de împărat, poveștile africane nu au în vedere goana după fericirea personală. Binele individului este subsumat binelui colectivității, derivă din el și, de altminteri, nici nu poate fi conceput ca atare. În lucrarea **Tipuri culturale și schimbarea tehnică**, editată de Margaret Mead pentru Federația mondială a sănătății mintale, un fascinant studiu despre populația nigeriană Tiv, începea cu următoarea precizare: „Tiv erau toți unul și același în persoana strămoșului lor Tiv, care trăia în cei jumătate de milion de descendenți ai lui. Individul era prelungirea comunității, iar comunitatea era prelungirea strămoșilor, al căror număr real scădea, pînă cînd întreaga societate s-a redus la cei doi fii ai lui Tiv și, în cele din urmă, la Tiv însuși. Un Tiv vorbește despre cei doi fii ai lui Tiv sau despre cele două ramuri ale tribului ca și cum ar fi vorba despre același lucru. În aceasta, nu în organizarea politică rezidă unitatea tribului; era într-un sens, o unitate organică”. Încercînd să intervină în organizarea socială fără a o fi înțeles deplin, colonialiștii englezi au distrus structura intimă a acestei societăți. Era ca un basm ale cărui orori și ciudătenii le-ar fi apărut ca lipsite de sens sau ca avînd cu totul alt sens decît cel real. Basmele sînt una dintre cheile utile pentru înțelegerea unor mentalități structurale diferite, dar și pentru a pătrunde cu adevărat în lumea acestor basme este nevoie de o cheie specială, pe care antropologia modernă se străduiește s-o furnizeze. Interesant ar fi să aflăm dacă astăzi, copiii africani care au privilegiul de a crește în condițiile unei societăți pe cale de modernizare, mai înțeleg deplin basmele transmise oral din generație în generație.

Felicia Antip

Gauguin: „I raro te oviri”

● După ce a parcurs itinerarul Rotterdam (Museum Boymans-Van Beuningen), Bruxelles (Museum Royaux des Beaux-Arts de Belgique) și Baden-Baden (Staatliche Kunsthalle), expoziția **Simbolismul in Europa** s-a instalat pe durata mai-julie 1976 la Grand Palais. Inițiativa — franceză — e considerată o veritabilă manifestare la scară europeană, pentru că ea grupează circa 250 de opere (desene și picturi), opere a 88 de artiști reprezentând 15 țări, în frunte, desigur (ca număr de piese expuse), cu Franța, dar cu participarea, generoasă, a muzeeilor din Marea Britanie, U.R.S.S., Olanda, Belgia etc. Presa de specialitate reproșează, între altele, prezența abundentă a unor nume mai puțin strălucite (în primul rând franceze: Giraud de Seévola, Charles Maurin, Emile-René Ménard, de exemplu) și, pe de altă parte, absența unor opere importante, precum cele, din ciclul prerafaeliților britanici, ale lui William Holman Hunt. De asemenea, alte „disproporții”:

15 opere de Redon, dar numai 7 de Khnopff, numai 4 de Gauguin, Wollaton sau Willunson nefiind reprezentați decât cu o singură piesă. Mai mult: nu figurează în expoziție nici nordicul Ernst Josephson care, din 1881, cu **Le Næcken**, a intrat în istoria simbolismului european ca unul din primii autori de prestigiu, nici Carl Larsson (echivalând cu un Puvis de Chavannes suedez). Și mai grav: „nici un oarecare Picasso, cel din perioada albastră, cînd e un autentic simbolist” nu se află în această retrospectivă („Les Nouvelles littéraires”, nr. 2533), după cum lipsesc alte nume: belgiene, olandeze, cehe, poloneze, din Europa centrală și orientală... Totuși expoziția e considerată, în genere, ca foarte binevenită, pentru cunoașterea și evoluția artei desenului și picturii europene, pînă în jurul anului 1910, cînd cu Giorgio de Chirico, fondator al picturii supraliste, și cu Wassily Kandinski, al picturii abstracte lirice, se pășeste într-o nouă etapă.

Filmul senegalez

● Despre filmul senegalez se spune în critica de specialitate că este printre cele mai reprezentative din spațiul african. Trăind teme actuale din

lupta pentru decolonizarea teritoriului, pentru făurirea unei noi demnități, prin folosirea resurselor proprii, prin extinderea ariei culturale, prin conștiința propriei valori — cinematograful din Senegal este urmărit cu din ce în ce mai mare interes și pe alte continente. Numele unuia dintre regizori, Ousmane Sembene (cu filmul **Xala**), a atras de mult atenția criticii europene. În imagine: Afisul filmului **Xala**.

Urmașii lui Shakespeare

● Ruby Cohn a scris lucrarea **Vlăstarele moderne ale lui Shakespeare** în dorința de a descoperi cum și de ce au fost revizuite și transcrise piesele lui Shakespeare de-a lungul anilor. În acest scop, Ruby Cohn studiază aceste „vlăstare” dramatice moderne, apărute în engleză, franceză și germană. El capătă astfel o vedere de ansamblu, bogată și deseori surprinzătoare despre modul în care piesele lui Shakespeare au fost corectate, adaptate și transformate pentru teatrul modern.

De la Claudel la Françoise Sagan

● Numeroaselor lucrări de istoria literaturii franceze li se adaugă recent cea a lui Maurice Brézière — **Histoire descriptive de la littérature contemporaine**, apărută în Editura Berger-Levrault. Autorul reunește în lucrare patruzeci de monografii detaliate ale scriitorilor francezi contemporani, de la Claudel la Françoise Sagan. Autorul nu se adresează numai erudiților și cercetătorilor, ci și publicului larg.

Jubileu

● În întreaga Polonie au loc, pînă în luna noiembrie a acestui an, manifestări consacrate împlinirii a 75 de ani de la înființarea Filarmonicii din Varșovia. Cu prilejul acestui eveniment vor fi interpretate lucrări ale compozitorilor contemporani — Baird, Kilar, Gorecki ș.a. —, precum și lucrări ale creatorilor polonezi din timpul Renașterii și epoca barocului.

Anne Hebert, premiată

● În vîrstă de 60 de ani (n. 1916), scriitoarea canadiană de limbă franceză Anne Hébert a fost distinsă cu premiul literar „Pierre de Monaco”. Poetă și romancieră, Anne Hébert a publicat, între altele, cunoscutele romane **Camerele de lemn** (1957) și **Copiii Sabatului** (1975).

255 de dicționare

● În douăzeci și cinci de ani de activitate, Editura „Akademia” din Budapesta a tipărit 255 de dicționare bilingve și multilingve, în 436 ediții și într-un tiraj de 7,5 milioane exemplare. Cifra constituie un record editorial pentru lexicografia ungară.

Afișele lui Cieslewicz

● Roman Cieslewicz face parte din generația de artiști polonezi care, alături de Jan Lenica și Waldemar Świerzy, au renovat după cel de al doilea război mondial concepția afișului, conjugînd litera desenată cu vechile semne tipografice derivate din pictură, colajul cu fotografierea de fragmente de gravură. O amplă expoziție din afișele lui Cieslewicz, care numai în perioada 1955-1963 a realizat 220 de afișe, a fost deschisă la Saint-Etienne, obținînd un mare succes de public.

Bicentenarul S.U.A.

● În presa occidentală au început să apară tot mai frecvent pagini speciale consacrate Bicentenarului Statelor Unite ale Americii de Nord. Astfel, „Le Monde”, cu data de 17 mai, consacră evenimentului un set de 10 pagini, cu articole, între alții, de André Fontaine, Alain Clément, John Shy, Edmond Wright, Jack P. Greene, Marius Cunliffe, René Rémond, Ulan Bounell. Un studiu semnat de Jean-Jacques Lentz relevă că **Declarația de independență** din 4 iulie 1776 este „primul manifest universal”, cu prețioase date asupra istoricului redactării acestui document, în care Thomas Jefferson (în imagine), în fruntea „comitetului celor 5” (desemnat, la 10 iunie, de către Congresul reunit la Philadelphia) a avut un rol hotărîtor.

Case memoriale

● Mai mult chiar decît muzeele de istorie, casele memoriale sînt templele unui popor. Ne întrebăm mai rar unde e casa în care s-a născut Mihai Viteazul și care e palatul unde a murit Ștefan cel Mare, dar călcăm năucii de emoție treptele întimplătorului conac înălțat pe locul nașterii eminesciene, dar ne pierdem răsufierea cînd, la fiecare intrare în Piața Amzei, descoperim stucaturile măcinat de ploii ale casei în care a murit Luchian. Ele, casele acestea de cele mai multe ori modeste, sînt importante nu prin științificitatea lor autentică, ci prin șansa pe care o oferă sufletului nostru dornic de a se prosterna, prin nevoia de sacru și de fetișism pe care ne-o satisfac cu timiditate și cu stîngăcie.

...Bojdeuca lui Creangă, cu pereții sprijiniți în cîrji, cu odăile joase și sălii înguste, cu mirosul acela țărănesc de pămînt bătrîn și de var proaspăt izvorînd din zidurile de paianță și din pardoseala muruită cu lut, din prisa întoarsă spre soare și deschisă deasupra întregii împărății de pomi a Țicăului; casa înflorită din odăile minuscule adăugate unele peste altele, într-o curte infimă cutremurată de tramvaiele Floreascai, unde imagina Călinescu palatele arhitectului Ioanide; autobuzul 75, supracîrcat și sporadic, străbătînd șoseaua Giurgiului înspre casa lui George Bacovia; cula oltenească, plină de tipărituri prețioase și partituri muzicale, unde descoperi și înveți pe de rost, din reproducerea fotografică, epitaful lui Anton Pann de pe crucea, văzută de atîtea ori, din curtea bisericii Lucaci; strada Andrei Mureșanu urcînd întreaga nostalgie a Clujului, printre arbori îngălbeniți și livezi încărcate, spre casa cu un etaj și cițiiva trandafiri din care se îndrepta spre Biblioteca Universitară Lucian Blaga; și neînfrînta cetate arghezieană de la Mărtisor; și pridvorul înalt, năpădit de ierburi, ca un monument sublim prin însăși perisabilitatea sa, al familiei Goga din Rășinari; și plăcile comemorative oprindu-te din trei în trei pași pe străzile povimate ale Brașovului, pe străzile bătrînești ale Iașilor, pe străzile risipite ale Craiovei; și aerul suprasaturat de amintiri ale Botoșanilor...

Iată tot atîtea imagini arhetipale, tot atîtea cadre ale devenirii noastre spirituale și care ne aparțin, așa cum părinții aparțin copiilor, care sînt ale noastre mai mult chiar decît ale eroilor lor pentru că ne-au format pe măsura tiparului lor devenit imuabil. Ne-am descoperit pe noi între aceste atît de tonice locuri de pelerinaj, unde, în case fragile și înduioșătoare, descopeream mai mult decît o pană de scris celebră sau o pensulă devenită obiect de cult, descopeream o forță capabilă să rămînă și să învingă, urmîndu-și legea propriei devenirii istorice în mijlocul istoriei răvășite. Nu vestigiile materiale, nu călimara în care a întins prima oară Eminescu, nici vicioara pe care a învățat Enescu primele game, ci această forță care arde pur și doveditor pe locurile trecerii lor o căutăm, această forță căreia îi datorăm cele mai limpezi victorii. Într-un secol lipsit de sacralitate, casele memoriale au rămas templele în care sufletul nostru mai ia cunoștință de sine și se descoperă ideal, privindu-se în oglinzi măritoare.

Ana Blandiana

Sport

A venit vara

● A venit vara. În prima zi de iunie, pe soare răsărînd, într-un leagăn alîrnat de ramura unui pin mirosind a biserică uitată sub caprifoi, se dădea în fluturi, cu genunchii strînși, cu părul lăsat să mintă plopii, teii și finul căzut sub coasă, regina celor trei luni închinată bucuriei. Dunărea se varsă-n mare prin trei funii de aur și de grîu, ascult cum cîntă-n trandafiri depărtarea întoarsă din timp, sint lucrul drag pe care o fată l-a uitat pe marginea pridvorului și-și mușcă buzele de teamă că nu-l va mai găsi acolo, mă spăl pe mîini cu tipătul lăstunilor înainte de furtună (în colțul cu lămîiți al grădinii mele fulgeră mereu), un val de miere păgînă-mi tulbură gîndurile și, zăpăcit de-ngăduința ce mi-o arată iarba crescînd

sub ploii ca să s-aștearnă, semn al sărutului, pe bot de iezi, tremur ca frunza intrată-n cerul morilor de vînt ori de cîte ori se face noapte, pentru că vara ar trebui să fie o nesfîrșită zi. Liber din atîtea puncte de vedere încît nici ou pot să le enumăr, gonesc pe calul meu de sîdef spre toate zările, și-n urma-mi se duc pe copcă sau în fumul ce-l înalță firul de izmă, cel desemnat să fie numai mireasmă, toți ciți, în pragul verii, nu pot să fie decît în-tunecați ca merii de lacrimă și fără rod pe care i-am văzut la Turnu-Severin.

E vară. Și-mi place să fiu plin de poște și lat în strigăte. Bîntuie de culori, stăpînit de fantasmă.

Fănuș Neagu

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● La 6 mai a avut loc la Universitatea Sorbona din Paris, în prezența a numeroși oameni de cultură și artă, o manifestare consacrată centenarului marelui sculptor român Constantin Brîncuși.

● La Biblioteca română din New York a avut loc o masă rotundă cu tema **Formarea statului național român**. Au fost prezentate, de către reputați profesori din diferite universități și colegii americane, comunicări referitoare la evenimentele care au culminat cu actul istoric al Unirii Țărilor Române.

● Corul „Madrigal”, aflat în Cehoslovacia pentru a-și da concursul la Festivalul muzical internațional „Primăvara la Praga”, a oferit, în Bazilica Sf. Gheorghe de la Hradul praghez, un con-

cert extraordinar. Au luat parte J. Gregor și J. Zahradnic, vicepreședinți ai Guvernului R.S.C., Evzen Erban, președintele Consiliului Național Ceh, reprezentanți ai ministerelor culturii și afacerilor externe, ai vieții publice.

● La Universitatea din Montreal a avut loc inaugurarea unei expoziții de carte românească. Au fost prezenți ambasadorul țărilor noastre în Canada, Barbu Popescu, și rectorul universității, Paul Lacoste.

● La Bratislava a fost deschisă expoziția foto documentară „Din viața și munca tineretului român”. Imaginile prezintă aspecte semnificative privind istoria Uniunii Tineretului Comunist, participarea tinerei generații la activitatea complexă de

edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în România, condițiile create tineretului de Partidul Comunist Român, pentru muncă și învățătură.

● Revista „Tvorba”, organ al Ministerului Culturii din R.S. Cehoslovacă, publică în numărul său din 14 aprilie a.c. o știre referitoare la acordarea premiilor literare pe 1975. Cu acest prilej s-a instituit, pentru prima oară, premiul pentru cel mai de seamă și mai merituos propagator al literaturii cehe peste hotare. Pentru anul 1975 s-au acordat două asemenea premii. Unul dintre ele a fost decernat scriitorului român Jean Grosu, binecunoscut traducător și propagator al literaturii cehe în România.

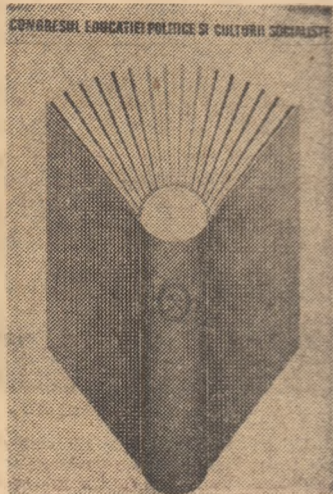

Ne manifestăm deschis ca partizani ai unei arte militante, angajată activ în lupta forțelor avansate ale lumii contemporane, ai unei arte care să se ridice împotriva reacțiunii, a neofascismului, a rasismului, a politicii de dominație și dictat, care să slujească cu abnegație aspirațiile de libertate ale tuturor popoarelor, cauza progresului, păcii și prieteniei între națiuni.

În acest spirit promovăm dezvoltarea largă a schimburilor și contactelor cultural-științifice internaționale, pornind de la necesitatea îmbogățirii vieții spirituale a poporului nostru cu tot ce creează mai valoros celelalte popoare, a sporirii contribuției noastre la patrimoniul cultural-științific mondial și totodată de la rolul deosebit pe care îl joacă cultura în mai buna cunoaștere și apropiere între popoare, în dezvoltarea colaborării și păcii în întreaga lume.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Congresul educației politice și culturii socialiste)

Elevata noastră demnitate spirituală

INCERCĂRILE de sincronizare globală a culturii românești cu Europa și cu lumea modernă au venit cu adevărat în orizontul nostru în împrejurările cunoscute, acelea care au pus capăt statutului de „lac turcesc” al Mării Negre, îngăduindu-ne, pentru întâia oară în istoria noastră, o largă respirație europeană. Apoi fiecare cîstig politic adăugat treptelor firești ale creșterii poporului român aducea o lărgire considerabilă a unghiului deschiderii noastre spre dialog și cunoaștere reciprocă. Tot ce a însemnat campanie pentru 1848, 1859, 1877, adică înțeleștări ale generațiilor entuziaste și dăruite care au făcut revoluția, Unirea cea dintîi și Independența, s-a realizat cu voință fermă a luptătorilor de a răspîndi faima românilor și a culturii lor.

Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Ion Ghica, C.A. Rosetti, Bolintineanu și cîți alții au fost ambasadorii pasionați ai literelor române în Occident, susținînd cauza istoriei unui popor drept și vrednic, făcînd cunoscută limba lui neolatină cu atîta bogăție de resurse, răspîndind perlele unei culturi folclorice de milenii și demonstrînd capacitățile poetilor români contemporani de a da o poezie modernă pe temele romantismului european. Prieteni cu scriitori mai mari sau mai modeste ai timpului, de la Lamartine la Prosper Merimée, de la Mickiewicz la Jules Michelet și Edgar Quinet, de la Leconte de Lisle la Heinrich Heine, ei îi informau pe aceștia despre creativitatea uimitoare a poporului român și despre absoluta originalitate a operelor sale. Din cînd în cînd izbuteau sporadice traduceri care să convingă într-adevăr pe străini de calitățile vechii și noii literaturi române.

Așa apărea în 1866 *Brises d'Orient*, volum din poezia lui Bolintineanu, prefătat de Philarrète Chasles, sau, în 1874, Alecsandri publica, în franceză, *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, dînd o echivalență expresivă, într-o limbă europeană, prețioasei sale culegeri de poezie populară. Iar în 1878, un premiu internațional încununa o recunoaștere a unui poet român ca poet neolatin în confreria „felibri”-lor lui Mistral la Montpellier. Cam în aceeași epocă, un trimis al lui Mazzini în Principate, Marc Antonio Canini, avea prilejul să cunoască destul de bine poezia română, din care urma să traducă mai tîrziu, prin anii 1880.

După cucerirea Independenței, pătrunderea noastră în circuitul european se produce mai accentuat, datorită și interesului suscitată de generația marilor clasici. Traducerile din poezia lui Eminescu, de pildă, încep a se face chiar înainte de sfîrșitul secolului, masiv, în limbile germană și maghiară. Din Creangă, marele lingvist german G. Weygand avea să traducă *Harap-Alb*.

Unirea cea mare, din 1918, avea să însemne un început de istorie a unui popor întregit, cu toate corolarele de cultură și renume legate de o astfel de adunare de forțe. Și, deși intervalul dintre cele două războaie a fost atît de scurt, de aproape douăzeci de ani, literatura română a făcut, cu toate contradicțiile vieții interne, saltul ei prim spre plenitudine națională, dînd Europei poeți și prozatori moderni de întâia mărime, legați însă foarte trainic de rădăcinile lor tradiționale. Traducerile au devenit mult mai numeroase, privirile specialiștilor străini

ne-au urmărit cu interes sporit, s-au înmulțit studiile despre clasicii noștri (printre ele și monografia memorabilă a lui Jean Boutière despre Creangă).

ASTĂZI, însă, un adevărat curent ne poartă pe porțile deschise de poziția și politica României socialiste în lumea contemporană. E vorba de un complex proces în care afirmarea noastră fierească, tot mai sprijinită pe valori universale de ponderea unui Eminescu ori a unui Brăncuși, se întîlnește cu o recunoaștere din afară privind locul și misiunea pe care le deținem în contextul actual politic și cultural, urmată de o pătrundere mai adîncă în specificitatea glasului nostru în concertul popoarelor. Așa, într-o dublă mișcare, se petrece descoperirea și răspîndirea valorilor românești din toate timpurile, pe o scară și la o frecvență necunoscute pînă astăzi. De aceea sîntem fericiți de a fi auzit pe președintele Senegalului, Léopold Sédar Senghor, făcînd, cu prilejul primirii titlului de doctor honoris causa al Universității din București, un elogiu al umanismului românesc și al poeziei noastre fixate pe pilonii fără moarte care se numesc Eminescu, Arghezi, Blaga...

De aceea ne-am bucurat să asistăm la colocvii care în anul 1975 au atestat, peste hotare, universalitatea lui Eminescu, la Budapesta, Sofia, Paris, Stuttgart, Freiburg etc.

De aceea ne simțim mindri și onorați de a fi primit premiul Herder, consacrară contemporană, cu Tudor Arghezi și Zaharia Stancu, cu Franyó Zoltan și Alexandru Philippide, cu Eugen Jebeleanu și Nichita Stănescu. Și am putea adăuga prețuirea unui critic și istoric literar de rigoare și exigență lui Pierre de Boisseffre, pentru literatura română, pe care o considera ajunsă la demnitate mondială, și pentru scriitorii ei, dintre care pe Blaga sau pe Barbu i-ar fi putut recompensa un premiu Nobel.

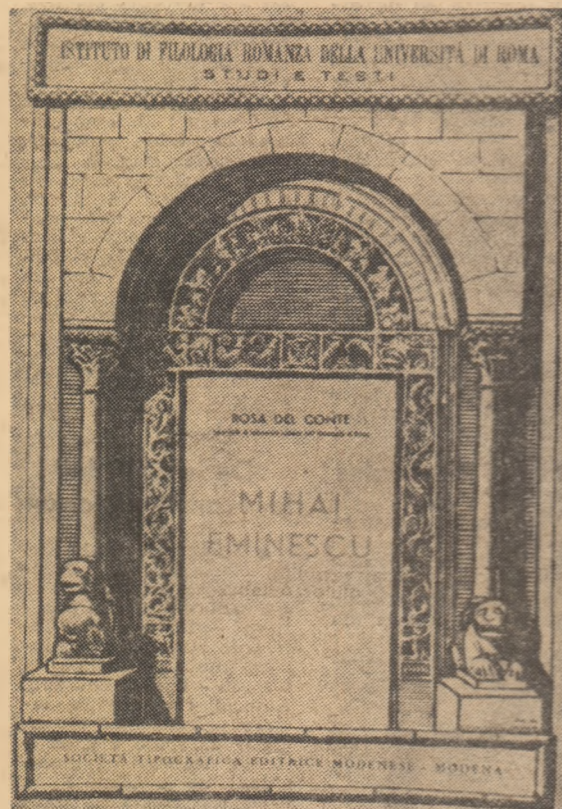
Iar o monografie despre Eminescu de calitate subtilă a aceleia realizate de Rosa del Conte în *Eminescu o del'Assoluto* înseamnă un pas mare înainte pe calea recunoașterii de care vorbeam.

NE AFLĂM astăzi, deci, într-o conjunctură dintre acelea care favorizează progresul internațional al unui popor angajat, din toate puterile, în construirea modernă a destinului său istoric. Momentul e prețios și hotărîtor. De înțelepciunea, hărnicia și determinarea fiecăruia din noi depinde viitorul țării socialiste și al culturii ei. Noblețea țelului se cade să fie slujită cu mijloace matur chibzuite, selectate cu mare pricepere și aleasă știință.

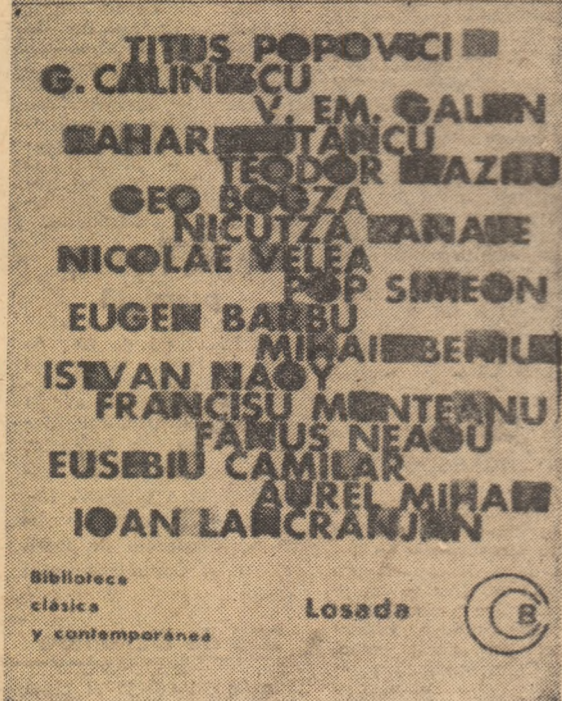
Să iasă din mîinile noastre, ca să fie arătate lumii, lamura frumuseților, argumentul elevatei noastre identități spirituale. Pietatea față de cultura veche și nouă românească trebuie să ne însuflețească, atunci cînd ne înfățișăm, nouă înșine și altora, cu acele vorbe și imagini care fac mindria noastră și dau sens și substanță prezenței noastre în lume.

Sub semnul Congresului educației politice și culturii socialiste, să gîndim cu atît mai intens, cu gravitate și angajare, la sarcinile care ne stau înainte și de a căror îndeplinire ține dezvoltarea noastră în viitor. Este pentru fiecare din noi o datorie obștească și de conștiință.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

Antologia de la prosa rumana
Selección y Traducción de Miguel Angel Asturias

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Romînie
Director: GEORGE IVAȘCU